

DE

št.
17/18

Glavni urednik
Marjan Horvat

Odgovorni urednik
Ciril Brajer

Telefon: 313-942

Naročnina in prodaja:
321*255

Telefaks: 311-956

Naslov: ČZP Enotnost,
Dalmatinova 4, Ljubljana

časopis slovenskih delavcev

Ljubljana, 28. aprila 1994, št. 17/18, letnik 53, cena 340 SIT

Praznujmo!

Delu so vzeli ČAST, kolikor je je še imelo, OBLAST,
kolikor mu je je ostalo; bralcem in vsem slovenskim
delavcem torej želimo, da bi obdržali vsaj DELO.

Uredništvo DE

PANORAMA

Prvomajska priloga DE

**KDO JE NEVAREN
ZA STARO
POLITOKRACIJO
IN KDO LAHKO
OMEJI MOČ
STRANK**

Veljko Rus na
strani 11

ELU BANKOVOST SOLIDARNOST

NOVA
NALOŽBA
ZA NOVE
IZVOZNE MILIJONE

Krka je vedela, kako se
praznuje praznik dela
stran 7

NE BI RAD
SLIŠAL OČITKA:
»ZA TO STE PA VI KRIVI!«

Pogovor z rudarjem Marjanom Ramšakom
na strani 16

ZAOSTAJANJE PLAČ
BO MAJHNO, BI PA BILO
BOLJE, ČE BI BILO VEČJE

Miran Goslar, predsednik Združenja delodajalcev
v intervjuju na
strani 19

ISKANJE NORMALNEGA ŽIVLJENJA

stran 21

3 x 8

Piše: Dušan Semolič

Prvi maj je predvsem praznik tradicije. Gre za tradicijo v delavskih zahtevah po treh osmicah:

- osem ur dela,
- osem ur počitka,
- osem ur kulture in zabave.

Tradicija pa veleva, da ob tem prazniku opozorimo na tiste delavske pravice, ki se ne uresničujejo ali pa grobo kršijo, pa se ne bi sme.

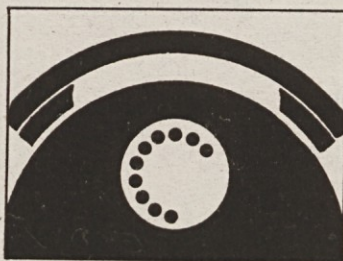
Sindikati smo bili, smo in bomo organizacija delavstva. za zaščito interesov zaposlenih in brezposelnih. Svoj glas bomo tudi v prihodnje dvignili tedaj, ko se bodo problemi gospodarstva v 20. stoletju reševali z metodami 19. stoletja – to je z metanjem delavcev na cesto, s kršenjem osnovnih pravnih norm civilizirane družbe.

Smo za razvoj, ki bo odpiral nova delovna mesta, razvoj, ki bo dajal delo, ki mora dati nekaj več kot le plače za preživetje, saj vemo, da je razvoj na podlagi cenene delovne sile razprodaja naroda. Poznavajoč naše tovarne, trdimo, da bodo delavci – če združimo našo pamet, uveljavimo delavsko soupravljanje, dobimo sposoben menedžment, damo več besede tudi tehnični inteligenci, ker je pri nas nujen tehnološki napredek (tu so zaostanki najbolj boleči in tudi najdražji) – tedaj bodo mnogi delavci živeli bolje. In še v nečem bi lahko vsi skupaj dosegli več – v korist ljudi, ki živimo v državi Sloveniji. Več medsebojnega spoštovanja, tolerance do razlik, medčloveške kulture je potrebno v naših odnosih. Naš človek ni v prvi vrsti član te ali one stranke, ni le volivec, član tega ali onega sindikata, najprej je človek in kot človek mora biti najprej deležen vsega spoštovanja. Politika je seveda resna stvar; toda lahko je narobe, če je to smrtno resna stvar, ki v prvi vrsti išče sovražnike, če jih pa ni, jih pa ustvarja. Bolje je iskati zaveznike, somišljenike in simpatizerje.

V imenu Zveze svobodnih sindikatov Slovenije vam za prvi maj – praznik dela iskreno čestitam. Želim, da bi ga prijetno, veselo praznovali. Želim, da bi čimveč delavk in delavcev lahko uveljavilo pravico do treh osmic – zlasti tisto prvo, do osem ur dela. Želim, da bi se razvilo sodelovanje med oblastjo, sindikati in delodajalci – v korist delavstva.

DE časopis slovenskih delavcev

Nanj se resda lahko naročite tudi pisno, toda zakaj bi se trudili: pokličite (061) 321-255

in poskrbeli bomo, da boste dobili časopis, brez katerega je vaše delo v (katerikoli) sindikatu vsaj težje, če že ne nemogoče

DE časopis slovenskih delavcev

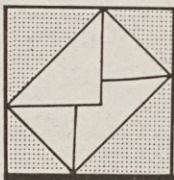
Stvar je jasna. To je moj časopis. Zato ga naročam na naslov:

Primek in ime: _____

Naziv podjetja ali ustanove: _____

Naslov: _____

Podpis naročnika: _____

PREJELI SMO

Uredništvu Delavske enotnosti

Odgovore in pojasnila, v katerih oporekam nekaterim objavljenim stališčem, vedno pošiljam tistim časopisom, ki so tako stališče objavili. Tako sem tudi original priložene kopije že 17. marca poslal Slovenskim novicam. Proti koncu meseca sem pisno vprašal urednika, zakaj mi tega niso objavili. Dobil sem prijazen odgovor, da mojega odgovora niso prejeli, sicer bi ga z veseljem objavili. Predlagali so, naj jim ponovno pošljem. To sem tudi storil in jim 30. marca priporočeno poslal fotokopijo, toda zaman. Ne samo, da tega vse do danes, 19. aprila niso objavili, temveč mi na ponovno pisno urgenco niso več niti odgovorili.

Zvedel sem, da to ni osamljen primer, ko Slovenske novice, ki se imajo za nadstrankarski časopis, ne objavljajo prispevkov in odgovorov, ki prikazujejo za nekatere neprijetno resnico. Tako na primer tudi Mateji Kožuh Novak niso hoteli objaviti odgovora, ki ga je napisala v zvezi s pisanjem M. Vatovca, češ da SN ne bodo objavljale reklame za Združeno listo. Morda zato meni niso niti odgovorili, ker se ne morejo sklicevati na mojo strankarsko opredeljenost.

Uredništvu Delavske enotnosti prosim, naj objavijo priloženi prispevek, skupaj s tem pojasnilom. Naj se vidi, kako neodvisno in resnično ljubno politiko vodijo v uredništvu SN.

Pišite resnico, komentirajte objektivno

Vedno, kadar berem sodobne, NOB nenaklonjene prispevke in nekatere pamflete, ki obravnavajo bližnji preteklost, se mi vsiljuje misel, da to pišejo privrženci Gobelsove doktrine, kako iz laži napraviti resnico. Pišejo, kot da ne bi bilo v tem razdobju dovolj resničnih dogodkov, vrednih kritičnega peresa.

Mnogo sem že prebral o dogajanjih na Kočevskem in v Suhi krajini, ker pa sem tam partizanaliziral pred razpadom Italije in tudi po njem, mi je marsikateri dogodek poznan. Verjemite mi, da niti en opis, katerega vsebino poznam že od prej, ni bil objektivno. Vprašujem, zakaj?

Nimam namena, da bi tu našteval vse primere takega pisanja. Za primer navajam najnovejši opis takih dogodkov, objavljenih v treh nadaljevalkih v Slovenskih novicah, št. 55, 56 in 57, avtorja Janeza Zrneca.

V tem opisu, kot običajno v podobnih, nastopajo anonimni pričevalci, navadno so to »pošteni« partizani. V tem primeru je to partizanski kuhar, ki pripoveduje, kako so partizani nenehno vodili (podčrtal Ž. Z.) prav mimo njegove kuhinje (Čudno, mar ne?) ljudi na Rog v smrt, ali kot smo v partizanih temu rekli, v trinajsti bataljon. Bili naj bi to sami mladi, krepki, kmečki fantje. On seveda ni vedel, kaj pomeni trinajsti bataljon, in je vprašal komandanta za pojasnilo, kakšen je ta bataljon. Komandant mu je zagrozil z besedami: »Da nikoli več nikomur ne spregovoriš te besede! Če nočeš še ti v trinajsti bataljon!« To naj bi se dogajalo med vojno in ni v nobeni povezavi s povojnimi poboji domobrancev. Ko sem to prebral, sem se vprašal, če sem sploh še živ, saj sem po tem opisu izpolnjeval prav vse pogoje za »trinajsti bataljon«. Bil sem mlad kmečki fant, vzgojen v krščanskem duhu, nekomunist. Med tovariši smo v šali večkrat omenjali trinajsti bataljon (črni humor – taka je pač vojna), pa sem še vedno živ.

Ne trdim, da niso nekateri vodilni v partizanih prehitro posegli po skrajnostih in so že za kršenje discipline in nepreverjene obtožbe ter sumničenja poslali ljudi v smrt. Nekateri so s terorjem hoteli držati disciplino v enotah, vendar so bile to izjeme, ne pa pravilo. Nikakor pa ni šlo za nenehne ali množične poboje, kot to prikazuje g. Zrnec.

Drugi primer je vas kočevskih Nemcev Raihenau, ki naj bi bila po vojni zavržena z zemljo. Res-

nica je, da je bila vas izpraznjena ob izselitvi Nemcev, do tal požgana pa menda v roški ofenzivi l. 1942. Bil sem borec Tomšičeve brigade, ki se je po celonočnem pohodu konec junija leta 1943 hotela utaboriti blizu požganega Raihenau. Še preden so bile razpostavljene patrle in postavljene straže, nas je napadla italijanska vojska. Vnel se je kratek, a hud boj, ki se je končal s popolnim porazom in razbitjem napadalcev. Zasegli smo precej vojnega plena, med drugim tudi radijsko oddajno in sprejemno postajo in nekaj mul. Precej napadalcev je bilo mrtvih in ranjenih, zajeli smo okrog 15 (ujetnikov) vojakov. Zajete smo kmalu izpustili. Po bojih se je del brigade premaknil v požgani Raihenau, kjer ni bilo nobenih znamenj, da bi tu po požigu še kdo živel.

Pozno popoldan je bil ponovno zapovedan pohod. Vzpenjali smo se v neko strmino, verjetno imenovane Bezgove gorice. Takrat je prišla italijanska aviacija in začela bombardirati in obstreljevati požgani Raihenau in okolico. Verjetno so mislili, da se tam zadržujejo naše enote, kot ob času, ko smo izpustili ujete Italijane.

Taka je prava resnica o Raihenau. Nemci, ki so se po lastni želji izselili, se niso hoteli in ne smeli vrniti, drugi, kot kaže, pa se tudi niso tja naselili in obnovili vasi. Po vsem tem se vsiljuje vprašanje: kaj je gospod Zrnec pričakoval, da bo tam po več kot petdesetih letih dobil od ostanka nekoč velike, a že davno požgane, pa še bombardirane zapuščene vasi Raihenau?

Se večjega kozla je ustrelil g. Mitja Ferenc, ko je medijem podtaknil laž, da so kočevske Nemce izselile jugoslovanske oblasti. (Delo, 11. 3. 94, Ferdo Aberšek.)

Gospodje, če pišete, pišite objektivno, brez podtikanja, sprenevanja in senzacionalizma. S takimi in podobnimi neresnicami dosežete le to, da vam ljudje, potem ko razkrijejo vaše neresnice, ne verjamejo več, tudi kadar pišete resnico.

Zarko Žbogar,
Piran, Grajska 18

Novodobni janičarji

Najbrž nam je vsem znana zgodba o »naj« Nemcu Hitlerju. Še vedno je živih precej prič druge svetovne vojne, ki nam lahko potrjujejo, kakšne strahote so se dogajale, vse za arijanstvo in v imenu arijanstva. Vodja arijcev (Nemcev) pa ni bil Nemec, ampak Avstrijec. Seveda je Hitler svoje korenine uspešno skrival, z dejanji pa hotel odvrniti vsak sum o čistosti lastnega »pedigreja«.

Vodja vseh Srbov, »oče naroda«, kot mu pravijo v »srbskih državah« in v Srbiji sami, človek, ki ga poznavalci razmer v nekdanji Jugoslaviji imajo za glavnega začetnika vojne v Sloveniji, kasneje na Hrvaškem in v Bosni in Hercegovini, vse to počne za »srbski narod« in za »Veliko Srbijo«. Začuda – »največji« od vseh Srbov ni Srb, ampak Črnogorec po očetu.

Kaj pa Žirinovski, predsednik po zadnjih volitvah najmočnejše ruske stranke? Nacionalist nad nacionalisti, borec za pravoslavlje, človek, ki grozi vsem, ki niso Rusi ali vsaj pravoslavci, posebej ostro pa napada Žide in židovsko državo Izrael. Žirinovski je po očetu – Žid, so ugotovili ameriški novinarji.

O poslušnosti državljana kristjana

DE ŠT. 13, 31. 3. 1994

G. nadškof dr. Alojzij Šuštar je svojo velikonočno poslanico namenil katoličanom, pravoslavim, vernim in nevernim. Med katere je vrstil nas evangeličane, lahko le ugibamo.

Evangeličanski duhovniki so se odpovedali članstvu in sodelovanju

Zakaj se nekateri ljudje sramujejo svojih korenin?! Zakaj skrivajo svoje poreklo?! Zakaj prav oni poskušajo in pogosto tudi uspejo biti največji nacionalisti in »sprožilec nacionalističnega perpetuuma mobile«?

V Sloveniji pa imamo »antikomunistični perpetuum mobile«. In kdo so zaganjanci »antikomunističnega perpetuuma mobile«? Nekdanji komunisti, ki v sedanjem postkomunističnem času, formalno ali neformalno, vodijo slovensko desnico.

Nekdanja ZK, edina stranka v državi, je bila zelo zanimiva za vse vrste karieristov, ki so z veseljem plačevali članarino, ker so računali, da se bo ves ta denar vrnil nazaj v njihove žepce – večkrat obrestovan. Zelo malo članov ZK je izstopilo iz stranke, nedvomno pa ni izstopil nihče izmed karieristov, predno je bilo jasno, da bo ZK izgubila oblast. Mnogo pa so iz članstva izključili zaradi takih ali drugačnih napak, ali v boju za prevlado v vodilni strukturi na vseh ravneh. Ker karieristi niso vstopili v ZK iz prepričanja, ampak iz želje po napredovanju in zato, ker so karieristi tudi po slovenski pomladi in po večstrankarskih volitvah ostali karieristi, so začeli množično zapuščati do takrat svojo najljubšo stranko in se pridruževati novonastalim strankam, zmagovalkam na volitvah leta 1990. Zakaj? Želeli so spet biti na oblasti in od tega kaj imeti.

In kaj se je zgodilo z nekdanjo ZKS? Preoblikovala se je v SDP in obdržala petino nekdanjega članstva, pokončnih ljudi, ki so verjeli v socialno državo. SDP se je aprila 93, po uspešnem skupnem nastopu na volitvah 92, združila z Delavsko stranko Slovenije in Socialdemokratsko unijo Slovenije v Združeno listo socialnih demokratov (ZLSD), jasno profilirano levo stranko evropskega tipa.

ZLSD je tako edina parlamentarna levo usmerjena stranka, ki se zares bori za pravice malega človeka – delavca in upokojenca.

Kaj pa je s štirimi petinami preostalih nekdanjih članov ZKS? Velika večina jih je še naprej v politiki, ampak v drugih, v glavnem parlamentarnih strankah. Trdim, da v Sloveniji ni parlamentarne stranke, v kateri ni nekdanjih članov ZK, kajti v današnjih strankah je, po moji oceni, 80% ljudi, ki so prej bili člani takrat edine stranke, in samo 20% je takih, ki prej niso bili člani ZK. In med temi 20% je spet vrsta razočaranih.

nju v katerikoli od političnih strank, s tem pa niso odpovedali domovinske pravice evangeličanske cerkve v državi Sloveniji in niti pripravljenosti, da bi sodelovali pri urejanju verskih vprašanj. Nasprotno temu se katoliška cerkev politično angažira prek stranke SKD, ki se zadnje čase »obrača po vetru« (primer Smolnikar), kar ji kot krščanski ne more biti v ponos.

TV napovedovalec g. Vlado Krejač je v dnevniku pred veliko nočjo povedal, da je velika noč največji katoliški praznik. Naj ga popravim! Velika noč je največji praznik vseh kristjanov.

Karel Franko,
Puconci 140, Puconci

nih ljudi, ker so v politiko stopili iz prepričanja, ne glede na to, v katero stranko, in tam trčili – s karieristi.

In ti karieristi, razkropljeni v vseh slovenskih strankah, so danes zaganjanci »protikomunističnega perpetuuma mobile«, ker prav tako kot zaganjanci »nacionalističnega perpetuuma mobile«, ki skrivajo svoje nacionalne korenine, skrivajo svojo nekdanjost, (neiskreno) pripadnost ZK.

Naštevati vse nekdanje komuniste – karieriste v današnjih strankah je nesmiselno, pa tudi težko izvedljivo zaradi njihovega števila, bralec pa si lahko naredi analizo v lastnem okolju. Bodite pozorni pri najbolj glasnih »preganjalcih« komunistov in »jugomanijev«, pa boste takoj videli, kakšne barve so (bili).

ZAKLJUČEK:

Novodobni janičarji so najbolj nevarni za mlado slovensko državo.

Jože Vuk

Sporočilo Urada vlade za informiranje

Na predlog predsednika Vlade Republike Slovenije dr. Janeza Drnovška je vlada na seji 21. aprila sprejela predlog amandmaja na zakon o usklajevanju denarnih nadomestil za čas porodniškega dopusta, denarnih nadomestil za čas odsotnosti z dela zaradi bolezni nad 30 dni, denarnih nadomestil za primer brezposelnosti, pokojnin in zajamčene plače. Iz zakona o usklajevanju denarnih nadomestil so izzete pokojnine, kar pomeni, da se bodo pokojnine usklajevale skladno z rastjo plač, predvideno v dogovoru o politiki plač v gospodarstvu za leto 1994. Ostala nadomestila naj bi se po tem predlogu usklajevala v ugodnejšo eskalacijsko lestvico.

Vlada pa je sprejela tudi predlog amandmaja na zakon o določitvi višine invalidskih prejemkov, ki naj bi se prav tako usklajevali z omenjeno splošno sprejeto eskalacijsko lestvico.

S temi amandmaji vlada prilagaja zakonske rešitve v interventnem zakonu, ki je že v parlamentarni proceduri. Prejšnja rešitev, ki je pokojnine izenačevala z ostalimi nadomestili, je v zadnjem času precej razburila pretežni del slovenskih upokojenecov.

Vlada Republike Slovenije je na seji 21. aprila obravnavala tudi temeljna vprašanja in družbena razmerja, ki jih je potrebno urediti s protikorupcijsko zakonodajo. Po temeljiti razpravi je bilo sklenjeno, da je gradivo v nekatere točke potrebno še dopolniti in konkretizirati. Tako naj bi vlada gradivo o tej temi dokončno sprejela v začetku prihodnjega tedna in ga poslala v obravnavo državnemu zboru, ob tem pa bo vlada pripravila tudi novinarsko konferenco, na kateri bodo pristojni ministri podrobneje predstavili sprejeta stališča vlade o tej temi.

Vlada je 21. aprila sprejela tudi predloga zakona o računskem sodišču in o Agenciji Republike Slovenije za plačilni promet, nadziranje in informiranje, ki bosta poslana v drugo obravnavo državnemu zboru, predlog zakona o mestu Ljubljani, ki bo poslan državnemu zboru v prvo obravnavo, in Strategijo učinkovite rabe in oskrbe Slovenije z energijo, ki bo tudi poslana v nadaljnjo obravnavo državnemu zboru. Sprejela pa je tudi sklep o valorizaciji nadomestila za invalidnost in o določitvi dodatka za tujo nego in pomoč. V primerjavi z dosedanjimi zneski bodo nadomestila za invalidnost oziroma dodatki za tujo nego in pomoč od 1. aprila dalje višji za 20 odstotkov.

PRED IZIDOM:

NOVA SPLOŠNA KOLEKTIVNA POGODBA ZA GOSPODARSTVO S TARIFNO PRILOGO S KOMENTARJEM IN DOGOVOR O POLITIKI PLAČ V GOSPODARSTVU ZA LETO 1994

Cena v prednaročilu 1575 SIT s p. davkom.
Brošuro lahko naročite na naslov: ČZP ENOTNOST,
Ljubljana, Dalmatinova 4, telefoni 321-255, 1310-033 in
313-942, fax 311-956.

DE časopis slovenskih delavcev

Delavska enotnost je bila ustanovljena 20. novembra 1942. ● DE – glasilo Svobodnih sindikatov Slovenije ● Izdaja ČZP Enotnost, 61000 Ljubljana, Dalmatinova 4, poštni predal 479 ● Direktor in glavni urednik: Marjan Horvat, telefon 313-942, 311-956 ● Odgovorni urednik: Ciril Brajer, telefon 1316-163, 313-942 ● Časopis urejajo: Sašo Bernardi (fotografija), Brane Bombač (oblikovalec), Marija Frančeskin (živiljska razpota), Ivo Kuljaj (Ravbarkomanda, Najpomembnejša stran), Damjan Križnik (Kazipot), Franček Kavčič (sindikati), Boris Rugelj (Na tržnem prepilu), Bora Zlobec (lektorica), Igor Zilnik (Razum in srce) in Jožica Anžel (tajnica), telefon 313-942, 311-956 ● Naročnina: 321-255 ● Posamezna številka stane 170 tolarjev ● Ziro račun: 50101-603-46834 ● Tisk: Tiskarna ljudske pravice, Kopitarjeva 6, Ljubljana. ● Časopisni svet: Mira Videčnik, Alojz Omejc, Ciril Urek, Edo Kavčič, Jernej Jeršan, Dušan Semolič

Piše: Martin Ivanič

Čast in oblast? Dovolj bo pošteno plačilo!

Kadarkoli poslušam lamentacije o delu kot vrednoti, postanem previden. Samo pomislimo, koliko manipulacij se skriva v tem »časčenju«! In kakorkoli je že tista, da delo osvobaja, povezana z najbolj mračnjaško in nečloveško sekvenco družbene zgodovine, nisem prepričan, da je tudi najbolj izprijena. Glede na svoje poreklo in namen je sama zase govorila, da gre za okrutno prisilo in izrabljanje človeškega materiala do konca.

Povsem na nasprotnem zelniku je zrasla fraza *Delu čast in oblast*, ki se je postopoma izkazala za čisto manipulacijo prav zavoljo svojega porekla in namena. Ne bi si sicer nikoli upal trditi, da so jo kot manipulacijo rodili že sami klasiki marksizma; njim so dediči njihovih idej tako ali tako zakuhal marsikatero krivico, zavoljo česar jih danes politični pa tudi znanstveni invalidi razglasaajo domala za mentalne kriplice in nepopolne izprience.

Na stvar gledam z vidika poznejših oblastnikov, ki so prvotni smisel parole izrabili za svojo legitimacijo, govoriti in odločati v imenu tistih, ki naj bi jim sprico ustvarjalnega dela oblast in čast neposredno pripadala.

Toda kolikor dosežeta moj spomin in vednost, ne morem najti primera (niti pri nas, ki naj bi bili najbolj napredni v najmanj dogmatski socialistični deželi, ne), da bi o pomembnih zadevah odločali oni, ki so zares ustvarjalno delali.

Pri tem nimam v mislih vulgarne predstave, da so delovni stanovi le industrijski proletarec, *delovni kmet in pošten razumnik* (razume se, kaj naj bi bil izraz pošten pomenil!). Mislim tudi svojčas osvojenega zasebnega obrtnika ali malo pozneje podjetnika. Mislim zlasti tudi rodovitnega direktorja, pa znanstvenika, ki ne ustvarja za arhivske depoze – če že hočete, mislim ob številnih drugih tudi duhovnika, ki ljudem prinaša vsaj za njih dejansko uteho in pomoč.

Kdo pa je tisti, ki o zadevah družbenega bitja in žitja zares odloča? Kdo je odločal v socializmu in kdo odloča v demokraciji, pravzaprav zlasti v demokraciji? Pri iskanju odgovora vsakič trčimo na politiko in politike. Nič hudega, če se nam pri tem ne bi vedno znova pred oči tihotapilo neko drugo in v resnici klavno spoznanje. Pomislimo nazaj in v mislih še enkrat preberimo in poslušajmo vse vesti o političnem dogajanju in početju politikov! Je bilo enkrat samkrat povedano, kaj je ta ali oni politik naredil (razen morda, da je zlezal na Triglav ali pa odigral nogometno tekmo in še kakšna podobna abotnost, s katero nas občila včasih osrečujejo)?

Moramo energično reči, da ne! Vedno je rečeno samo to, kaj je ta in kaj oni politik rekel ali povedal. Tudi to, da je nekje pletenčil o tem, da delu pripadata čast in oblast. Iz spoznanja, da politiki ne delajo, marveč govorijo in zgolj s tem tudi odločajo, izvira trditev o preverznosti in sleplosti fraz o delu kot vrednoti. Mogoče bi kakšen novodobni politik utegnil lahkotno pomisliti, da se trditev nanaša na minule čase, ko so politiki delo (se pravi delovne stanove) zlorabljali za privid lastne »legitimnosti in legalnosti«. Vendar ni sedanja politična perverznost nič manjša.

Izraža se predvsem v družbenem, konkretnem političnem in državnem vrednotenju in s tem motivaciji dela. Oblast, ki je nepopolno neracionalna, ki je personalno hipertrofirano bohoto in ki nemoralnost in zakonsko nedoslednost svojega ravnanja spreminja v moralno in materialno strašno drage afere, je neverjetno gospodarna in neizprosna, kadar

gre za ceno dela. Seveda mi ne gre za demagogijo, češ da lahko trošimo ne glede na to, ali kaj ustvarjamo ali ne, ki je bila do določene mere značilna za prejšnji sistem.

Nasprotno, gre za temeljno dilemo delovnih stanov, kaj so z velikimi spremembami sploh pridobili.

Državopolitična birokracija, katere pretežni del tudi ni posebno dobro plačan, ima pa zanesljive službe (v podkrepitev se spomnimo samo na to, kdo iz si-sovske birokracije je po velikem poku ostal na cesti!), bo seveda našla kopico prednosti, ki da se nam obetajo prav po njeni zaslugi.

Toda delovni stanovi so na tem, da začno poleg državne in politične birokracije ter direktorjev (in to brez razlike, kar je slabo) sovražiti tudi svoje brezposelne in upokojene kolege. Kajti predvsem po krivdi slabega vodenja države in gospodarstva se jih vse več hrani pri vedno manjši skledi. Ko si lačen, si kmalu žrtev slepega sovraštva.

Morala tega razmišljanja bi torej hotela biti naslednja: vsako delo, zlasti res ustvarjalno, je in mora ostati vrednota (saj če ne bi bilo tako, bi naša država že propadla), toda družba mora to otipljivo potrjevati predvsem nosilec ustvarjalnega in nepogrešljivega dela. Jasno je, da v tem pogledu družbo predstavljata država in delodajalec. K njima in ne zoper brezposelne in upokojene obubožance (vsekakor izvemam parazite, ki redno šušmarijo in prejemaajo še nadomestilo za brezposelnost, ker je pač oblast tako nesposobna in brezbrizna!, ter izjemne in poslanske rentnike) mora biti usmerjena jeza in doslednost delovnih stanov. Vendar pod solidarnostjo delovnih stanov, ki jo je vselej simboliziral tudi praznik dela, razumem še nekaj: da sindikati delujejo po načelih varovanja in vzajemnosti delovnih ljudi in ne po načelih ideološke in strankarske privlačnosti ali odbojnosti.

Piše: Geza Filo

delo, rad toži, da je pač to delo najtežje, da umsko delo še zdaleč ni tako vredno, da so vsi, ki fizično ne delajo, »gospe in gospodje« in tako brez dela, da jim je udobnost »padla z neba«... Drugi, umski delavci spet govorijo ravno nasprotno.

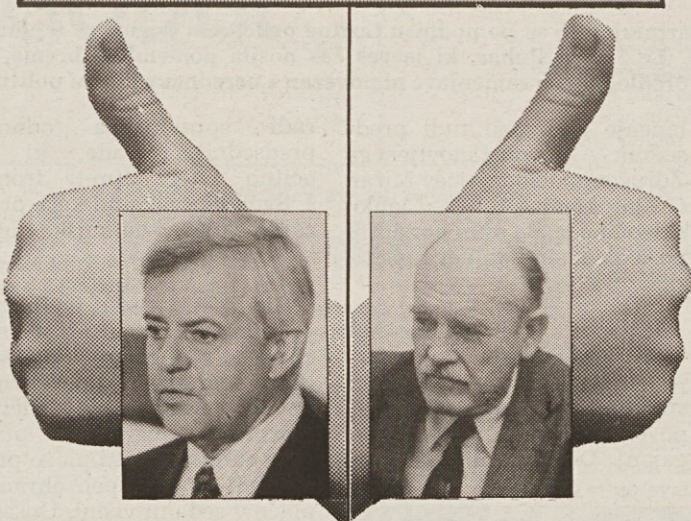
Morda imajo oboji svoj prav; toda pripisovati samo fizičnemu ali samo umskemu delu edino vrednost, ni najboljša pot.

Človek je tako bitje, da ga moderni misleci imenujejo »homo faber« (človek delavec). To pomeni, da brez dela – kolikor mu to dovoljujejo življenjske moči – ne more živeti.

Cerkveni reformator Martin Luther je o delu zapisal: »Delo je samo po sebi veselje. Od dela nihče ne more umreti, toda od posedanja in lenarjenja človek izgubi telo in življenje, kajti človek je rojen za delo kakor ptica za letenje.« Luther je s temi besedami izrazil tisto, kar lahko preberemo na prvih straneh Svetega pisma: »Vzel je torej Gospod Bog človeka in ga postavil v edenski vrt, da bi ga obdeloval in

Pri upravljanju države bi morala veljati predvsem strokovna merila, merila odličnosti. Namesto prizadevanj, da se uveljavi pozitivna, to je strokovna selekcija kadrov v življenju naše države, se kar naprej srečujemo s poskusi samopotrjevanja in samoopravičevanja z govorjenjem o tako imenovanih starih strukturah, s strašenjem z zarotami, močnimi skrivnostnimi organizacijami, ledenimi gorami itd. O tem govore predvsem tisti, ki sami niso sposobni oblikovati pozitivnega programa družbenih sprememb, čeprav so take pozitivne spremembe še kako potrebne in jih državljani še kako upravičeno želijo. Vendar problem t.i. stare strukture in miselnosti na svoj način v resnici obstaja, predvsem kot nekompetentnost, neprofesionalnost in nestrokovnost mnogih ljudi v upravljaljskih strukturah dr-

arena

Koalicija razuma I

žave, gospodarstva in tudi na drugih področjih, ne pa kot njihova strankarska in ideološka pripadnost. Danes so se ti ljudje razporedili v skoraj vse stranke. To je razumljivo. Vendar ne branijo nikakršne komunistične ideje, branijo svoj socialni položaj, svoj kruh, nekateri med njimi pa tudi svoje povzpetništvo.

Takole je predsednik države Milan Kučan prejšnji teden v parlamentu »politični segregaciji« zoperstavil koalicijo razuma, pameti in treznosti, čemur bi po domače rekli, nehajmo se pripraviti in gristi med seboj in raje staknimo vse tiste glave, v katerih je dovolj pameti za upravljanje države, ki naj bo gospodarsko in socialno uspešna. Ali še drugače, nehajmo se predvsem pehati za oblastjo in raje razmišljamo, kako bi to slovensko podjetje čim uspešneje vodili.

Vse dokler bodo stranke svojo uspešnost merile s preštevanjem pozicij, ki so jih uspele zasedati s svojimi kadri, s koalicijo razuma seveda ne bo nič.

Ker če si stranka prizadeva, da bi njen človek prišel na čelo podjetja ali države in podobne institucije, ji seveda gre zgolj za to, da bi del družbe obvladovala, obvladovati pa ga hoče zato, ker od tega pričakuje določene koristi. Te pa so seveda lahko zelo različne, od financ do volilnih glasov.

Negativna kadrovska selekcija se tako veselo nadaljuje tudi v sedanjem sistemu, le da jo izvaja več strank, prej pa samo ena. Rezultati take ali takih kadrovskih politik pa so približno enaki. Če je bila na račun strankarske zvestobe zanemarjena strokovnost, posledice seveda ne morejo biti ugodne, pa naj gre za rdeče ali črne direktorje, zelene ali vijoličaste. Slej ko prej za tako reč pride račun. Za nekdanjo izbiro politično zanesljivih namesto strokovno podkovanih ga plačujemo danes.

Piše: Jože Smole

Sredi srbskega napada na Goražde so se ponovno razplamtele polemike o prepovedi nakupa orožja, ki velja za Bosno in Hercegovino in o sankcijah proti takoiimenovani Zvezni republiki Jugoslaviji. Začele so se v predstaviških telesih ZDA, imele so takoj odmev v Evropi, še posebej pa o tem veliko poročila tisk.

Nekaj uglednih ameriških senatorjev in kongresnikov je javno nastopilo s trditvijo, da je prepo-

ved prodaje orožja Bosni in Hercegovini glavni razlog agresivnega divjanja velikosrbskih naci-

Polemike o embargu

onalistov. Zavzeli so se za takojšnjo ukinitve embarga, s čimer bi se okrepil oboje odpora bosanskih Muslimanov srbski proti osvobodilni politiki »etničnega čiščenja«. Prav tako pa so glasni tudi tisti ameriški politiki, ki so nasprotnega mnenja in trdijo, da bi se z ukinitvijo embarga na uvoz orožja še povečala krvava morija.

Jean Kirkpatrick, predstavnik ZDA pri Združenih narodih v času Reaganove vlade, in Morton Abramowitz, nekdanji pomočnik državnega sekretarja, sta objavila odmeven članek v dnevniku New York Times. V njem dokazujeta, da je bila leta 1991 z embargom na orožje, ki se nanaša na vse dele bivše Jugoslavije, storjena usodna napaka. Niso upoštevali razlike med agresorjem in žrtvami agresije. S tem je bil po njunem mnenju grobo kršen 51. člen Ustanovne listine Združenih narodov, ki izrecno govori o pravici suverene države do samoobrambe. Po njuni pravni razlagi bi morala imeti Bosna in Hercegovina, ki je članica Organizacije združenih narodov, popolno svobodo pri nakupu orožja, saj gre za njeno legitimno pravico obrambe ozemeljske celovitosti.

Posamezni ameriški politiki in številni novinarski komentatorji so njuno trditev pohitili prikazati kot »formalnoopravni konstrukt«, ki ne upošteva dejstva, da v Bosni in Hercegovini divja državljanska vojna med predstavniki treh narodov. Sklicevanje na 51. člen Ustanovne listine ZN, ki govori o pravici do samoobrambe, je po njihovem mnenju upravičeno samo v primeru tuje agresije.

V teh polemikah je bilo tako spet izraženo osrednje vprašanje, kdo je dejanski agresor. So to Srbi v Bosni in Hercegovini, ki baje delujejo samostojno, ali pa Republika Srbija v okviru takoiimenovane Zvezne republike Jugoslavije?

Ob vseh znanih dejstvih o velikosrbski nacionalistični politiki, ki jo Slobodan Milošević že nekaj let dosledno izvaja v Bosni in Hercegovini in v Hrvaški, pa je najbolj ironično, da se nekateri ameriški politiki vse glasneje zavzemajo za ukinitve ekonomskega embarga. Celot pri zahtevah o umiku srbskih vojaških sil iz Goražda so opozarjali, da Srbija »ne sme biti žrtev diskvalifikacij in diskriminacije«.

Mnogi še danes menijo, da je Demos takrat zamudil zgodovinsko priložnost, da ni korenito pometal z nekdanjimi komunisti... Toda bistvo problema ni v tem. Tu gre namreč samo za zamenjavo enih z drugimi, za domnevo, da smo mi boljši kot oni drugi. Nasprotniki komunistov imajo v tem primeru samo to prednost, da lahko dokažejo, da so komunisti na svoji vožnji že iztirili. Domneva o lastni superiornosti pa ostaja še vedno nedokazana, tudi če zanemarimo moralno vprašljivost takih stališč. V vsakem primeru pa opredeljuje boj na enakih pozicijah – ali mi ali vi. To je tista navidezna bipolarnost, ki se ji je treba izogniti. Nekoč liberalci ali klerikalci, danes komunisti ali antikomunisti, rdeči ali črni, ali pa tudi oboji skupaj. Zlasti ta zadnja različica dokazuje, da v resnici ne gre za bipolarnost, ampak za

Koalicija razuma II

izključujočnost, ki se lahko spremeni tudi v skupno delitev plena, kadar nasprotnika ni mogoče izrinuti. Bipolarnost je kar v redu, saj se zelo ujema z naravnim redom stvari. Samo da mora obstajati ločnica: sposobnost ali nesposobnost, poštenost ali nepoštenost, moralnost ali nemoralnost, čista ali omadeževana preteklost, javni blagor ali samo osebna korist itd. Naša demokracija bo lahko preživela samo, če jo bomo gradili na takih temeljih.

Tako se je samo štiri dni za Kučanom oglašil nekdanji predsednik slovenske skupščine in Demosov veljak dr. France Bučar. Saj je kar ganljivo, kako dva politika, za katere vsi vemo, da stojita na nasprotnih političnih bregovih, čeprav sta v procesu osamosvajanja sicer bila na istem in edino možnem, razmišljata podobno, če ne že enako. Bučar sicer strokovnosti dodaja še moralno in preteklost, vendar pa očitno zanika ideološkost oz. strankarsko pripadnost kot predpogoji pri kadrovski izbiri. Prav zato njegovo idealistično verovanje v neomadeževanost lahko sprejmemo, še posebej, ker je ni opredelil. Opredeljevanje bi mu namreč delalo gromozanske težave, saj se ne bi smel zaustaviti samo pri politični neomadeževanosti, moral bi poseči tudi še v kakšno drugo, denimo poklicno, in potem bi bila ta reč še najbolj podobna sejmarsko cirkusantski domisllici: narod, pridi pogledat grozno kačo, ki od glave do repa meri pet metrov, od repa do glave pa tri.

Recimo, za rdeče direktorje pravijo, da jih je treba odstraniti, četudi so dobri, ker pač taki, ki so se šli socialistično gospodarstvo z družbeno lastnino, ne morejo in ne znajo voditi podjetij v tržnem gospodarstvu. To pomeni, da morajo priti novi direktorji, taki, ki so se šli (če so se šli) kapitalistično gospodarstvo s privatno lastnino in ki pač znajo samo tako razmišljati in gospodariti. V državi pa imamo še domala tri četrtine družbene lastnine! Pa vseeno – slabe kadre je treba odsloviti, prava godlja pa je, če namesto njih pridejo še bolj neuki in ustvarjanju dobička in delovnih mest in spretni zgolj v zasledanju strankarskih pozicij.

Boža Gloda

Sedanji taktični umik srbskih vojaških sil iz Goražda kot odgovor na Natov ultimatum Beograd gotovo izkoristil za povečano diplomatsko dejavnost za odpravo gospodarskega embarga. Pri tem bo imel vso podporo Rusije, saj njeni uradni predstavniki že dolgo trdijo, da so za morijo v Bosni in Hercegovini veliko bolj od Srbov krivi drugi, zlasti Muslimani. Zahtevajo po ukinitvi embarga bodo vsaj posredno podprli tudi tisti ameriški in evropski politiki, ki pogosto namigujejo, da se »srbskega naroda ne sme poniževati« in da je treba upoštevati, da je Srbija največja država na tleh nekdanje SFRJ.

Združeni narodi, Evropska unija in mnogi drugi mednarodni forumi so takoiimenovano zvezno republiko Jugoslavijo ocenili za pravega agresorja. Toda temu niso sledila dejanja. Za agresijo obsojena država je avtomatično, brez resnejših ugovorov, nasledila članstvo SFRJ v Organizaciji združenih narodov in vseh njenih specializiranih agencijah. Evropske države in ZDA, ki so obsodile srbsko agresijo, imajo še naprej povsem normalne diplomatske odnose s takoiimenovano zvezno republiko Jugoslavijo. Predstavniki te države pa še naprej neomejenoasedajo veleposlanštvu in generalne konzulate nekdanje SFRJ. Tudi tistim evropskim in ameriškim politikom, ki so najbolj kritični do politike Beograda, se to zdi povsem normalno. To pa pomeni, da takoiimenovano zvezno republiko Jugoslavijo dejansko obravnavajo kot naslednico SFRJ. In prav v tem je ključna napaka, ki se vsakodnevno ponavlja pri obravnavanju krize v Bosni in Hercegovini.

Takšen napačen pristop ne bo pripeljal do ukinitve embarga na orožje, ampak po vsem sodeč do ukinitve ekonomskih sankcij proti Srbiji in Črni gori.

Ne glede na trenutne odnose, ki jih je povzročil srbski poskus zasedbe Goražda, je ruski predsednik Boris Jelcin v svoji pobudi za novo mednarodno konferenco dal jasno vedeti, da med bistvene politične rešitve sodi tudi ukinitve ekonomskega embarga zoper Zvezno republiko Jugoslavijo. Prav to pa velikosrbski nacionalistični politiki odpira velik maneverski prostor, ki ga bo s svojo spretno »bizantinsko taktiko« vsestransko izkoriščala.

KOMPROMIS V KORIST DELAVSTVA

Pogajalci vseh treh socialnih partnerjev so se po podpisu tarifne priloge in dogovora o plačni politiki obnašali kot zmagovalci. Le Jožica Puhar, ki je ves čas nosila pomembno breme, je verjetno dokončno sprevidela, da predlog njene zamenjave ni povezan z neredom v plačni politiki.

Ugleden vladni planer mi je med protokolarnim dogajanjem zaupal, da podpisano bistveno presega meje, na katere bi vlada pristala v začetku decembra, ko je premier pričakoval takojšnje soglasje sindikatov. Da so plače skupaj z javno porabo previsoke, pa je ves čas dosledno govoril le Dagmar Šuster. Ta je tri ure po podpisu za radijski Studio ob 17^h odgovornost za obe listini naprtil vladi. Podobno

mnenje je izrazil tudi predsednik novoustanovljenega Združenja delodajalcev Miran Goslar. Iz njunih besed lahko sklepamo le, da njun podpis ni posledica sindikalnega pritiska.

Pogajanja so resnično zavlekli le sindikati. Po Šusterjevih besedah so Svobodni sindikati povzročili tri in napovedovali še četrti krog pogajanj. Do tega ni prišlo za-

radi spravljivega odnosa predsednika vlade, ki je očitno želel zapreti fronto s Svobodnimi sindikati pred zaključkom koalicijske igre z Združenjo listo.

Sindikati so se s podpisom pravzaprav odrekli le dvema ciljema. Gre za popolno veljavo panožnih kolektivnih pogodb in za črtanje sleherne možnosti zniževanja plač. Svobodni sindikati pa so prepričani, da so uspeli ohraniti plače v sedanji višini. Dosegli so tudi nižje zaostajanje plač v letošnjem letu, kot je sprva razlagala vlada.

Svobodni sindikati so svojo pogajalsko vlogo lahko igrali skladno s svojo močjo, organiziranostjo in strokovnostjo. Bolj kot o pogajalcih, ki so zagovarjali interese članstva, lahko govorimo o »glasnogovornikih« in skupinah pritiska, ki so premalo gradile na strokovnih ugotovitvah. Omeniti moramo tudi tiste, ki so kljub zelo različni praksi v sosednjih deželah govorili le o enem in edinem možnem modelu kolektivnih pogodb.

Prav ti pa po podpisu niso zmogli niti ugotovitve, da bosta obe listini pomagali tudi njihovemu članstvu. Omeniti moramo tudi manj glasno pragmatično strujo, ki je preveč zagrete kolege opozarjala na možnost nezadovoljstva med članstvom in na izgubljanje ugleda v javnosti.

Po bitki so kljub temu lahko zadovoljni tako prvi kot drugi.

Nejevernim novinarjem in tudi članstvu lahko funkcionarji Svobodnih sindikatov dokažejo, da so podpisane rešitve boljše, kot so bili predlogi, ki jih je zbornica skupaj z vlado ponujala decembra, januarja in februarja. S pisnimi dokazi lahko slehernega prepričajo, da se je splačalo bojevati in da so se drugi sindikati nanje le »šlepali«. Treba je povedati, da so se sindikati v odsotnosti Svo-

bodnih pred tremi tedni uskladjali v besedilu tarifne priloge in dogovora o plačni politiki in jo poslali Janezu Drnovšku v odobritev. Kljub temu so nekaj dni kasneje rade volje pristali prav na vse dodatne zahteve Svobodnih sindikatov. Zdi se, da se funkcionarji nekaterih sindikatov niso zavedali, da v boju za mednarodni prestiž pravzaprav služijo nekaterim političnim strankam.

V času zaostitve pogajanj smo slišali marsikatero neutemeljeno obtožbo. Ena od takšnih je trditev Franceta Tomšiča, da so konkretne plače zaostajale, ker nismo imeli ta-

rifne priloge. V nasprotju s Tomšičem so statistiki izračunali neutemeljeno visoko rast plač. Edini pravi problem pa so bili povezani z določitvijo višine regresa za letni dopust in povračili stroškov za prehrano med delom in prevoz na delo. Le nekatera podjetja so nered na plačnem področju izkoristila za izplačila, ki bodo po novem predmet penalizacije.

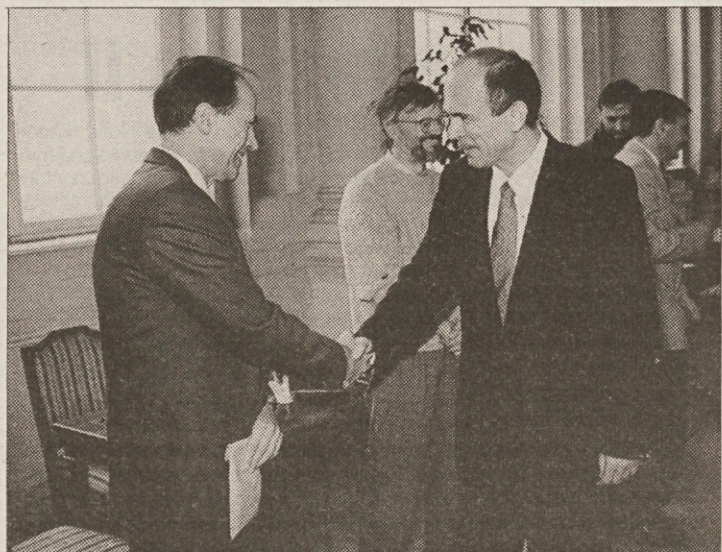
Podpisani dogovor daje jamstvo za takojšnjo ustanovitev tripartitnega ekonomskega sveta, za katerega so se sindikati tolkli skoraj štiri leta. Ta organ bo sindikatom omogočal redno sodelo-

vanje pri nastajanju delovno-pravne zakonodaje in tudi pri krojenju ukrepov ekonomske politike. Zdi se, da bo ta organ lahko olajšal odvezovanje sindikatov od političnih strank.

Že zadnjič smo zapisali, da bodo tudi po podpisu kolektivne pogodbe in dogovora ostali problemi zlasti tam, kjer podjetja ne bodo zmogla denarja za dogovorjena izplačila.

Dogovor o plačni politiki verjetno pomeni tudi obveznost vlade za izvajanje minimalnih okvirov, kot jih določa kolektivna pogodba. Mogoče bo problem bolj rešljiv potem, ko bo državni zbor, po hitrem postopku, sprejel še zakon o kolektivnih pogodbah in sankcioniral njihovo neizvajanje.

Franček Kavčič

Predstavniki delojemalcev in delodajalcev so najprej podpisali novo tarifno prilogo. Nekaj minut kasneje se jim je pri podpisovanju dogovora o politiki plač pridružil še predsednik vlade.

Obe listini so pooblaščenca podpisali v Kristalni dvorani vladne palače, ki je običajno namenjena slovesnim dogodkom na domači in mednarodni politični sceni. Protokolanci, ki so vodili slovesnost, so določili Dagmarja Šusterja in Dušana Semoliča za prva podpisnika kolektivne pogodbe. Za njima pa so bili pari sestavljeni takole: Miran Goslar in France Tomšič, Miha Grah in Rastko Plohl, Dušan Rebolj in Boris Mazalin.

Dogovor o plačni politiki je skupaj z Janezom Drnovškom prvi podpisal Miran Goslar. V drugi vrsti sta bila Dagmar Šuster in France Tomšič, za njima pa Miha Grah in Dušan Semolič.

Po zadnjem podpisu je le predsednik vlade lahko uporabil uradni mikrofona. Povedal je, da podpisano pomeni rešitev najtežjih vprašanj socialnega sporazuma. Pogajalcem je izrazil priznanje, ker so imeli dovolj moči za kompromis, ki pomeni spodnjo mejo sprejemljivosti za vsakega od partnerjev. To, kar je podpisano, omogoča vladi razumno vodenje ekonomske politike. Premier je svoj nagovor končal z napovedjo izboljševanja obeh listin v prihodnjih letih in z upanjem na spoštovanje zapisanega. Kaj je ob stisku roke povedal Dušanu Semoliču, pa nismo izvedeli.

Pogajalcem in opazovalcem je protokol zatem odmeril kozarček arhivskega vina, ob katerem je steklo nekaj sproščenih pogovorov. Praznično ozračje je delovno zmotila le Jasna Krljič, ki je za TV Dnevnik posnela izjave Janeza Drnovške, Mirana Goslarja in Slobodana Radujka.

Glavni nauk jubilejnih obletnic delavskih prvih majev:

NIKOLI PRED NIKOMER S KLOBUKOM V ROKI

Za delavce prvi maj ni podoben drugim dnevom v letu. V zadnjih 100 letih, odkar ga praznujemo, je postal dan, ki na vseh celinah sveta simbolizira še neuresničene težnje izkoriščenih in zatiranih. Te pa so enake (ali si med seboj vsaj podobne v vseh kapitalističnih državah (rečeno po starem. Ali po novem: v deželah zahodne demokracije). O tem, kako so delavci v deželah »realsocializma« lahko izražali svoje resnične interese, ni treba izgubljati besed. Vemo!

Na začetku tega stoletja je eden izmed maloštevilnih delavskih voditeljev občutja slovenskih delavcev izpovedal takole: »Približuje se prvi majnik – delavski praznik po volji delavcev. Zavedni proletariati celega sveta se pripravljajo na njegovo dostojno praznovanje in tudi mi se mu hočemo priključiti, da pokažemo jedinstvo z modernimi sužnji vseh krajev zemeljskega planeta. Zakaj praznujemo? Da zahtevamo politične pravice, osemurni delavnik, varstvo delavcev. Za vse to bi demonstrirali lahko tudi v drugačnem času, npr. ob nedeljah, kadar imamo čas in nam podjetniki ne branjajo praznovanja. Toda pomen delavskega dne tiči mnogo globlje in prvi maj dokazuje prosto voljo delovnega ljudstva, kajti po svoji svobodni volji so si delavci ustvarili ta praznik. Niti država niti cerkev ga ne pozna, delodajalci ga niso dovolili, delavci sami so ga določili. Oni hočejo in zato ga praznujemo. Pomen prvega majnika je v prvi vrsti revolucionaren. Njegovo praznovanje pomeni upor kapitalistični tiraniji. S tem, da praznujemo prvi maj, povemo vsemu svetu, da smo revolucionarji.«

Pravi prazniki in ponaredki

Danes so, jasno, časi drugačni. Kapitalistična »tiranija« ni več bavljav. Tudi uporniško vzkliranje, »da smo revolucionarji«, bi le redke razreglo. Celo več: dežele zahodne demokracije smo si Slovenci začeli predstavljati kot radodarne dobrotne, dobre

vile, ki revnim privoščajo samo dobro, nobenih križev in težav. Nekaj podobnega da so kot rajniki dedek Mraz ali novorojeni Božiček. Le zakaj potemtakem še kar naprej ti prvi maji!? Sicer pa tudi povojna »boljševiška« oblast ni prav vedela, kako in kaj bi s praznikom dela, ko pa smo doživeli in (po)želi toliko delovnih zmog. In tako prvi maji zadnjega pol stoletja niso bili drugega kot eno samo zgodnje prebujanje ob zvokih delavskih godb, eno samo strumno korakanje mimo tribun, ozaljšanih z vedno enimi in istimi funkcionarji. Zadnja preddemokratska leta pa le kresovanja na Rožniku...

Resnični prvi maji – takšni, ob katerih so delavci žugali svojim delodajalcem, kapitalistom iz mesa in krvi – so se na Slovenskem dogajali le v prvi polovici tega stoletja. To pa pomeni, da je v drugi šlo za »ponaredke« njihove prave vsebine. Da je to res, se bo do konca razkrilo na koncu tega pisanja, ki se ga, bognedaj, ne lotevam, da bi himnično poveličeval »45-letno boljševiško diktaturo«, kot bi lahko kdo na hitro sklepal po naslovu tega prispevka. Gre za drugo – za opo, kako so naši predniki že enkrat v tem stoletju doživljali zgodnji kapitalizem, v katerega pravkar bredemo s polno paro. Kaj so o njem mislili, kako praznovali svoj prvi maj – to je glavni namen, jedro tega pisanja.

Zgodovina je najboljša učiteljica, pravijo učeni ljudje. Le zakaj jim ne bi verjeli? Poučnega gradiva o praznovanjih prvega maja po svetu in na Sloven-

skem pa toliko, da tu lahko predstavim le jubilejna leta prvomajskih praznovanj: prve začetke okrog leta 1893, to je pred 100 leti, pa v letu 1913, na vzponu prve svetovne vojne, v letu 1923, kmalu po njej – ko so ljudje še upali, da ne bomo nikoli več doživeli svetovne morije – v letu 1933, ko je Evropa in svet spet začela groziti svetovna vojna – tokrat z nastopom maščevalnega in kričavega Hitlerja – in še veličastno praznovanje prvega maja leta 1943 v Ljubljani, čeprav obdani z bodečo žico. Za poživitev pripovedi dodajam še opis praznovanja prvega maja leta 1953, ki pa je že bilo »boljševiško« in ga zato, jasno, ne nameravam predstavljati z enako naklonjenostjo kot vsa druga, takšna, ki so potekala v času rojstva in vzpona kapitalizma na naših tleh, tako težko pričakovanega v današnjih hudih časih.

Chicago 1886: spočetje ideje

Dogodki, ki so delavce vsega sveta spodbudili, da si 1. maj izberejo za svoj praznik, so se pripetili 1. maja 1886 v Chicagu, v Združenih državah Amerike. Iz McCormickove tovarne so odpustili več sto sindikalno organiziranih delavcev, namesto njih pa zaposlili stavkokaze, ki jih je med delom varovalo 300 plačanih detektivov. Med zborovanjem je nenadoma zatulila sirena in iz tovarne so v spremstvu detektivov začeli prihajati stavkokazi. Ni bilo treba čakati, da iskra zaneti požar. Letopisci pišejo, da se je takoj vnel spopad. Uporabljali so kamenje, opeko, kole, pesti. Počilo je nekaj strelav. Vmešala se je policija, seveda v korist svojih gospodarjev, in začela streljati na delavce demonstrante. Šest njihovih tovarišev je izgubilo življenje, 50 pa jih je bilo ranjenih. Že 13 dni po teh dogodkih je sodišče pet demonstrantov obsodilo na smrt, tri pa na dosmrtno ječo.

Januarja 1888 je kongres Ameriške federacije dela v Saint Louisu v spomin na padle žrtve majskega stavka in demonstracij v letu 1886 sklenil prvi maj razglasiti za delavski spominski dan – delavski praznik.

Prvi maj je dobil mednarodno veljavo s sklepom druge internacionale. To se je zgodilo na prvem kongresu mednarodne delavske organizacije, ki je bil od 14. do 21. julija 1890 v Parizu, točno ob stoti obletnici padca Bastilje med francosko revolucijo.

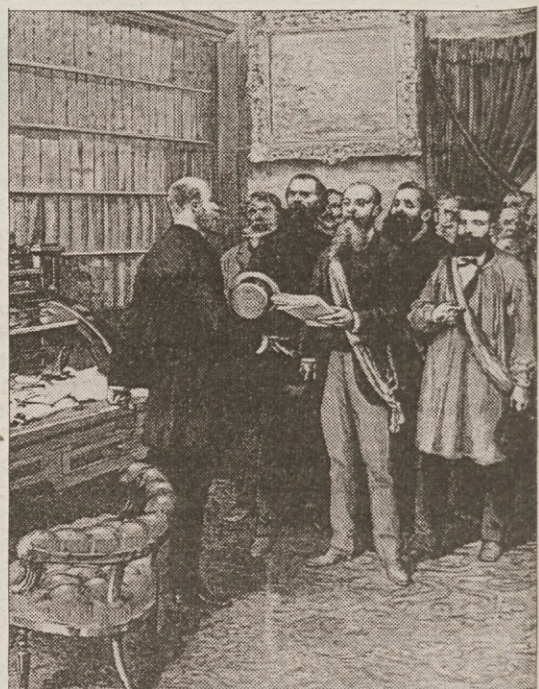
1. maj 1893 – najbolj vroče v Avstriji in – v Trbovljah

Pred praznovo prvega maja 1893, 14. aprila pred 100 leti, je Engels iz Londona pisal prijateljem

v Franciji: »Mogoče se motim, a zdi se mi, da letos prvi maj ne bo imel tako pomembne vloge v življenju mednarodnega delavskega gibanja kot prejšnja tri leta. Od velikih evropskih držav nameravajo samo v Avstriji nadaljevati manifestacije v prvem planu.«

Kot je slutil Engels, so sicer tega leta priredili prvomajske manifestacije v mnogih državah, vendar res niso bile take kot v prejšnjih letih; izjema sta bili le Nizozemska in Avstrija, kjer je v mestu Tropolau tekla delavska kri.

V Trbovljah se je prvomajskega shoda leta 1893 udeležilo okrog 800 ljudi. Približno toliko se jih je zbralo tudi v Hrastniku in Zagorju, medtem ko jih je bilo – po policijskem poročilu – v Ljubljani le 85. Na ljubljanskem shodu je v nemščini govoril Grablovič in Brozovič v slovensščini. V resoluciji, ki jo je shod sprejel, so delavci izjavili, da je razredno zavedno

Delegacija pariških delavcev izroča svoje zahteve v narodni skupščini.

TARIFNA PRILOGA ZA LETO 1994 K SPLOŠNI KOLEKTIVNI POGODBI ZA GOSPODARSTVO

1. Izhodiščne plače za mesec marec 1994 so po posameznih tarifnih razredih naslednje:

Tarifni razred	Izhodišč. bruto plača v SIT za poln delovni čas
I. enostavna dela	35.828
II. manj zahtevna dela	39.411
III. srednje zahtevna dela	44.068
IV. zahtevna dela	49.084
V. bolj zahtevna dela	55.533
VI. zelo zahtevna dela	66.281
VII. visoko zahtevna dela	75.239
VIII. najbolj zahtevna dela	89.570
IX. izjemno pomembna, najbolj zahtevna dela	107.484

znesek presežkov v proračun Republike Slovenije sorazmerno znižal prispevek za zaposlovanje in zavarovanje za primer brezposelnosti.

Znižanje se predlaga, če je vplačani znesek v proračun vsaj tolikšen, da bi se prispevna stopnja za zaposlovanje in zavarovanje za primer brezposelnosti znižala za 0,1. Stopnja za zaposlovanje se zniža največ do stopnje 0,4%. V primeru, da je zbranih vplačil iz tega naslova več, se sorazmerno zmanjšajo druga vplačila v proračun.

Morebitna sprememba stopnje se predlaga po treh mesecih učinkovanja tega dogovora.

5. Organizacije oz. delodajalci lahko povečajo plače določene po 2. in 3. točki tega dogovora na podlagi naslednjih meril:

– za vsak odstotek povečanja izvoza v primerjavi z istim obdobjem preteklega leta se plače lahko povečajo za 1%;

Možnost povečanja plač se ugotavlja na podlagi podatkov za periodično obdobje (6,9, 12 mesecev), tako, da se že uveljavljena stimulacija iz preteklega obdobja odšteje.

– za vsak odstotek povečanja števila zaposlenih na podlagi povprečnega stanja v četrtletju v primerjavi s povprečnim stanjem zaposlenih v prvem četrtletju 1994 se lahko plače povečajo za enak odstotek.

Po vsakem od meril iz prejšnjega odstavka se osnova za obračun plač lahko poveča največ za 5%.

Za del plač po tej točki se sredstva po 4. točki ne plačujejo.

6. Organizacije oz. delodajalci, katerih plače, izračunane v skladu s točko 2 tega dogovora, ne dosegajo povprečja v panogi ali v gospodarstvu R Slovenije za marec 1994 po uradnih podatkih Zavoda R Slovenije za statistiko, lahko povečujejo izplačane plače nad višino, ugotovljeno po 2. točki, dokler ne dosežejo povprečne izplačane plače v panogi ali v gospodarstvu R Slovenije za marec 1994.

Odločitev o primerjalni skupini sprejme organizacija oz. delodajalec ob prvem izplačilu plač po tem dogovoru.

7. Podpisniki tega dogovora smo soglasni, da bo Vlada Republike Slovenije predlagala način, s katerim bo zagotovljeno izvajanje določil tega dogovora.

8. Podpisniki tega dogovora soglašamo, da se zaradi spremljanja izvajanja tega dogovora in tarifne priloge k splošni kolektivni pogodbi za gospodarstvo

Zneski izhodiščnih plač pri organizacijah oz. delodajalcih se lahko znižajo do 10% glede na zneske iz 1. odstavka, če bi izplačilo plač ogrozilo obstoj organizacije oz. delodajalca (izguba ali stečaj). Podrobnejša merila se določijo v kolektivnih pogodbah dejavnosti.

Pristojni organ lahko odloči o znižanju, če si pridobi mnenje sindikatov pri organizaciji oz. delodajalcu. Sindikat je dolžan podati svoje mnenje v roku 10 dni. Če pristojni organ ne upošteva mnenja sindikata, lahko sindikat sproži postopek pred arbitražo v skladu z določili kolektivne pogodbe, ki velja za to organizacijo oz. delodajalca. Znižanje lahko traja največ 6 mesecev, po tem obdobju pa se lahko nadaljša za enako obdobje po ponovni pridobitvi mnenja sindikatov, razen če ni drugače določeno v kolektivnih pogodbah dejavnosti.

za leto 1994, ločeno spremljajo izplačila plač po pogodbah o zaposlitvi, za katere velja Splošna kolektivna pogodba za gospodarstvo oz. kolektivne pogodbe dejavnosti, ter ločeno za poslovalne delavce in delavce s posebnimi pooblastili, za katere se določbe o plačah ne uporabljajo.

Vlada in delodajalci se strinjajo, da se plače poslovalnih delavcev in delavcev s posebnimi pooblastili in odgovornostmi, ki sta jih sporazumno oblikovali Združenje Manager in Gospodarska zbornica Slovenije, vendar z upoštevanjem bruto sistema izplačila plač.

Podpisniki dogovora soglašamo, da bo vlada predpisala način za izvajanje sankcioniranja preseganja izplačil plač tem delavcem na način, kot je določeno v točki 4 tega dogovora.

9. Podpisniki s tem dogovorom ustanavljamo Ekonomsko-socialni svet.

Ekonomsko-socialni svet je tripartitni organ, ki ga sestavlja 15 članov in v katerega imenujejo po 5 članov delodajalci, delojemalci in vlada.

Ekonomsko-socialni svet je ustanovljen z namenom, da obravnava vprašanja in ukrepe, ki se nanašajo na ekonomsko in socialno politiko, kakor tudi tista, ki se nanašajo na posebna področja dogovarjanja socialnih partnerjev ter daje v zvezi z njimi mnenja oziroma stališča.

Svet daje glede vprašanj s področja svojega delovanja predloge in pobude pristojnim organom in organizacijam.

Svet obravnava zadeve na zahtevo enega od socialnih partnerjev, lahko pa obravnava posamezne zadeve tudi na lastno pobudo.

Ekonomsko-socialni svet se konstituira in prične z delom v štirinajstih dneh od podpisa tega dogovora.

10. Podpisniki tega dogovora soglašamo, da se povračila materialnih stroškov v zvezi s službenimi potovanji uredijo enotno za vse zaposlene v Republiki Sloveniji. Način in dinamiko usklajevanja predlaga Ekonomsko-socialni svet.

11. Ta dogovor je posebni sestavni del Socialnega sporazuma med delodajalci, delojemalci in Vlado R Slovenije za leto 1994.

Ekonomsko-socialni svet spremlja izvajanje tega dogovora in daje tolačenja v zvezi z izvajanjem, po potrebi predlaga tudi spremembe tega dogovora.

2. V kolektivnih pogodbah dejavnosti se lahko določijo do 15% višje zneske za prvi tarifni razred, pri tem pa se ne morejo spremeniti razmerja med posameznimi razredi, ki so veljala v kolektivnih pogodbah dejavnosti na dan 1. 1. 1993.

3. Izhodiščne plače se povečajo vsake tri mesece za naslednje tromesečje glede na rast drobnoprodajnih cen po naslednji eskalacijski lestvici:

Rast cen	Faktor rasti izhodiščnih plač
do 3%	0
nad 3% do 5%	0,7 – za vsak odstotek razlike nad 3%
nad 5% do 8%	0,8 – za vsak odstotek razlike nad 5%
nad 8%	0,9 – za vsak odstotek razlike nad 8%

Prva uskladitev se izvede na osnovi kumulativne rasti cen na drobno v obdobju april–junij 1994, druga uskladitev pa se izvede na osnovi kumulativne rasti cen na drobno v obdobju april–september 1994.

Možno povečanje izhodiščnih plač za posamezno tromesečje izračunamo tako, da kumulativno rast cen od aprila do konca posameznega obdobja pomnožimo z ustreznimi faktorji iz zgorjne lestvice, tako se npr. v primeru rasti cen v obdobju april–september 1994 nad 8% plače za prve 3% ne povečajo, za naslednja 2% se povečajo za vsak odstotek za 0,7, za naslednje 3% se povečajo za vsak odstotek za 0,8, za razliko nad 8% pa se za vsak odstotek te razlike povečajo za 0,9.

Od ugotovljenega možnega povečanja se odšteje odstotek že predhodno izkoriščene rasti plač.

V kolektivnih pogodbah dejavnosti ni mogoče določiti ugodnejše eskalacijske lestvice.

4. Podpisniki Splošne kolektivne pogodbe za gospodarstvo soglašajo, da bodo podpisniki kolektivnih pogodb dejavnosti le te spremenili in dopolnili oz. sklenili nove, najkasneje do 30. 6. 1994. Do sklenitve novih oz. sprejema sprememb in dopolnitev veljavnih kolektivnih pogodb dejavnosti se tudi za te kolektivne pogodbe uporabljajo določila te tarifne priloge, razen 1. odstavka 1. točke s tem, da izhodiščne plače ne morejo biti nižje od tistih, ki so določene v 1. točki in ne višje od tistih, ki so določene v 2. točki te tarifne priloge.

Podpisniki Splošne kolektivne pogodbe za gospodarstvo bodo zagotovili, da se bodo pogajanja za

sklenitev kolektivnih pogodb dejavnosti začela najkasneje 10 dni po podpisu te tarifne priloge.

5. Regres za letni dopust za leto 1994 znaša v bruto znesku 60% zadnjega znanega statističnega podatka o povprečni bruto mesečni plači v gospodarstvu Republike Slovenije. Izjemoma je mogoče izplačati regres za letni dopust v znesku nad 60% do 80% zadnjega znanega statističnega podatka o povprečni bruto mesečni plači v gospodarstvu Republike Slovenije pod pogojem, da podjetje izkazuje dobiček po zadnji bilanci. Regres za zaposlene, katerih osnovna plača je nižja od povprečja v gospodarstvu, je lahko višji, vendar ne sme preseči 100% povprečne mesečne plače v gospodarstvu Republike Slovenije.

Če se regres izplača v več delih, se od nove osnove lahko računa le neizplačani del.

6. Povračilo stroškov prehrane med delom za mesec april 1994 znaša 6.000 SIT in se povečuje skladno z eskalacijsko lestvico iz 3. točke.

7. Povračila stroškov za službeno potovanje znašajo:

	za april 1994
a) dnevnice	v SIT
– cela dnevnic (nad 12 ur do vključno 24 ur odsotnosti)	2.900
– polovična dnevnic (nad 8 ur do 12 ur odsotnosti)	1.400
– znižana dnevnic (6 do 8 ur odsotnosti, če se potovanje začne 2 uri pred pričetkom delovnega časa ali konča dve uri po njem)	1.000
b) kilometrina (30% cene super bencina)	21,60
c) stroški za prenočišče se izplačujejo po predloženem računu, skladno s potnim nalogom. Če na nalogu ni drugače določeno in če delavec ne predloži računa, ima pravico do povračila stroškov v višini	1.000

Zneski povračil stroškov po tej točki se povečujejo skladno z rastjo drobnoprodajnih cen po eskalacijski lestvici iz 3. točke. Višina kilometrine se valorizira skladno z rastjo cene super bencina.

Organizacije oz. delodajalci, ki v skladu s tarifno prilogo za leto 1993 k Splošni kolektivni pogodbi za gospodarstvo izplačujejo višje zneske, od tistega, ki je določen v 6. točki, le teh ne usklajujejo s eskalacijsko lestvico iz 3. točke, dokler se ti zneski ne izenačijo z zneskom iz 6. točke te tarifne priloge.

8. Če v roku enega meseca po podpisu te tarifne priloge ne bo dosežen dogovor z Vlado Republike Slovenije o poenotenju zneskov iz 7. točke za vse zaposlene v Republiki Sloveniji, se pogodbeni stranki strinjata, da veljajo za gospodarstvo enaki zneski po tej točki kot za negospodarstvo.

9. Pogodbeni stranki sta soglasni, da bosta v primeru, ko bo stopnja rasti drobnoprodajnih cen dosegla 13%, v primerjavi z marcem 1994, določili novo eskalacijsko lestvico.

10. Tarifna priloga k Splošni kolektivni pogodbi za gospodarstvo za leto 1994 začne veljati naslednjega dne po objavi v Uradnem listu Republike Slovenije, uporablja pa se od 1. 4. 1994.

Primer izračuna možnega povečanja plač po točki 3 Tarifne priloge k Splošni kolektivni pogodbi za gospodarstvo za leto 1994

Trome-sečja	Tromesečna inflacija (v %)	Kumulativna inflacija (v %)	Izračun na osnovi eskalacijske lestvice	Valorizacijski faktor	Izhodiščne bruto plače (v SIT)
I.	2,9	2,9	0	0	35.828
II.	2,9	5,9	$(2 \times 0,7) + (0,9 \times 0,8) = 1,1 + 0,72$	2,12	35.828
III.	2,9	9,0	$(2 \times 0,7) + (3 \times 0,8) + (1 \times 0,9) = 1,4 + 2,4 + 0,9 = 4,7 - 2,12$	2,58	36.588
IV.	2,9	12,1	$(2 \times 0,7) + (3 \times 0,8) + (4,1 \times 0,9) = 1,4 + 2,4 + 3,69 = 7,49 - (2,12 + 2,58)$	2,79	37.532
					38.579

delavstvo brez razločka spola in naroda odločeno, da se enodušno strnjeno nenehno bori, ne da bi se bilo kakršnekoli žrtve, dokler ne bo barbarstvo kapitalizma odpravljeno. Najnujnejši predpogoj za borbeno moč proletariata v razrednem boju je delavsko varstvo, predvsem uzakonitev osemurnika. Najučinkovitejše orožje v razrednem boju so politične pravice, predvsem volilna pravica in pravica do združevanja. Oboje moramo najprej osvojiti.»

Čez tri mesece, 12. avgusta 1893, je kongres druge internacionale v Zürichu razčlenil možnosti za organiziranje prvomajskih proslav v posameznih državah. V resoluciji, ki so jo sprejeli na koncu, so na podlagi stališč bruseljskega kongresa potrdili, da je socialdemokratska stranka vsake države dolžna vztrajati pri prvomajski ustavitvi dela; prav tako je dolžna podpreti vsak podoben poskus, ki bi bil storjen v posameznih krajih, in pobude posameznih organizacij. Kongres je tudi sklenil, da morajo biti prvomajske manifestacije ne samo boj za osemurni delavnik, ampak tudi izraz čvrste volje delavskega razreda, da s socialistično preobrazbo odpravi razredne razlike in tako krene po edini poti, ki vodi k miru znotraj vsake dežele kot tudi k mednarodnemu miru.

1. maj 1913 – v Beogradu protivnoje demonstracije

Leta 1913 je delavski časopis »Zarja« v Sloveniji – tu so bile prvomajske manifestacije v 19 mestih – še enkrat izrazil pripadnost delavskemu internacionalističnemu gibanju, in sicer z besedami: »Naj se kapitalizem na dan letošnjega prvega maja ozre na krvavo balkansko področje in naj zadrhti pred svojim vseuničujočim in smrtonosnim delom! In naj se proletariat ozre na številne delavske roke, ki se dvigajo v zrak z vseh strani sveta, stisnjene v bratski pozdrav drugim delavcem, ki jih nihče več ne more ločiti in ki so pripravljeni, da v bratskem objemu ponovijo obljubo solidarnosti in bratskega internacionalizma.«

To se je zgodilo leta 1913, ko sta se vojna in prelivanje krvi na naših tleh že razmahnila. Srbija in Črna gora sta se že drugo leto bojevali s Turčijo, pozneje pa sta se spopadli še z dotedanjo zaveznico Bolgarijo. Hkrati je bil na pragu svetovni spopad. Geslo »vojna vojni«, ki ga je razlagal baselski kongres druge internacionale, so delavci sprejeli za svoje stališče in se zanj tudi bojevali. To se je pokazalo zlasti v Srbiji, ki je že stopila v vojno. Poleg znanega glasovanja proti vojnim kreditom so tudi prvi maj

1913 spremenili v protivnoje manifestacijo. Čeprav je bila večina delavcev na bojišču, je prvomajski sprevod v Beogradu štel več kot 7000 ljudi. Njihove parole so bile: dol z vojno, naj živi mir, naj živi bratstvo balkanskih narodov, naj živi mednarodna socialna demokracija! Pred kraljevskim dvorcem je zaustavil sprevod kordon policije z naperjenimi puškami, zato je po drugi poti prispel na tradicionalno zbirališče Topčider. Tam so govorniki zahtevali ustavitve balkanske vojne in ustanovitev balkanske federacije. Ko so demonstranti, ki jih je bilo ob vrnitvi v mesto še več, šli mimo vojaške bolnišnice, so jim ranjenci z balkanskih bojišč mahali z rdečimi ruticami. Nemški socialnodemokratski časopis je to de-

Kapitalisti so za delovno silo brezsrčno izkoriščali tudi otroke – skupina dečkov, zaposlenih v premo-govnikih ob koncu 19. stoletja.

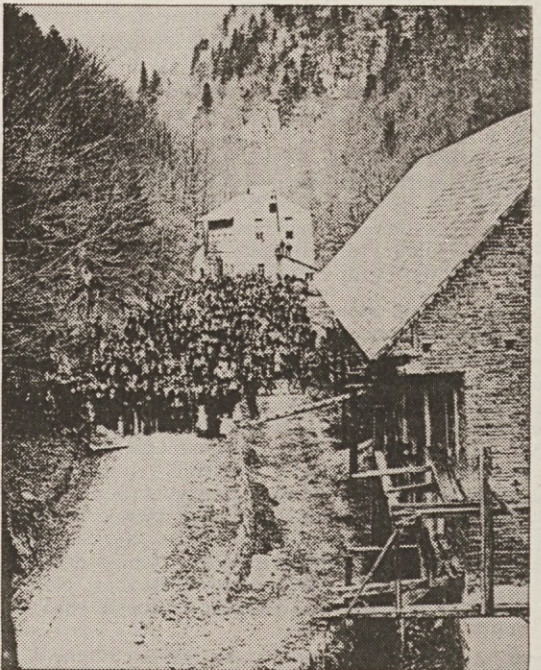
monstracijo imenoval »zmagoslavje celotne internacionalne«.

Vendar nič več ni moglo preprečiti prve svetovne vojne. Delavce so poslali na evropska bojišča umirat za stvari, ki niso bile njihove, sodelovat v vojaškem obračunavanju, ki jim je bilo tuje. Sarajevski »Glas slobode« je pisal, da so vojno »najtežje prenašali tisti, ki so si je najmanj želeli«.

1. maj 1923 – v Trbovljah nastop fašistične Orjune

Tudi prvomajske manifestacije leta 1923 so se odvijale v znamenju uresničevanja enotne delavske fronte, glavne njihove organizatorke pa so bile delavske strokovne organizacije, ker so se nasprotja med političnimi strankami in strujami poglobljala. Pobudnik za enotni nastop je bila konec leta 1922 ustanovljena Zveza neodvisnih strokovnih organizacij Slovenije (ZNSOS), ki je bila tedaj po številu članov in aktivnosti vodilna v slovenskem sindikalnem gibanju. Njeno glasilo Strokovna borba je ob tem poudarilo, da je reformizem II. internacionale iz prvomajskih proslav napravil »čisto navadne buržoazne slavnosti« in jim je treba dati spet »borbeni poudarek«. SK je predlog za enotne prvomajske proslave sprejela in nato so stekle skupne priprave tudi v posameznih krajih.

Dejstvo, da je bilo spomladi 1923 delavsko gibanje v zoponu in da so delavske organizacije enotno nastopile, je ugodno vplivalo tudi na uspešnost prvomajskih manifestacij. List »Delavec« je z zadovoljstvom ugotovil, da je celo Ljubljana, kjer so bila medsebojna nasprotja najhujša, »zbrala silne mase manifestantov« (okrog 5000), o podobnem uspehu pa je list »Enakost« poročal tudi iz Maribora. Kljub oblastnim prepovedim so bili ponekod tudi sprevodi, največji v Trbovljah. Do incidenta pa je prišlo na Jesenicah, kjer je policijski komisar z orožniškim spremstvom zahteval odstranitev rdeče zastave z Delavskega doma, in v Hrastniku, kjer so orožniki s puškami zaustavili spontani obhod, kar je zbudilo hudo ogorčenje delavstva. Sicer pa so proslave, kot je ugotovila »Enakost«, potekale »v senci bajonetov«, ob okrepljenem orožniškem patroliranju in vojaški pripravljenosti. Železničarji, ki so bili organizacijsko najbolj razcepjeni, pa so v tem letu doživeli udarec od svoje direkcije, ki jim je sporočila, da morajo za praznovanje 1. maja vzeti dopust, ki pa jim bo odobren le v primeru, če bodo dovoljevale službene razmere.

Rudarji v Idriji proslavljajo prvi maj leta 1903.

Simbol mednarodne solidarnosti

Poleg političnih in socialnih zahtev, ki so jih ponovili s shodov v preteklem letu, so v prvomajskih manifestacijah, govorih in geslih posebej opozarjali na fašistično nevarnost ter zahtevali »takojšnji razpust vseh fašističnih tolp, v prvi vrsti Orjune (Organizacije jugoslovanskih nacionalistov)«. V Ljubljani so orjunaši tudi hoteli motiti popoldanske prireditve, a so jih pregnali.

Medtem ko so neodvisne politične in sindikalne organizacije v Srbiji uspešno organizirale samostojne proslave, pa so bile v Zagrebu prepovedane vse manifestacije, in poskus delavskih demonstracij so preprečili z nastopom vojske in konjeniške policije.

Prvomajske manifestacije so bile tudi v Skopju.

Nadaljevanje na naslednji strani

OPTIMIZEM GOLJUFA TUDI DELAVCE

Znani podjetnik Vladimir Slejko ima več kot ducat podjetij, ki so kljub pomoči Ministrstva za finance večinoma pod vodo. Sredi prejšnjega tedna so delavci Kovinda z Unca začeli stavko, ki bo trajala do izpolnitve zahtev. Kovind je pred tremi leti postal last Sklada, Vladimir Slejko pa je pred šestimi meseci odkupil 60-odstotni lastniški delež.

Člani stavkovnega odbora, s katerimi sem se pogovarjal pet dni po začetku stavke, pravijo, da so se za to obliko boja odločili zaradi pomanjkanja dela in perspektive. Vladimir Slejko, ki je lastnik in direktor, jim dolguje tretjino regresa za lanskoletni dopust, tretjino februarke in plačo za marec. Plačo za februar so delavci dobili v gotovini, podobno je bilo tudi ob januarskih izplačilih. Člani stavkovnega odbora so prepričani, da Vladimir Slejko zanje ne plačuje prispevkov in davkov in da torej niso socialno zavarovani.

Delavske zahteve niso pretirane. Tega pa ne moremo

reči za nasprotno zahteve, ki jih je stavkovnemu odboru dal Vladimir Slejko. Ponudil jim je izplačilo plač za marec v gotovini. Od delavcev zahteva nevmešavanje v upravljanje. Predlaga ukinitvev regresa za prevoz na delo in prehrano. Plače bi po njegovem mnenju lahko zamujale do 14 dni. Delavci bi morali stavko prekiniti in takoj naložiti blago za avstrijskega naročnika. Škoda za stavko se bo ocenila in vsakdo naj bi plačal svoj delež. Po Slejkovem predlogu delavci do novega leta ne bi smeli več stavkati in izsiljevati plač oziroma drugih pravic.

Stavkovni odbor nobene od

teh zahtev ne more sprejeti. Tudi delavci, s katerimi sem se pogovarjal, so mnenja, da stavka ne more poslabšati njihovega neznosnega položaja. Najbolj jih moti, da ni dela in da ga direktor in njegovi sodelavci ne morejo pridobiti. O tem se lahko prepričamo tudi po ogledu vzorno pospravljenih hal, v katerih danes skoraj ni več materiala za izdelavo transporterjev, viličarjev in drugih strojev, s katerimi se je Kovind uveljavljal doma in v svetu. Opazili pa smo, da v eni od stranskih dvoran čakajo na izgotovitev trije helikopterji, ki jih tam montira neko podjetje iz Ilirske Bistrice po naročilu teritorialne obrambe.

Vladimir Slejko je ob prevzemu tovarne sklenil s sindikatom posebno tovarniško kolektivno pogodbo. Že po šestih mesecih pa delavcem ponuja nekaj, kar spada v prejšnje

stoletje. Tako kot pri svojih drugih podvigih se je očitno uračunal tudi na Uncu. Javno znane afere tega novodobnega lastnika kažejo na izkoriščanje države in davkoplačevalcev ob botrovanju LDS.

Račun za polomijo v Kovindu pa je Slejko očitno preložil na delavce. Ti verjetno ne bodo prišli niti do 20-odstotnega lastniškega deleža tovarne, ki so jo ustvarili z delom. Delavci, ki se zavedajo, da stavka lahko vodi v stečaj, očitno menijo, da je zavod za zaposlovanje boljši od negotovosti, ki jim jo ponuja njihov avanturistični direktor in lastnik.

Zaradi pomanjkanja dela je tretjina delavcev Kovinda že od novega leta stalno na čakalju. Podjetje z Unca ima dve večji proizvodni hali, v katerih je pred leti delalo 160, danes pa le še 67 delavcev. Veliko novo halo, na katero ni hipoteke, so delavci po nalogu Vladimira Slejka izpraznili in preuredili za glasbene prireditve, na katerih naj bi se zbirali obiskovalci z Notranjske in Primorske. V dvorano, ki lahko sprejme 2000 obiskovalcev, so le Čuki privabili 260 gledalcev s plačano vstopnino. Druge skupine so privabile le po 100 obiskovalcev in zamisel o vrhunski zabavi v tovarniškem okolju se je pokazala za zgrešeno. V veliki dvorani je danes le oder za

Stavko delavcev Kovinda vodi odbor SKEI v sestavi: Tone Košir, Peter Kakša, Srečo Radojevič, Daniel Kavčič in Zvone Ris.

Slavnostnega sprejema ob 1. maju, mednarodnem prazniku dela, so se izmed povabljenih predstavnikov oblasti, strank in sindikatov udeležili Milan Kučan, predsednik Slovenije, dr. Ivan Kristan, predsednik državnega sveta, Jožica Puhar, ministrica za delo, Janez Kocjančič, predsednik Združene liste. Kulturni program je popestril nonet Certusa iz Maribora. Pevci so znova zapeli Internacionalo. Marko Simčič pa je poslušalce razvedril tudi s člankom iz 110 let starega Ljudskega glasa, po katerem so državni poslanci takrat mlatili le prazno slamo.

Slavnostni govornik Dušan Semolič pa je podpis tarifne priloge in dogovora o plačni politiki označil za prispevek sindikatov k ohranjanju in razvoju gospodarstva.

nastopajoče. Mize in stole so odpeljali tisti, ki so jih posodili.

Kovind ima tudi izjemno lepo upravno poslopje, v katerem danes uraduje Vladimir Slejko in peščica uslužbencev. V njej pa naš podjetnik skladišči tudi del neprodanih knjig svojega izjemnega založniškega podviga s petimi romani stoletja.

Delo v Kovindu so odpovedali štirje komercialisti, ki so se sprli tudi z delavci. Ker imajo svoja zasebna podjetja, bi pristali na uvrstitev med presežne delavce, če bi jim Kovind lahko plačal odpravnino. Denar za to Vladimir Slejko menda nima, delavci pa so za vsak primer blokirali dva leasing »Japonca«.

F. K.

Nadaljevanje s prejšnje strani

Ukrep italijanske fašistične vlade o prepovedi praznovanja 1. maja in namesto njega uvedba 21. aprila, dneva ustanovitve Rima, za državni praznik, je odmevala tudi v Sloveniji, Mariborska »Enakost« je 27. 4. 1923 poudarila, da je 1. maj simbol mednarodne solidarnosti in da bo pravico do njegovega praznovanja proletariati znal »brani in ohraniti« ter da buržoaziji ne bo nikoli dovolil, da ga spreminja. List »Nova pravda« pa je poudaril, da je fašizem prekinil tudi dolgoletno tradicijo narodnosocialističnih prvomajskih zborovanj v Trstu.

Prvomajski odmev so leta 1923 močnejše slišali tudi na drugem koncu sveta – na Daljnem vzhodu. Medtem ko se je boj za osemurni delavnik v Evropi in Severni Ameriki tedaj že končal, pa je bil v Indiji in Indoneziji geslo številka ena. Kitajski proletariati je v Pekingu in Sanghaju prvič organiziral prvomajске demonstracije. V Tokiu, glavnem mestu Japonske, je bilo v spopadu s policijo ranjenih veliko delavcev. Istega leta je na prvomajski proslavi v Berlinu sodelovalo 500.000 delavcev, v Italiji, kjer je prišel na oblast Mussolini, ki je vpeljal nasilje, pa je osemdeset odstotkov kovinarskih in gradbenih ter šestdeset odstotkov tiskarskih delavcev začelo stavkati. Na najvišjo stolpa v Milanu in Torinu so obesili rdeči zastavi.

Angleški »bobbyji« pri delu.

1. maj 1933 – Hitler razžene nemške sindikate

Leto 1933: Hitler, ki je pravkar prišel na oblast, je prvi maj z odlokom razglasil za »nacionalni praznik« in mu dal pomen razrednega sodelovanja. V skladu s tem je v Berlinu organiziral obvezno parado v znamenju kljukastega križa (in z geslom: »Kdor ne manifestira, naj ne je!«). Izdajalski duh je še enkrat vstal. Socialdemokratski sindikat je podprl ta škan-dal! »Veseli nas,« so izjavili sindikalisti, »ko vidimo, da je vlada našemu dnevu dala pomen uradnega praznika. Hitlerjevo sporočilo, da bo prvega maja izkazana čast delu, je izredno pomembno. Zaradi tega pozivamo vse člane ADGB (kratica nemške sindikalne organizacije), naj po navodilih vlade aktivno sodelujejo v praznovanju prvega maja.« Že naslednjega dne pa je volk snel ovčjo kožo: dobro znane Hitlerjeve tolpe so vdrle v zgradbo sindikatov, zaplenile ali uničile njihovo imetje, polovile sindikalne voditelje in prepovedale nadaljnje delo sindikatov.

V Sloveniji pa se delavci niso dali. Ob 1. maju sta v Trbovljah komunisti Lojze Hohkraud in Rudi Kralj obesila na najvišji tovarniški dimnik veliko rdečo zastavo, mladinci pa so popisali stene z rdečimi napisi: Živel prvi maj – praznik dela! in z drugimi. Delavci iz Črnuč in Ježice pri Ljubljani so na predvečer na vzpetini Tabor prižgali velik kres – kljub orožniškim stražam. Na kres so opozorili z detonacijo petarde in z bengaličnim ognjem, ki je rdeče ožaril nebo. Izdelali so tudi več rdečih zastavic, ki so jih razbesili na telefonske in električne vode, s katerih so jih potlej morali sneti gasilci.

Anton Cobal, delavec iz Šentpavla pri Preboldu, in komunist Vinko Šlander sta bila aretirana, ker sta v predprazničnih dneh v Šentpavlu in njegovi okolici raztresala letake za proslavo 1. maja.

Edina dovoljena oblika praznovanja 1. maja je bil v tistih časih – poleg prostega dne, kot smo že videli – še izlet. Izlete so prireale sindikalne organizacije in delavska kulturna društva različnih političnih in ideoloških usmeritev. Na izlete so hodili delavci z rdečimi kravatami, nageljni in delavke z rdečimi rutami, kar so orožniki, ki so navadno spremljali in nadzorovali te izlete, prepovedali.

Množične izlete, ki so se spremenili v zborovanja, so včasih orožniki skušali razgnati. Tako so 1. maja tega leta poskušali razgnati celjske in revirske izlet-nike, ki jih je bilo kakih 2000. Prepovedali so igrati godbale, a te so potlej složno zaigrale državno

Protifašistični letak skojevske organizacije v Ptuj iz aprila 1939.

himno. Tudi izlet celjskih delavcev v Šmartno v Rožni dolini so orožniki neuspešno poskusili razgnati. Delavci iz zasavskih revirjev in iz Savinjske doline so hodili na izlete na Mrzlico, Kal, na Planino, Kum in druge hribe v okolici, sevniški delavci na bližnjo Zajčjo goro ali na Lisco, mariborski na Pohorje, jeseniški železarji na Poljano pod Mežakljo, na Završnico in drugam, krajski na Šmarjetno in na Jošta, ljubljanski na Šmarno goro, Rašico, Katarino, Orle, Kurešček in drugam.

Prepoved obhodov po mestu so celjski delavci poskušali obiti tako, da so šli skozi mesto v dolgi vrsti

MLADINA!

April 1939.

Vsi v odločen boj proti hitlerizmu in njegovi propagandi, ki utira Hitlerju pot v Slovenijo!

Nemški fašizem nam prinaša: lakoto in bedo, najhujše izkoriščanje in narodno zatiranje, on nam prinaša vojno!

MI PA NOČEMO VOJNE!
nočemo terorja!
nočemo militarizma!
nočemo koncentracijskih taborišč!

MLADINA! Na naši severni meji se vije zastava s kljukastim križem! Zato je naša dolžnost, da odločno naslopimo za obrambo svobode in mira!
HITLER, NIKOLI NEBO SLOVENIJA ENA!

drug za drugim. Orožniki so jih seveda takoj napadli in jih razbili v več manjših skupin, ki pa so potlej manifestirale za 1. maj in zahtevale delavske pravice.

1. maj 1943: »Živela delavska enotnost«

Nov polet narodnoosvobodilnih sil spomladi 1943 se je odrazil tudi v proslavah 1. maja tega leta. Enote narodnoosvobodilne vojske so že po navadi iz prejšnjih let prireale proslave na svojih položajih ali pa mitinge po vaseh, na katerih so bili tudi prebivalci vasi in okolice; druge enote pa so šle na predvečer praznika ali pa na sam praznik v napade na sovraž-

Svojevrsna teorija

Piše: Franci Križanič

V Sloveniji imamo zadnja leta zanimiv pojav ekonomsko politične sezone, t.j. vsakoletnega zastoja gospodarske rasti ali pa celo povratka upadanja gospodarske dejavnosti zaradi recesijsko usmerjenih ukrepov slovenske gospodarske politike. Pri tem so bolj od samih učinkov, t.j. dejstva, da je naši gospodarski politiki »uspešno« v prvi polovici leta 1993 zavreti predlani začeto gospodarsko okrevanje in da bo nekaj podobnega očitno poizkušala tudi letos, zanimivi vzroki, ki vodijo do konsistence oziroma doslednosti slovenske oblasti pri takšnem negospodarnem obnašanju.

Če bodo sprejeti novi diskriminatorni davki na plače, bo postalo očitno, da ne gre zgolj za navadno napako, kakršna bi utegnila biti lanska »zamrznitev« plač, pač pa za dosledno opredelitev. Ker predpostavljamo dobranamernost nosilcev naše gospodarske politike, vidimo za njeno dosledno recesijsko usmerjenost samo en vzrok: predpostavko, da je sedanja raven gospodarske dejavnosti na Slovenskem največja možna brez novih investicij, da je torej naše gospodarstvo v fazi polne zaposlenosti. Dosedanji upad industrijske produkcije in podobno zmanjšanje druge gospodarske dejavnosti je, po tej teoriji, posledica znižanja gospodarskih zmogljivosti (kot pri podražitvi nafte v sedemdesetih ali pa pri povečanju obrestnih mer na svetovnem trgu kapitala) in ne skrčenja trga. Ker je posledica razpada Jugoslavije, depresije v Vzhodni in recesije v Zahodni Evropi očitno zmanjšanje povpraševanja in ne zmogljivosti, je za veljavnost predpostavke odločilna presoja, da se je za vedno zmanjšalo povpraševanje po specifičnem blagu oziroma storitvah, ki jih nihče več ne potrebuje in jih tudi ne bo več potreboval (t.i. »socialistična produkcija«).

Vsako znižanje davkov ali tečaja tolarja in vsako povečanje dohodkov prebivalstva bo, ob predpostavkah te teorije, vodilo v inflacijo in ne v gospodarsko rast. Čeprav so se v lanskem drugem polletju (podobno pa tudi predlani) te predpostavke izkazale za neresnične, saj se je z rastjo povpraševanja okrepila gospodarska dejavnost, inflacija pa je ostala v okviru, ki ga določa vsakomesečni »tam-tam« indeksiranih obresti in drugih pogodbenih zneskov, pa nosilcev naše ekonomske politike očitno ne moti, da ne bi poizkušali recesije obnoviti tudi leta 1994. Tako bodo končno gospodarske razmere na Slovenskem prilagodili svoji miselni shemi, saj bodo neizkoriščene zmogljivosti slej ko prej dejansko propadle.

Vpliv ekonomsko politične »zamrznitve« plač (t.j. restriktivne dohodkovne politike) in povečanja obdavčenosti plač (t.j. restriktivne fiskalne politike) na gospodarsko dejavnost je podoben zaradi podobno znižanega povpraševanja ter neučinkovitega investiranja na tak način zbranih prihrankov. V tem primeru sredstev ne vlaga tisti, ki jih je prihranil, pač pa tisti, ki jih je »na silo zbral« in ki ve, da ta sredstva niso njegova. Pri takšnem investiranju se običajno srečujemo z »moralnim hazardom«, t.j. negospodarnim obnašanjem investitorja, kar je zlasti pogosto pri državnih investicijah, gospodarskih subvencijah in garancijah.

Poleg nameravane obdavčitve plač redno zaposlenih je slovenska ekonomska politika letos že dodatno obdala pogodbeno delo, kar bo verjetno pozitivno statistično učinkovalo na podatke o številu nezaposlenih, po drugi strani pa bo zmanjšalo število tistih, ki se lahko preživljajo z občasnimi deli. Ta so slabše zajeta v statistiki gospodarske dejavnosti, zato bo recesijski učinek večje obdavčitve pogodbenega dela manj opazen od morebitne obdavčitve plač. Negativen vpliv na blaginjo našega prebivalstva seveda ne bo nič manjši.

nikove postojanke in objekte, kar so delale tudi že prejšnje leto. Iz izkušnje se je na bližajoči praznik pripravil tudi okupator, saj je npr. poveljnik nemške redarstvene policije Alpenland na Bledu ukazal »stalno bojno pripravljenost«, ker je pričakoval večje napade partizanske vojske prav v času pred 1. majem in po njem.

Na Primorskem so v taboru Južnoprimorskega odreda na Prodeh pri Knežih Ravnah na predvečer 1. maja borci ob tabornem ognju poslušali pripoved o 1. maju, naslednji dan, na praznik, pa so na slovesnem zboru odreda razglasili ustanovitev brigade Simona Gregorčiča.

Spet drugačno je bilo praznovanje v Beli krajini, na osvobojenem ozemlju, kjer so na predvečer zagoreli številni kresovi. Prvega maja je Šerčerjeva brigada pripravila parado, prvo prvomajsko vojaško parado!

Nekaj posebnega pa je bilo praznovanje 1. maja v Ljubljani, v mestu, že 14 mesecev tesno vključenem v bodočo žico, to je leto dni po najhujšem okupatorjem, vem pritisku na mesto, ki pa so mu uspeli partizanske vojske, hudi porazi Osi pred Stalingradom in v Afriki vili novih moči. Proslava je sledila vrsti drugih demonstracij tistega leta, med njimi tudi praznovanju druge obletnice ustanovitve OF. Potrdila je, da je bila OF v mestu spet v »politični ofenzivi«. Ljubljansko vodstvo si je zamislilo proslavo kar najbolj množično, s čim več manifestivnimi učinki – kot plebiscitarno izpoved Ljubljane za OF. Nanjo so se pripravljali od srede aprila. Pisanje in trosenje letakov z gesli OF, pisanje gesel po zidovih in ograjah in podobne naloge so prevzele organizacije KPS in odbori OF skupaj z mladinsko in žensko protifašistično organizacijo. Kljub poostrenemu okupatorjevemu nadzoru so bile pripravljene manifestacije domala vse izpeljane na predvečer 1. maja med osmo in deseto uro zvečer, to je pred začetkom policijske ure.

Ljubljana je slavila

Mnogo je bilo pisalcev gesel in znakov po stenah, trostilcev letakov, zlasti po središču mesta, ki ga je okupator zaradi mnogih sedežev svojih oblasti še posebej varoval. In prav zaradi večjega moralnega učinka je vodstvo OF hotelo prav tam raztrositi največ letakov, napisanih gesel in znakov, največ z anilinskimi barvami pobarvanih pločnikov. Delo je bilo zelo dobro organizirano in izpeljano. Čeprav se je okupator na moč trudil, do jutra niso mogli odstrani-

ni listkov ne napisov. Na listkih, pobarvanih v narodnih barvah, so bile rdeče zvezde, Titova podoba in gesla kot TITO, Mir – kruh, Živela Delavska enotnost! Pace pane! A casa! Nekateri letaki so bili naslovljeni tudi na italijanske vojake.

Ob 21. uri se je s Šišenskega hriba, z vrha nad gradom Tivoli, z Rožnika in z Golovca s klicanjem gesel oglasilo sedem skupin meščanov. Skozi kartonasta trobila so klicale: »Smrt fašizmu – svobodo narodu! Živela Osvobodilna fronta! Živel 1. maj! Živela komunistična partija! Živel Tito! Živela partizanska vojska! Živel proletariet vseh dežel!« in na koncu spet »Smrt fašizmu – svoboda narodu!« Vsako geslo trikrat zapored. Pol ure pred tem je zletelo iz Tivolija in z Golovca v zrak več raznobarnih raket, nakar so zagoreli kresovi na Šišenskem hribu – ob njem so prepevali delavci pivovarne Union, nad Tivolskim gradom in na Golovcu. Kresovi so bili nenačrtovani: gorele so visoke smreke, obložene s suhljadjo in starimi kolesarskimi plašči, papirjem, nanje pa so privezali še nekaj steklenic nafte in bencina, ki so med gorenjem eksplodirale. Druge skupine Ljubljancov so istočasno razobesile po drevu ob robu Tivolija, od Večne poti do Šišenskega hriba, lampijone v narodnih barvah. Pet skupin ljudi pa je blizu mostu na Prulah spustilo po Ljubljani kakšnih petdeset ladjic z lampijoni in napisi; prva je nosila napis »Živel 1. maj!«. Ljudje so ladjice spremljali ob bregovih, pri Tromostovju pa so jih dočakali italijanski vojaki in jih skušali čimprej potopiti z metanjem kamenja. Tisti večer so pripadniki Varnostne in obveščevalne službe OF obesili trimetrsko slovensko in delavsko zastavo na kupolo zelo zavarovanega poštnega poslopja v središču mesta. Zastave so razobesili še na poslopje pivovarne Union, Saturnusa, na drevesa na Rožniku in na Šišenskem hribu ter Gradu, pred tramvajsko remizo ob Zaloški cesti, na električni daljnovod na Šmartinski cesti, dve na nekdanji Titovi in zdaj Dunajski cesti ter na cerkev in opekarno v Kosezah. Velik učinek je imela tudi velika skupina balonov, ki so nosili slovenske zastave in napis: Živel 1. maj! in so jih opoldne na praznični dan spustili v zrak za Bežigradom. Mladinci iz Šiške so opravili v počastitev 1. maja tudi nekaj sobotažnih akcij, mnogi delavci so prišli na delo prazne oblečeni, v pivovarni Union, v Saturnusu, Kemični tovarni, Tovarni kleja, v kartonažni tovarni Bonač in druge pa so celo ustavili delo. Ponekod so tudi zborovali (v Saturnusu je delavcem govoril neki član rajonskega odbora OF Moste), zapeli in celo spreje-

Krka je svojo 40-letnico obeležila z novo, 27 milijonov mark vredno fermentacijo

NOVA NALOŽBA ZA NOVE IZVOZNE MILIJONE

Na predvečer prvomajskih praznikov je novomeška Krka obeležila svojo 40-letnico z novo pomembno investicijo posodobitve fermentacije ter novih razvojno-kontrolnih laboratorijev in čistilne naprave, težke celih 27 milijonov DEM, kar je v teh suhih investicijskih časih nedvomno zelo optimističen podatek. Dogodek je tembolj opazen, ker gre za naložbo, ki je 98-odstotno usmerjena v izvoz, predvsem na Japonsko, ZDA in Evropo. Pred zagonom novih zmogljivosti so v Krki s fermentacijsko proizvodnjo beležili 9 milijonov dolarjev izvoza na leto, zdaj pričakujejo 20 milijonov dolarjev iztržka.

S to naložbo je Krka fermentacija z računalniškim vodenjem

in spremljanjem proizvodnje postala ena najsodobnejših na svetu.

To pa predvsem pomeni, da bo Krka tudi v prihodnje eden najpomembnejših svetovnih proizvajalcev antibiotikov (cink-bacitracina, salinomicina, oksitetracina...), ki se opira na lastne razvojno-raziskovalne dosežke. Za kakšno proizvodnjo gre, mogoče še najbolj ilustrirajo besede Krkinega generalnega direktorja Miloša Kovačiča, ki je na priložnostni novinarski konferenci poudaril, da se omenjeni antibiotiki praktično prodajajo sami ter da je večji problem od prodaje produkcij, ki bi zadostila naraščajočim svetovnim potrebam.

Novo Krkino naložbo je odprl predsednik slovenske vlade dr. Janez Drnovšek, kar ne bi utegnilo biti zgolj simbolno dejanje pri oživiljanju slovenskega gospodarstva, kot je sam razumel zagon novih Krkinih fermentacijskih moči, temveč tudi hitrejšo infrastrukturne spremljave razvoja dolenskega gospodarstva s strani države. Rahlo neresno, če ne celo komično, so namreč zveneale ugotovitve Krkinih sektorskih direktorjev, ko so zbranim novinarjem tarnali nad takšnimi »banalnostmi«, kot je na primer pogosto izpadanje elektroenergetskega sistema, ki tovarni v Novem mestu povzroča velike preglavice, predvsem pa velike in nepotrebne

stroške in seveda tudi izpade deviznih iztržkov. Neresen je seveda predvsem državni in gospodarski prostor, ki se mu dogajajo takšne reči, česar tujci po besedah Krkinih ljudi preprosto ne morejo razumeti. To pa nam predvsem pove, da je prišel čas, ko bo država hočeš nočeš morala nehati diletantsko trošiti svojo energijo in jo konsistentno usmerjati v vse tiste gospodarske prvine, ki so nujne, da bi zgodba o uspehu tudi uspela. Mogoče bi prav v tej ugotovitvi lahko našli tudi simbolno sporočilo letošnjega prvomajskega praznovanja. Naložbeni dogodki v novomeški Krki nam ga rišejo zelo prepričljivo.

Ivo Kuljaž

DIREKTORJI PROTI URADNIKOM

Pred dnevi je bilo v Portorožu šesto pomladansko srečanje združenja Manager, ki je imelo dva vrhunca, če odštejemo občni zbor in slavnostno večerjo: prvi dan razgovor s predsednikom države Milanom Kučanom o aktualnih političnih vprašanjih Slovenije ter drugi dan strokovni posvet o »stroških države ter njenem prispevku h gospodarskemu razvoju«. Za nas je bil zanimivejši strokovni posvet. Na njem pa je bil v središču pozornosti – kljub sorazmerno številni udeležbi v razpravi – dvoboj med predstavnikom gospodarstva Dagmarjem Šusterjem in Dušanom Šešokom na eni ter predstavnikom vlade dr. Ivom Baničem na drugi strani. Iz njihovega besedovanja smo izbrali nekaj »duetov«. Nekateri izmed njih so, kot v operni predstavi, sprožili spontan aplavz poslušalcev.

Dušan Šešok: Ko smo v Iskri predlagali, naj bi sami sanirali svojih 10 podjetij, ki so v skladu za razvoj, država ni bila za to. Zato, ker je sanacija podjetij preko Sklada za razvoj za državo posel, saj je podjetja dobila zastoni. Sklad postaja center ekonomske moči, za le-to pa stoji politična moč. Trdim, da se želi na skladih ob finančni skoncetraciji tudi politično moč in si tako podrediti gospodarstvo.

Dr. Ivo Banič: Drži, da je Sklad za razvoj dobil 98 podjetij brezplačno. Toda z njimi je prevzel tudi za 650

Dušan Šešok: Kako naj država prezentira domačo industrijo, če njeni uradniki na mizah nimajo niti slovenskih telefonov...

Dagmar Šuster: Če bo realizirana sedaj predstavljena politika do tujih vlaganj, nam bog pomagaj!

Dr. Ivo Banič: Gospodarstvo na eni strani zahteva od države dotacije, subvencije, garancije itd., na drugi pa zmanjšuje obremenitev...

milijonov mark izgub. Gospod Šešok je ob tem pozabil povedati, da je sklad v ta podjetja vložil tudi za 250 milijonov mark investicij. Kupnina od prodanih podjetij pa gre za kreditiranje podjetij, ki so še v lasti sklada.

Dagmar Šuster: Najbolj zaskrbljuje krepitev centralizma, ta pa krepí etatizem. V njem dominirajo zelo ozke politične elite, posledica tega pa je zaprtost države. Kot da bi država hotela potrditi rek, da država zapravi, kolikor dobi. Temeljna premisa politike ni, biti v funkciji kapitala, ampak kako si kapital podrediti.

Dr. Ivo Banič: Ne strinjam se popolnoma s Šusterom. Vrsta tujih banikirjev je v zadnjem času dejala, da se Slovenija sijajno razvija. Zdaj jih

bom lahko obvestil, da živijo v polni zmoti... Pri prvni porabi pa primerjate jabolka in hruške. Tuje države imajo nekajkrat večji BDP na prebivalca in v tem je »kavelj«. Struktura javne porabe pa ni tako različna pri nas in v tujini. Tudi v tujni državna administracija vrže kak tolar skozi okno... Toda tudi v gospodarstvu ga vržemo, ker nismo racionalni...

Dagmar Šuster: Nadvse smo hvaležni, da ste nam povedali, da je najboljši recept za zmanjšanje javne porabe v družbenem proizvodu povečanje le-tega. Toda pri tej strukturi trošenja BDP se tega ne da narediti... Vse tuje relevantne institucije, ki so se ukvarjale s Slovenijo, so zapisale, da je javna poraba pri nas previsoka.

Dr. Ivo Banič: Za primerjavo: Slovenija, ki ima dva milijona prebivalcev, ima 7700 državnih uradnikov. Španska Katalonija, ki ima šest milijonov prebivalcev, ima 200.000 državnih uradnikov...

Dagmar Šuster: Tako visoka javna poraba je v nasprotju z gospodarsko politiko, kakršno bi morala vlada voditi.

Dr. Ivo Banič: Če bi bil proračun, denimo, nič talarjev, bi bila gospodarstvu narejena bistveno večja škoda, kot jo dela proračun v sedanji višini nekaj čez 400 milijard talarjev.

Debate seveda ni tekla tako, kot se zdi iz tega zapisa. Tu smo iz razprav posameznikov iztrgali mnenja, odgovore na ta mnenja in replike ter jih zapisali v skrajšani obliki. Zato se razpravljalcem opravičujemo.

Boris Rugelj

Franjo Mraz: »Po večerji«, 1943, tuš.

mali pozdravna sporočila in razširjali Delavsko enotnost.

1. maj 1953: brez mobilizacijskega naboja

Potem je prišla svoboda, praznovanja 1. maja so dobila drugačno podobo. Oglejmo si samo eno izmed povojnih »jubilejnih« praznovanj 1. maja (pred 40 leti).

Leta 1953 je imela prvomajska parada v Ljubljani tri dele: vojaški del, v katerem so nastopali člani telesnovozgojnih organizacij in društev, ter del, v katerem so korakali člani prosvetnih društev in delovni kolektivi. Oglevalo si jo je kakih 120.000 ljudi. Tega leta so se prvič v povorko vključili funkcionarji, ki so vojaški del parade spremljali s tribune. To je v na-

slednjih letih postalo običaj. Povorka je krenila na Trg osvoboditve, kjer je bilo veliko zborovanje. Kot zanimivost povejmo, da so za praznik v Ljubljani razdelili prva družbena stanovanja, ki so jih predeležali iz pisarn, in da so spet obnovili tradicionalni jutranji obisk Rožnika. Udeležencem parade in gledalcem so prodajali rdeče trakce. Izkupiček od njihove prodaje so namenili za gradnjo osrednjega delavskega prosvetnega doma v Ljubljani, prejšnje leto pa za izgradnjo slovenskega kulturnega doma v Trstu. V Ljubljani so – v spomin na prvomajsko slavo leta 1943 – obnovili spuščanje ladjic z lampijoni in napisi po Ljubljani ter kresovanje na Šišenskem hribu in Rožniku.

Kronist povojnih praznovanj 1. maja v Sloveniji je k temu opisu še nostalgčno pripisal: »Še desetletja so bila prvomajska praznovanja manifestativno množična in so dejavno spremljala pereča družbena, politična in gospodarska stanja in vprašanja doma in v svetu; potlej pa se je to pretrgalo in ni bilo več množičnih prireditev, mimohodov, obseg prvomajskih proslav se je zmanjšal. Tudi njihova praktična vloga v družbenem življenju je upadla. Najpogostejša oblika prvomajskih praznovanj so postali izleti in razne športne prireditve. Tem pa manjka globlje praznične vsebine in mobilizacijskega naboja, ki ga je prvomajsko praznovanje imelo dolga desetletja.«

Razmere so zdaj pri nas postale takšne, da o pomankanju »mobilizacijskega naboja« pri praznovanju 1. maja ni več možno govoriti. Prvi poizkus – v prvi polovici tega stoletja – da bi se v Sloveniji zakoreninila kapitalistična družbena ureditev, ni uspel; to naše naprežanje je presekala socialna (socialistična?) revolucija, ki se ji Slovenci zdaj vsi vprek sramežljivo odpovedujemo.

Vpeljave kapitalizma se zdaj lotevamo spet novno, hkrati pa trebimo iz zavesti in prakse vse »preživele« socialistične, kaj šele komunistične ideje. O tem, kako, s kakšnimi prijemmi in učinki, poročamo v DE ob drugih priložnostih.

Nedavno tega smo slišali stavek, ki naj bi zvenel preroko: »Nič več ne bo tako, kot je bilo!« A če bo pri nas spet kapitalizem – mar ne bo spet tako, kot je že bilo? In če prihodnji naši 1. maji ne bodo več podobni povojnim, to je, ne bodo več »boljševiški nadomestki« pravih, resnično delavskih, kakšni neki bodo ti naši novi prvi maji?

In kaj bo, če bo spet vse tako, kot je že bilo?

Vinko Blatnik

Sindikalna lista

Prvi del	april 1994
1. Dnevnice	SIT
– cela dnevnic (nad 12 do vključno 24 ur odstnosti)	2.500
– polovična dnevnic (nad 8 do 12 ur odstnosti)	1.200
– znižana dnevnic (od 6 do 8 ur, če se potovanje začne dve uri pred začetkom delovnega časa in konča dve uri po njem)	900
2. Kilometrini (od 1. 4. 94 dalje)	21,60
3. Ločeno življenje	24.607
4. Prenočišče se izplačuje po predloženem računu, skladno z navodilom na potnem nalogu. Če na nalogu ni drugače določeno in delavec ne predloži računa, ima pravico do povračila v višini	900
5. Regres za prehrano	5.200

Drugi del

V prvem delu sindikalne liste smo objavili zneske materialnih stroškov. V drugem pa objavljamo povprečni osebni dohodek za obdobje od decembra 1993 do januarja 1994 kot osnovo za uveljavljanje pravic iz neposredne skupne porabe. Povprečni osebni dohodek v gospodarstvu Slovenije od decembra 1993 do februarja 1994 je 52.190,00 tolarjev.

1. Jubilejne nagrade	26.095,00
– za 10 let	26.095,00
– za 20 let	39.143,00
– za 30 let	52.190,00
2. Nagrada ob upokojitvi	156.570,00
3. Solidarnostne pomoči	52.190,00

Vir: podatki Zavoda RS za statistiko

Opomba: V zadnjem času prejemamo proteste, da sindikalna lista objavlja preizkušene zneske glede na določilo uredbe o višini povračil stroškov v zvezi z delom in drugih prejemkov (Ur. list RS, št. 72/93). Opozoriti moramo, da sindikalna lista temelji na določenih splošne kolektivne pogodbe za gospodarstvo RS (Uradni list RS št. 39/93). Zneski se lahko spremenijo le s spremembo splošne kolektivne pogodbe. Omenjena uredba pa določa najvišje možne zneske, ki se ne štejejo v davčno osnovo.

Naslednji teden, po objavi tarifne priloge k splošni kolektivni pogodbi za gospodarstvo za leto 1994, bomo objavili nove zneske dnevnic, prehrane in ločenega življenja.

KAM ZA 1. MAJ?

(Praznovanja, ki jih organizirajo Svobodni sindikati Slovenije)

Ljubljana in okolica

- **Ljubljana:** na večer 30. aprila bo na Rožniku tradicionalno prvomajsko srečanje z bogatim kulturnim in pestrim zabavnim programom. Slavnosti govornik bo predsednik ZSSS mag. Dušan Semolič. Srečanje se bo nadaljevalo tudi na sam praznični dan, 1. maja.
- **Vrhnik:** 30. aprila zvečer bo družabno srečanje s kresovanjem na Ulovki.

Grosuplje

Tradicionalno, 9. prvomajsko srečanje bo 1. maja na Muljavi. Udeleženci se bodo začeli zbirati ob 11. uri, ob 13. pa se bo začel kulturni in zabavni program.

Ribnica

Kresovanje bo 30. aprila ob 19. uri pri Sv. Ani.

Dolenjska

Tradicionalno prvomajsko srečanje s podelitvijo priznanj in kulturnim programom bo 1. maja s pričetkom ob 11. uri na Debencu pri Mirni.

Bela krajina

1. maj so počastili že 27. aprila s podelitvijo sindikalnih priznanj v Metliki.

Gorenjska

- **Jesenice:** Poljana, 1. maja ob 11. uri;
- **Radovljica:** Sobec, 1. maja ob 14. uri;
- **Tržič:** Brezje, 1. maja ob 11. uri;
- **Škofja Loka:** Križna gora, 1. maja ob 11. uri.

Kraško—Notranjska

- **Cerknica:** kresovanje na Slivnici, 1. maja.

Celje

Vsa zborovanja se bodo začela 1. maja ob 11. uri s krajšimi kulturnimi programi in pozdravnimi nagovori. (Govorniki na posameznih prireditvah bodo:)

- **na Gričku:** (Valter JORDAN – predsednik območne organizacije sindikatov Celje)
- **na Bočju:** (Ladislav KALUŽA – sekretar območne organizacije sindikatov Celje)
- **na Resevni:** (Franci KLEPEJ – predsednik sindikata delavcev v vzgoji, izobraževanju in raziskovalni dejavnosti Slovenije)
- **v Slov. Konjicah pri Starem gradu:** (Milica DABANOVIČ – sekretarka območnega odbora sindikata delavcev gradbeništv)
- **na Smiglovi zidnici:** (Srečko CATER – predsednik sindikata kmetijstva in živilske industrije Slovenije)
- **na Smohorju:** (Mirko GOZDNIKAR – sekretar območnega odbora SKEI)

Organizatorji bodo v sodelovanju s planinskimi društvi, gasilskimi društvami, gostinskimi organizacijami in drugimi izvajalci poskrbeli tudi za zabavno-razvedrilni del prvomajskih srečanj.

Skladno z določili 7. člena pravilnika prejmejo plaketo naslednji posamezniki člani:

Milica JELER,

rojena 4. januarja 1956, predsednica sindikata podjetja Mercator – Hotel Sremič Krško, predsednica Območnega odbora sindikata gostinstva in turizma za Posavje in Zasavje, podpredsednica ROS gostinstva in turizma

Kot prizadevna sindikalna delavka se ves čas zavzema za izboljšanje ekonomskega, socialnega in gmočnega položaja članov ter za perspektivo dejavnosti gostinstva in turizma.

Velik je bil njen prispevek v pogajalski skupini ROS gostinstva in turizma pri sklenitvi panoične kolektivne pogodbe za leto 1994.

Zaradi njene odločnosti so v njenem podjetju med prvimi v Posavju pričeli aktivnosti za izboljšanje sveta delavcev.

Zelo kreativna je na področju organizacije srečanj sindikatov gostinstva in turizma iz Posavja, Zasavja in Podravja, ki je po njeni zaslugi preraslo v tradicionalno izmenjavno izkušeno sindikalnega dela.

Branko MEDIK,

rojen 24. januarja 1950, zaposlen v podjetju Mariborska livarna Maribor, predsednik konference sindikata MLM, predsednik odbora SKEI za Podravje in član IO SKEI Slovenije

Kot dolgoletni sindikalni aktivist ima veliko zaslug na področju varovanja in izboljšanja ekonomskega, gmočnega in socialnega položaja članov ter uveljavljanja zahtev sindikata v organih lokalne samouprave in institucijah na državni ravni.

S svojo stalno sindikalno aktivnostjo je Branko Medik pripomogel, da je vodstvo MLM sprejelo odločitev, ki so upoštevale tudi ekonomsko socialni položaj zaposlenih in mnenja sindikata. V MLM do sedaj ni bilo večjega števila trajno preseženih delavcev. Vse probleme so reševali sporazumno, zato za uresničevanje sindikalnih zahtev ni bilo treba poseči po stavki.

Posebej velja poudariti njegovo vlogo pobudnika pogajanj z izvršno oblastjo in njegova pojasnjevanja sindikalnih stališč od sindikata podjetja do območne organizacije ZSSS.

Drago MRAVLAK,

rojen 5. avgusta 1932, sekretar za družbenoekonomske odnose pri Območni organizaciji ZSSS Celje, sekretar območnega odbora sindikata gradbenih dejavnosti

Drago Mravlak je vse svoje strokovno znanje usmeril v razreševanje problemov v posameznih podjetjih. Pomembno je bilo njegovo angažiranje pri strokovni pomoči sindikatom podjetij za uveljavitev določenih splošne kolektivne pogodbe in pomoč pri sklenitvi pogodb. Sodeloval pa je tudi pri izdelavi in pogajanjih za sklenitev mnogih podjetniških kolektivnih pogodb.

Posebej se je odlikoval pri doslednem uveljavljanju pravic delavcev pri številnih stečajih na območju Celja.

S svojo izredno delavnostjo, strokovnim pristopom in sposobnostjo timskega dela je veliko prispeval k ugledu območne organizacije ZSSS Celje in s tem celotne ZSSS.

Kljub redni upokojitvi v oktobru lanskega leta še vedno strokovno sodeluje z območno organizacijo.

Marjan PIRC,

rojen, 20. januarja 1950, predsednik SKEI koncerna Litostroj in predsednik območnega odbora SKEI Ljubljane in okolice

Odločno in brezkompromisno se v svojem podjetju zavzema za uvedbo gmočnega in socialnega položaja delavcev. Odlikuje se po oblikovanju pobud, predlogov in zahtev za izboljšanje materialnih, delovnih in življenjskih pogojev delavcev, ki jih zna odločno uveljavljati na pristojnih organih.

Veliko je pripomogel pri razvoju in krepitvi samostojnosti ter učinkovitosti sindikata kovinske in elektroindustrije.

S svojim izrednim delom in vlogami v organih sindikata je pomembno pripeljal pri uresničevanju interesov članov, hkrati pa tudi pri uveljavljanju ter razvoju SKEI in ZSSS.

Elizabeta ZADRAVEC,

rojena 12. novembra 1947, predsednica sindikata zavoda Bolnišnica v Murski Soboti

S svojim delom in načinom vodenja sindikata zavoda Bolnišnica v Murski Soboti je veliko prispevala k varovanju in izboljšanju ekonomskega in socialnega položaja članov sindikata v zdravstvu ter k afirmaciji Svobodnih sindikatov.

Rezultat njenega vztrajnega dela je večja samostojnost sindikata in enakopravno partnerstvo pri pogajalskih funkcijah tako znotraj sindikata zavoda kot v okviru Območne organizacije ZSSS za Pomurje.

Po njeni zaslugi se je kljub sindikalnemu pluralizmu znotraj sindikata zavoda Bolnišnice v Murski Soboti močno okrepila vloga sindikata in pri uresničevanju interesov članstva uveljavila Zveza svobodnih sindikatov Slovenije.

DELO PRAVIČNOST SOLIDARNOST

SOŽITJE IN MIR

So prvomajska srečanja priložnost, da pozabimo na stvari, ki so minile, ali so morda priložnost, da se jih spomnimo zato, da ohranimo, kar je bilo dobrega, in popravimo, kar je bilo slabega?

Delo, pravičnost, solidarnost, ki je popotnica za letošnji 1. maj, naj ne bo samo popotnica z dobrimi željami na prvomajskih srečanjih; to naj bo eden izmed ciljev Svobodnih sindikatov Slovenije in delavskega gibanja, tako doma kot v svetu. Prvomajska srečanja so lahko priložnost, ki nas spomni na delavske proteste v tovarnah in na ulicah proti zakonu o plačah, proti odpuščenju delavcev, zapiranju tovarn in naraščanju brezposelnosti, za izvajanje kolektivnih pogodb, za boljše socialno in pravno varnost, za oblikovanje socialnega partnerstva in za sodelovanje delavcev o ekonomskih in socialnih vprašanjih itd. Spomni nas na kolektivna pogajanja med sindikati in delodajalci in dogovarjanja o politiki plač z vlado. Morda celo na to, kakšni smo sindikati med sabo, ali celo več, kako in na kakšen način se komu podoba na ogled postavi in s kakšnimi topovskimi salvami se strelja po njih. Včasih tudi tako, da se pozabi, namenoma ali pa tudi ne, kakšna je bila vloga Svobodnih sindikatov Slovenije in rezultat ter strokovnost le-teh v pogajanjih. Še več, pozabi se, čigave interese so zastopali v pogajanjih Svobodni sindikati Slovenije. Pravijo, da če je konec dober, je vse dobro, in prav je, da pozabimo na stvari, ki so minile.

Če kdo, potem delavke in delavci najbolj poznajo in občutijo, kaj pomeni odpusčenje in ukinjanje delovnih mest in kaj pomeni, ko gre podjetje v stečaj, in kakšno je življenje s plačo, ki komaj zadostja ali pa tudi ne, da se družina pretolče iz meseca v mesec. Težko namreč sprejememo resnico, da so nekatera podjetja in delovna mesta popolnoma odveč, in še težje, da je odveč mnogo delavcev. Ko so delavci pred dejstvom, da bodo ostali na cesti, se še tako nič prida služba zazdi kar v redu in upajo, da bo nekako le šlo. Ostati brez službe je bridko spoznanje, ko se ti sesujejo ne samo ideali, ampak vsakdanje življenje, življenje, ki ga živiš zdaj, danes, ne jutri.

Prvomajska srečanja nas spominjajo, da živimo v času, v katerem je vse manj tistih, ki jim je še mar delavcev, njegovo dostojno življenje, pošteno plačano in varno delo, pravna in socialna varnost. Današnji čas nas opozarja, da bledijo vrednote, kot so pravičnost, poštenje, solidarnost, vzajemnost, tovarištvo in prijateljstvo, morala. Na drugi strani se dvigajo egoizem, nacionalizmi, sovraštvo, krivice, kraje, podikanja, laži. Spominjajo nas, da smo nasprotovali takemu lastnini, kakršno je danes. Zahtevali smo rešitve za učinkovito gospodarstvo, ne tekmovali za ekonomsko in politično oblast, za to, kdo si bo več nagrabil, in za to, kakšna bodo razmerja politične moči v državi. Praksa nam je dala prav. Zahtevali smo, naj delavci zaradi lastnini ne izgubijo dela oziroma delovnega mesta. Zaradi lastnini se je pojavila nova armada brezposelnih delavcev, na to smo med drugim opozarjali. Danes pa tisti, ki bi takrat lahko preprečili točo in nevihto, po toči zvonijo. Ali morda zvonijo zaradi tega, ker jih peče vest?

Nasprotovali smo takšnim predlaganim rešitvam zakona o denacionalizaciji in o zadrukah, kakršne so v zakonih. Tudi tu smo imeli prav! Prvomajska srečanja so tudi ena od priložnosti, da delavstvo dvigne glas proti pobijanju in morji, proti vojni in njenim grozotam, proti temu, kar vojne puščajajo za sabo, še posebej proti pobijanju nemočnih in nedolžnih otrok.

So priložnosti, ko je vredno in nujno zastaviti besedo za mir in sožitje med narodi in je vredno pozvati k strpnosti med ljudmi in opozoriti na človekove pravice in svobode, na pravni red in spoštovanje tega, na načela parlamentarne demokracije in svobodo tiska. In je vredno pozvati vse demokratične sile sveta, naj združijo moč in akcijo za te vrednote. Še posebej je vredno pozvati vse sindikate, naj se postavijo na stran dela in za pravično razmerje med delom in kapitalom.

Prvi maj je bil in ostaja praznik vseh tistih, ki si povsod po svetu zagotavljajo svoj ekonomski in socialni položaj, torej svoj status predvsem z delom. Še posebno pa je praznik tistih, ki skupnosti lahko ponudijo samo svoje delo, znanje in ustvarjalnost, pa naj gre za materialno ali duhovno proizvodnjo.

Tega praznika nikomur ne dajmo, da bi nas kdo ne razdelil, skregal in nam vzel moč. Bil je delavski praznik in delavski naj tudi ostane, navkljub različnim poskusom njegovega razvrednotenja, tudi za ceno spreminjanja zgodovine in tradicionalne naravnosti našega delavstva. Delavkam in delavcem, tistim na vrhuncu ustvarjalnih moči in upokojenim, iskreno čestitamo in želimo, da bi ga praznovali vedro in sproščeno.

V imenu predsedstva Rajko Lesjak, sekretar ZSSS in

SINDIKAT DELAVCEV DRŽAVNIH IN DRUŽBENIH ORGANOV

SINDIKAT DELAVCEV ENERGETIKE

SINDIKATA DELAVCEV FINANČNIH ORGANIZACIJ

SINDIKAT GOSTINSTVA IN TURIZMA

SINDIKAT GOZDARSTVA

SINDIKAT DELAVCEV GRADBENIH DEJAVNOSTI

SINDIKAT KEMIČNE, NEKOVINSKE IN GUMARKE

INDUSTRIJE

SINDIKAT KMETIJSTVA IN ŽIVILSKE INDUSTRIJE

SINDIKAT KOMUNALNEGA IN STANOVANJSKEGA

GOSPODARSTVA

SINDIKAT KOVINSKE IN ELEKTROINDUSTRIJE

SINDIKAT DELAVCEV V KULTURI

SINDIKAT LESARSTVA

SINDIKAT OBRTHNIH DELAVCEV

SINDIKAT TEKSTILNE IN USNJARSKO PREDDELNE

INDUSTRIJE

SINDIKAT TRGOVINE

SINDIKAT VZGOJNE, IZOBRAŽEVALNE IN

RAZISKOVALNE DEJAVNOSTI

SINDIKAT ZDRAVSTVA IN SOCIALNEGA SKRBSTVA

SINDIKAT POKLICNIH GASILCEV

SINDIKAT UPOKOJENCEV

Območni sveti ZSSS

DOLENJSKA

PTUJ

KOROŠKA

ZASAVJE

VELENJE

GORENJSKE

VIPAVSKA DOLINA

CELJE

NOTRANJSKA

KRAS

POŠAVJE

LJUBLJANA IN OKOLICA

POMURJE

PODRAVJE

POSOČJE

BELA KRAJINA

DOMŽALE

RIBNICA

GROSUPLJE

KAM ZA 1. MAJ?

Podravje

● KRAJEVNI SVET RUŠE

Na predvečer praznika 30. aprila ob 18. uri bo pred gasilskim domom v Rušah – Smolniku proslava, postavitve mlaja in kresovanje. Govorila bo Majda Celcer, predsednica območnega odbora sindikata kemične in nekovinske industrije Podravja.

1. maja bo v Rušah in vseh zaselkih občine igrala budnico godba na pihala.

● KRAJEVNI SVET ORMOŽ

Pihalni orkester glasbene šole Ormož bo zjutraj 1. maja zaigral budnico. Prebivalci občine Ormož pa se bodo ob 10. uri zbrali na tradicionalnem prvomajskem srečanju na Jeruzalemu pri Ormožu. Organizator prireditve je krajevni svet Ormož Govorila bo predsednica območne organizacije sindikatov Podravja Metka Roksandič.

● KRAJEVNI SVET SLOVENSKA BISTRICA

1. maja ob 11. uri bo osrednja prireditev na Boču. Organizatorji 12. srečanja so območna organizacija sindikatov Podravja, krajevni svet Slovenska Bistrica in Območni sindikat Celje, izpostavi Šmarje pri Jelšah in Slovenske Konjice ter Planinsko društvo Poljčane. Srečanje ima bogat kulturni, športni in zabavni program.

● KRAJEVNI SVET LENART

V vseh centrih krajevnih skupnosti občine Lenart bo godba na pihala 12. maja igrala budnico.

Organizator je krajevni svet Lenart.

● MARIBOR

Tradicionalno delavsko srečanje, tokrat že 15., bo 1. maja s pričetkom ob 11. uri v Bresternici pri Mariboru, s kulturnim in zabavnim programom, srečelovom ter žrebanjem v akciji Več, več Večer.

Organizator srečanja je območna organizacija sindikatov Podravja. Govoril bo Albert Vodovnik, predsednik SKEI in član državnega sveta.

Ptuj

3. tradicionalno prvomajsko srečanje – sobota, 30. aprila ob 16. uri v gasilskem domu Ptuj.

Koroška

Sindikati dejavnosti koroške regije, povezani v ZSSS, vabijo na prvomajsko srečanje na naslednjih prireditvenih prostorih:

- Dravograd – na Košnjeku ob 11. uri;
- Radlje ob Dravi – na Zupanku ob 11. uri;
- Ravne na Koroškem – na Ivarskem jezeru ob 13. uri;
- Slovenj Gradec – na Kremžarici ob 11. uri.

Velenje in Mozirje

- **Nazarje:** 24-urni maraton v malem nogometu; začetek v petek, 29. aprila ob 18. uri na igrišču Vrbovec;
- **Velenje:** kanonada z velenjskega gradu (1. maja od 6. do 6.30), nato budnice po Velenju, Sošanju, Smartnem, Mozirju, Nazarjah in drugih krajih Zgornje Savinjske doline;
- **Graska gora:** prvomajsko srečanje delovnih ljudi in občanov (ob 11. uri kulturni program in slavnostni govor mag. Dušana Semoliča, ob 11.30 polaganje cvetja k spomeniku Nošenje ranjenec, ob 11.30 do 17. ure ples, vmes pa še družabne športne igre).

Za prevoz na Grasko goro je poskrbljeno!

Zasavje

- **Hrastnik** – Prapretno, 30. aprila ob 19. uri;
- **Trbovlje** – strelišče Kipe, 30. aprila ob 19. uri;
- **Zagorje** – Pleše, 1. maja ob 11. uri.

Prizadevni organizatorji bodo povsod poskrbeli tudi za družabno plat, saj so k praznovanju pritegnili priznane ansamble zabavne glasbe. V vseh občinskih središčih bodo delavske godbe 1. maja zjutraj igrale budnico.

Domžale

Prvomajsko praznovanje se bo pričelo 30. aprila ob 20. uri s kresovanjem, ki bo obogateno z največjim ognjemtom doslej, po jutranji budnici pa se bo nadaljevalo 1. maja s prvomajskim golažem in srečanjem na Viru, ki bo trajalo do poznih popoldanskih ur.

Posavje

1. maja zjutraj bodo budnice, kakšne velike »fešte« pa ne bo.

Pomurje

- **Murska Sobota:** 30. aprila ob 19. uri bo na Trgu zmage postavljanje mlaja, ob kresovanju pa družabno srečanje s kulturnim programom;
- **Lendava:** prvomajsko srečanje se bo začelo 30. aprila ob 19. uri v dvojezični osnovni šoli; postavitve mlaja in kulturni program.

● **Gornja Radgona:** 30. aprila se bo ob 19. uri na gradu začelo kresovanje s kulturnim programom. Sledilo bo družabno srečanje.

Posočje

PANORAMA

KDO JE ZA SLOVENIJO IN KDO PROTI NJEJ

V Sloveniji se nadaljuje licitiranje, kdo je bolj za Slovenijo in kdo manj. Ta raven političnega boja, kjer se tisti, ki sami sebe proglašajo, kako zelo so za Slovenijo in kar naprej tekmujejo, da bi okoli sebe odkrili in ustvarili čim več tako ali drugače problematičnih Slovencev in državljanov Slovenije, dobiva včasih že kar groteskne oblike. Toda dejstvo je, da nove delitve med Slovenci Slovenijo usodno silijo v problematična razmerja, ki ne prenesajo normalnega sožitja in sobivanja različno mislečih, politično različno opredeljenih in po-barvanih, verujočih in neverujočih itd.

Pod pritiskom ulične »demokracije« se problematizirajo tudi lokalicijska razmerja na vladni ravni. Namen takšnih pogruntavščin, kot je sklep krščanskih demokratov o vladanju osi LDS in SKD, pa je eliminacija levice s političnega prostora. Od tod tudi v času lastnjenja družbenega premoženja, reforme lokalne samouprave in denacionalizacije ideja, da je treba narediti vse, da se pozornost usmeri na preteklost, na nenačelen in nepošten način. Zato ihtavo iskanje »novega« političnega ravnotežja po odhodu Janše in njegovih socialnih demokratov iz vlade in prihodu Bavčarjevih demokratov in ekososialne stranke v vladno koalicijo na drugi strani. Resnica, da Janša ni odšel iz vlade zaradi svojih političnih pogledov, ampak zaradi načina dela, ki ga v pravni državi ni moč tolerirati, se zane-marja. Takšna odločitev, ki je bila sprejeta v parlamentu, je omogočila preselitev Janše in njegove stranke prek celega političnega spektra na skrajno desnico, kamor tudi kot vodja opozicije sodi.

Trditve, da je porušeno osnovno ravnotežje v slovenski politiki, ki smo jim priče v zadnjem času, so zato privlečene za lase. Res pa je, da ima slovenska država ta čas enkratno priložnost, da med vodilnimi strankami levice, sredine in desnice dobi novo in ustvarjalno zavezništvo za demokracijo in pravno državo. Navsezadnje to dokazuje tudi podpis kolektivne pogodbe za gospodarstvo in najbolj občutljivega dela prihodnjega socialnega pakta, ki so ga podpisali za to pristojni dejavniki pred tremi dnevi. Čeprav ta podpis na videz

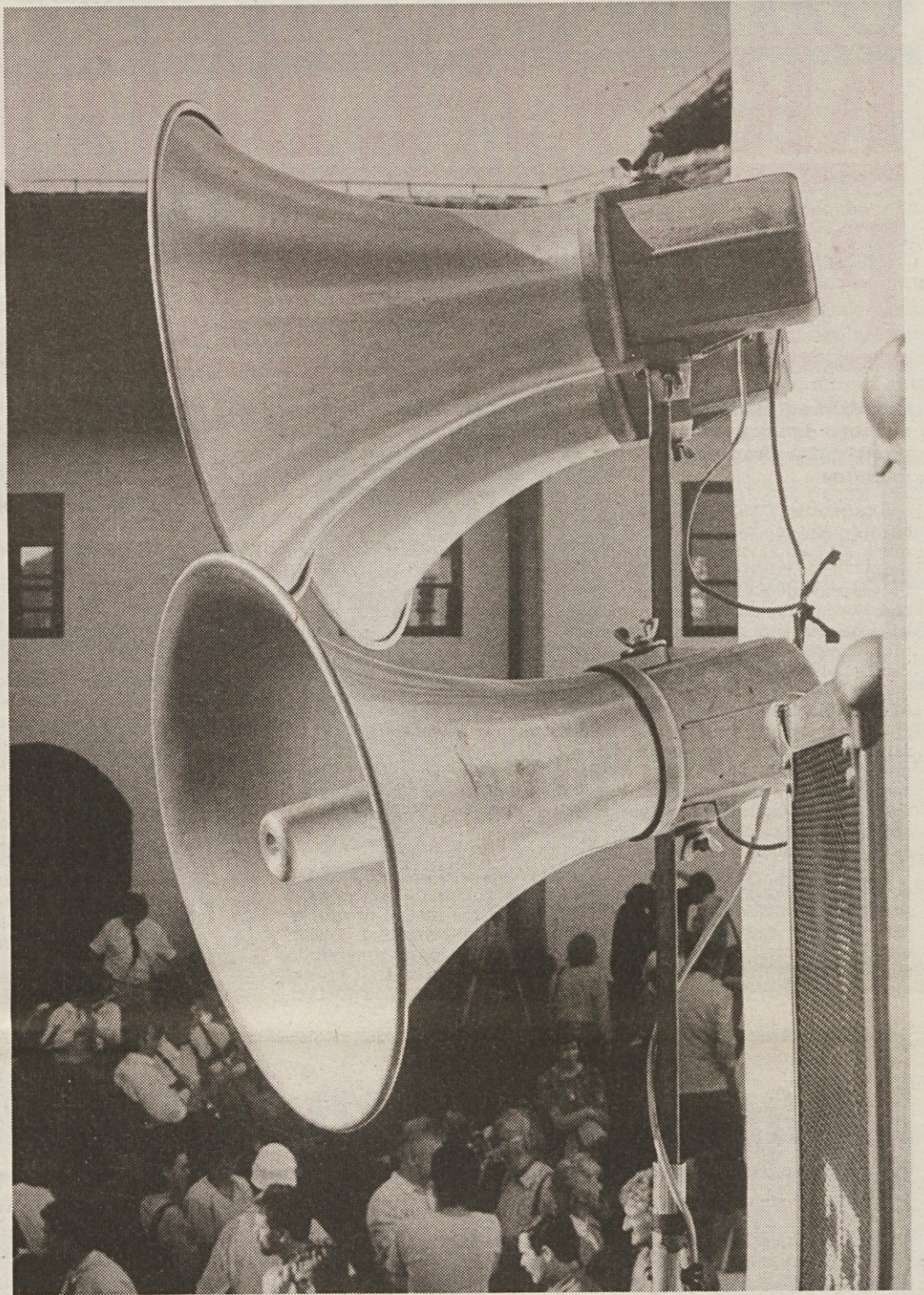
nima neposredne zveze z močjo na politični sceni, pa je za prihodnost Slovenije hudo pomemben in dokazuje, da se da uskladiti med seboj še tako antagonistične interese. Tukaj nismo videli zmagovalcev in poražencev, temveč skrb za takšno urejanje številnih, zelo občutljivih vprašanj našega gospodarskega in socialnega vsakdanjika, kar mirne duše lahko uvrstimo med evropske standarde, vsaj kar zadeva partnerstvo in demokracijo.

Glavni politični boj bi se moral v Sloveniji predvsem in najprej biti o vprašanjih, ki so povezana z urejanjem ekonomskih, socialnih in kulturnih vprašanj sedanjega in prihodnjega razvoja v samostojni državi. Zdaj pa nas (marsikdaj enostransko) poučujejo kaj vse (in koliko hudega) so morali v zadnjih petdesetih letih preživeti drugače misleči, in taisti hočejo »demokratske odnose« dvojnih državljanov – tistih z nespremenljivim žigom z »rdečo« preteklostjo in tistih drugih, pravih, ki naj bi od nekdaj in do konca bili brezmadežni in potemtakem edino pravi za vzpostavitev demokracije.

Ne glede na to, kako glasne, nasilne in grozeče ali pa manjšinske so takšne zahteve, bi se nanje morali odzivati vsi tisti, ki jim je do normalne sedanjosti in prihodnosti mlade slovenske države. Vsi – z leve in desne in iz centra politične scene! Za neodločnost in taktiziranje glede tega ne more biti opravičila. Namesto, da se do onemoglosti uničujemo z medsebojnimi očitki za preteklost, bi morali skupaj oblikovati vsem razumljiva visokocivilizacijska pravila moralnih in pravnih vrednot in meril za presojanje, kdo vleče kolo zgodovinskega razvoja nazaj, išče »sponzorje« za bivanje danes in tukaj v preteklosti in komu je mar za uravnotežen in normalen razvoj družbe v prihodnje.

Merilo za vrednotenje pripadnosti Sloveniji in demokraciji naj bo, kot predlagajo tudi sodelujoči v naši Panorami, predvsem to, kako in kaj vsak posameznik danes in zdaj dela in prispeva, da bi Slovenija postala sodobna in v marsičem tudi vzorna država svobodnih strpnih in zadovoljnih ljudi, gospodarskega napredka in visoke politične kulture. Glede tega so sporočila sodelujočih več kot jasna!

Marjan Horvat

Tako pravim

Tisti, ki so brez vesti

V vsem tem našem prerivanju, političnih spletkah, očitkih in pravih lažeh pozabljamo, da se tudi danes dogaja **zgodovina**... no, vsaj nekateri pozabljajo – sicer ne bi mogli tako brez pomisli, kaj bo jutri, lagati, si izmišljati vse mogoče in nemogoče na račun drugega! Res, kakor da ne bo jutrišnjega dne in kakor da ne bo prihodnosti, ko bo spet imelo besedo **zgodovino** in **spomini** in se bodo naši znanjci spet – kakor se danes mi – spraševali: Pa kdo je za to odgovoren? Kdo so, kako jim je ime? Kdo so tisti, ki so brez vesti, kakor za šalo, kakor da so sami na tem božjem svetu, zapravljali našo prihodnost, nas obremenili s svojimi grehi – ne da bi pomislili na človeško skromnost, na vest in morda na Boga?

Morda bi si bilo res dobro zapomniti njihova imena, saj jih poznamo, namreč tiste demagoge, ki jim nič ni mar, ne škoda, ki jo s svojim čvekanjem povzročajo Sloveniji v tujini, ne strah,

ki ga s histeriziranjem in pravim strahom pred »restavracijo neokomunizma« (najbrž so hoteli reči »restavracijo komunizma«, kajti restavracija komunizma je neokomunizem, ali ne?) povzročajo s svojimi intrigami, da se skoraj vsa nacija ubada z njimi in izgublja energije brez dejanske potrebe, namesto da bi skupaj stopili in naredili iz svoje države res domovino, duhovno in materialno bogato in obetavno!

Res je neverjetno, kakor da nas zgodovina ne bi učila, da resnica slej ko prej pride na dan; to je njena notranja moč in nuja. In da na tem svetu nič ni mogoče skriti! Čudim se, kako nekateri politiki in politikanti dobesedno v oči javnosti lažejo – kakor da ne bo jutrišnjega dne, ko se bo vse izkazalo in resnice ne bo mogoče več prikrivati, ne z novimi izmišljajmi ne z okrivljenjem drugega!

Spomenka Hribar

Ciril Zlobec

Ivan Legvart

Darinka Voje

Tone Sladič

Branko Pepelnjak

Franc Girar

Franc Markošek

Branko Brečko

Janez Kužnik

KRESOVI, BUDNICE, UPANJE PA TUDI STRAH IN OBUP

Človeški egoizem in sodobna družba proti pozitivnim skupnim čustvom

AKADEMIK CIRIL ZLOBEC, pesnik: »Kaj me veseli, kaj vznemirja ali celo žalosti pred letošnjimi prvomajskimi prazniki? Pravzaprav nič. Če bo lepo vreme, bom s prazniki prav zadovoljen, kajti navdih sem se, da so prazniki – takšni ali drugačni – odvisni predvsem od mojega razpoloženja, moje razpoloženje pa žal tudi od vremena. Upam, da bo sijalo sonce, saj je 1. maj vendarle začetek najbolj romantičnega meseca v letu. Če pa pomislim na zgodovinsko praznovanje 1. maja, moram ugotoviti, da je povsod izgubil ali pa še izgublja nekdanji nadih solidarnosti delovnih ljudi. Človeški egoizem in sodobna družba sploh sta vsekakor čedalje bolj nenaklonjena pozitivnim skupnim čustvom. Tako je tudi 1. maj postal predvsem družinski praznik in kvečjemu spomin na nekdanje čase...«

IVAN LEGVART, invalid III. kategorije, zaposlen v rudniku Trbovlje: »Kar korajžno zapišite, da se mi toži po prejšnjem režimu. Za časa komunizma ni bil delavec za nič prikrajšan, če je po nesrečnem naključju postal invalid; še naprej je vlekel tako plačo, kot jo je imel pred poškodbo ali težavami z zdravjem. Jaz konkretno sem po poklicu ključavničar, popravljal pa sem ločno podporje v jami. Ko sem dobil sladkorno, so me potegnili ven in mi dali drugo delovno mesto. Izdelujem in postavljam opozorilne table in znake. Zaslužim 37.000 tolarjev bruto, ven jih dobim okoli 33.000. Če bi bil še prejšnji režim, pa bi jih dobil čez 60.000 ali skoraj enkrat več. Razlika je res – očitna...«

DARINKA VOJE, telefonistka v predilnici Litija: »Ne vem kako zadovoljna res nisem, preveč jamrati pa tudi ne smem. Včasih sem bila zaposlena na previjalnih avtomatih v proizvodnji, po okvari hrbtnice pa so me pred štiri-

rimi leti premestili na delovno mesto telefonistke. Zdaj po osem ur dnevno presedim v centrali; ko pridem domov, skuham, pospravim in še kaj postorim okoli hiše, pa je dan mimo. Zato s politiko nimam prav nič skupnega, bolj me – kot vidite – zanima vsakdanje življenje. To je pa kar lepo. Upam le, da se bo podjetje še naprej držalo tako dobro, kot se sedaj, in da se mi nikoli več ne bi bilo treba bati za zaposlitev.

STONE SLADIČ, rudar kopač v Rudniku Trbovlje: »Kar se širših družbenih razmer v Sloveniji tiče, bi rekel, da se politiki preveč ravšajo med seboj: za Janšo hočejo rukniti dol še Kučana in Drnovška, potem pa najbrž še koga. Povem vam, da to nikamor ne pelje in da tako ne bo šlo naprej. Kar se pa našega 'foha' tiče, pa moram kar naravnost povedati, da niti slučajno nismo plačani tako, kot bi zaradi težavnosti našega dela morali biti. Vrh vsega prihajajo v deželo še toplejši časi, kar z drugimi besedami pomeni, da premož ne bo šel več tako do-

bro v promet. Ne glede na to, da nismo preveč zadovoljni, pa si bomo za 1. maja dali duška. O ja, to je za nas knape že tradicija...«

BRANKO PEPELJAK, ključavničar v Steklarni Hrastnik: »Tudi 1. maj ni več to, kar je bil; zdi se mi, da postaja bolj družinski praznik. Saj ne rečem, da se mi kolca po množičnih shodih in silnem veseljačenju, lepo je pa le bilo. Kajne? Tudi ljudje so bili tedaj polno zaposleni, dandanašnji pa je marsikoga strah za službo, če že ni na cesti. Kljub vsemu pa bi vsem delavcem v Sloveniji zaželel lep in brezskrben 1. maj, sindikatom pa, da bi se malo bolj zmenili drug za drugega in služili predvsem svojemu poslanstvu – delavcem...«

Živimo predvsem zase in bodoče rodove, ne za preteklost

FRANC GIRAR, pomočnik vodje energetike v Predilnici Litija: »Jaz sem zmeren optimist in tako gledam tudi na naše politično pri-zorišče. Zato sem prepričan, da

bodo tudi politiki enkrat le prišli do spoznanja, da živimo predvsem zase in za svoje bodoče rodove, ne pa za preteklost. Mi zdaj poslušamo kar v redu: plačani smo stoodstotno po panožni kolektivni pogodbi, dela pa imamo še preveč. Zato bom šel za 1. maja brezskrbno na Pretvornik (Šitarjevec, op. a.) in se dobro sprostil.

FRANC MARKOŠEK, aranžer v Pivovarni Laško: »Mi smo 1. maj vedno praznovali in ga tudi bomo. Da bi nam le bilo vreme naklonjeno! Veste, jaz igram pri laški godbi na pihala, zato začnem praznovati že zarana, z budnicami po našem okrožju. No, ob petih zjutraj resda ne več tako kot nekoč, zato pa zmeraj strumno in veselo. Potem se pa nekje v hribih dobim skupaj s prijatelji, da se poveselimo in kakšno rečemo. Pa ne o politiki, s to naj se ukvarjajo drugi. Mi imamo svoje življenje, tradicija nam pa kar ustreza...«

Kakšno praznovanje neki, zaslužim samo 30 tisočakov

BRANKO BREČKO, delavec v jeklovleku Železarne Štore: »Kakršenkoli je že bil prejšnji režim, plače so bile vedno 15. v mesecu! Danes jih dobivamo z zamikom, zanje pa se moramo kregati, če že ne stavkati. Obetajo nam sicer boljše čase, a nič ne kaže, da jih bomo kmalu dočakali. Čedalje bolj sem prepričan, da vsi ti naši politiki bogu čas krajejo, nam pa denar. In nam žrejo živce! Na praznovanje ne bom šel, ker nimam denarja. Zaslužim samo trideset tisočakov mesečne plače, zato moram razmišljati, če bom lahko šel jutri v trgovino. Kakšno praznovanje neki!?!«

JANEZ KUŽNIK, prodajalec na bencinskem servisu Savinje v Nazarjah: »Radio imam stalno vklopljen in ves božji dan poslušam tele ribarije iz skupščine; ko pa se vrnem iz službe domov, jih moram še cel večer gledati po televiziji. Če vam povem po pravici, me to vznemirja! Bojim se, da bo tako vse do tlej, dokler ne bodo našli skupnega cilja in se začeli lotevati stvari s pravega konca. Zato se mi vdušje pred letošnjim 1. majem ne zdi prav nič praznično. Včasih pa smo se ga veselili bolj kot novega leta...«

Podpiram stabilizacijo – čeprav je lažje živeti v inflaciji

IVAN CEVZAR, samostojni pek iz Gornjega Grada: »Prav je, da je prišlo do sprememb, saj se je povečala konkurenca, z njo pa tudi število asortimentov. Žal pa ekonomska politika ni poskrbela za ustrezne kreditne pogoje, da bi lahko svoje obratovalnice še izboljšali. Ko sem že pri besedi, bi rekel še to, da tudi davčna politika ne sledi razmeram na trgu; od nas zahteva promptna plačila, kot da ne bi vedela, kakšni plačilni pogoji v resnici vladajo na tržišču. Sicer pa podpiram stabilizacijo, čeprav sem na lastni koži

občutil, da je lažje živeti z inflacijo. Zato bi bilo prav, če bi se tudi v parlamentu obnašali tako, ne pa da delajo zdrharsko politiko. Ob 1. maju bi morali prisluhniti delavcu, saj vemo, da ga tarejo hude težave. Nikakor pa ne bi smeli dovoliti, da bi ga izkoristili v druge namene. Naj bo praznik dela!«

Budnice so še, kresovi tudi, vzdušja pa ni

MARUŠA BREZNIK-IVKOVIČ, komercialistka izvoza v Heliosu Domžale: »1. maj je postopoma izgubljal svoj pravi pomen zato dandanašnji ni več takšen praznik, kakršen je bil. Budnice sicer še so, tudi kresovi zagorijo, tistega težko pričakovanega vzdušja pa ni. Najbrž zato, ker so ljudje obremenjeni s skrbjo za službo, za preživetje. No, nam v Heliosu gre kar dobro, tako da nam ni treba tarnati...«

BORIS ZEILHOFER, mehanik, vpenjalec orodij v Titanu Kamnik: »Razmere so take, da iz meseca v mesec 'štukaš', če hočeš povezati konec s koncem. Zato je zame praznik 15. v mesecu, ko dobim plačo. Žal je hudo kratkega veka; ko poravnam položnice in pokrijem obveznosti moram že razmišljati. Ja, tako je to. Za 1. maj bom nadaljeval tradicijo svojega očeta in šel že ob štirih zjutraj na stari grad. Tam se dobimo s starimi Kamničani in kakšno rečemo, predvsem pa obujamo spomine. Včasih, ko je bil še denar, smo od starega gradu nadaljevali na delavsko srečanje v Kamniško Bistrico. Zdaj je to že preteklost, zdaj gremo domov...«

Ljudje so zaradi političnih zadrževali bolj razdvojeni, nezaupljivi, nevoščljivi

OLGA DRABIK, organizatorica računalniških obdelav v Jelovici Škofja Loka: »V zadnjem času smo v Jelovici lažje zadihali, ker je najhujša kriza ob razpadu jugoslovanskega tržišča že mimo. Strahu pred izgubo delovnih mest tako ni več čuti, je pa zaznati tarnanje, da so plače pri nas bolj uboge kot ne. Poleg tega tudi opažam, da so ljudje zaradi najnovejših političnih zadrževali bolj razdvojeni. Ne zaupajo si več med seboj, drug drugemu so nevoščljivi. Zato kakšnih potreb po velikih prvomajskih shodih med njimi ni.

Žalostno je, da se prereskamo, kdo je kdo

NATAŠA DEMŠAR, »čisto navadna delavka na normo na štano mašini« v Alpini Žiri: »Žalostno je, da smo v Sloveniji prišli tako daleč, da smo se začeli prerekati, kdo je kdo, in se deliti na naše in one. Pri nas v Žireh tega ni; tudi nezaposlenosti ne poznamo, hvaleha bogu, za kar se moramo globoko prikloniti predvsem Alpini. Zato bomo praznovali! Zame osebno je 1. maj velik praznik. Pa ne le zato, ker so ga praznovali že moji starši in ga bodo najbrž tudi moji otroci, pač pa zato, ker je to prvi in edini resnično delavski praznik...«

JANEZ PETERNEL, upokojeni rudar iz Idrije: »Pred vojno, ko smo bili še pod Italijo, je bilo praznovanje 1. maja strogo prepovedano. Spominim se, da je moj 'kamerad' enkrat na ta dan prižgal rudniško sireno, pa so ga takoj vrgli iz službe in še zaprli povrh! Ja, tako je bilo. Od leta 1945 naprej pa sem ga vedno praznoval tudi jaz. Zdaj sem star 85 let in sem že deset let oskrbovanec Doma upokojencev v Idriji.

Nizko smo padle, pravi jo pa, da bomo še nižje

RENATA BRATOŽ, medicinska sestra v domu upokojencev Jožeta Primožiča-Miklavža v Idriji: »V našem Domu je 120 oskrbovancev, od tega 39 nepokretnih, za vse pa v temle popoldanskem turnusu skrbimo samo dve sestri in dve negovalki! O težavnosti našega dela vam že tile podatki najbrž dovolj povedo. Zdaj pa pogledajte, kako (pod)členjeno je naše delo: osnovna plača sestre je 38.000 tolarjev, s štirimi nočnimi in tremi nedeljskimi turnusi ter zavoljo težavnih delovnih pogojev pa zasluži okoli 60.000 tolarjev na mesec. Nizko smo padle, širijo pa se govorice, da bomo še nižje, ker nam oblast menda namerava še znižati osnovne plače. Zato pred 1. majem nismo nič kaj praznično razpoložene. Prej ponižane...«

LEON KERMAVNAR, vlakovski odpravnik na železniški postaji Logatec: »Za zdaj še ne vem, če bom med prazniki prost; bilo bi pa lepo, če bi bil, ker je zame 1. maj takoj za novoletnimi prazniki.

Danjan Križnik

Kaj lahko zajezi fronto desnice

Bili bi slepi, če nas nekateri pojavi v evropskem političnem sedanjiku ne bi spominjali na dogodke, ki so v tridesetih letih našega stoletja pomagali na oblast nemškemu nacizmu in njegovim podružnicam v sosedstvu. Predvsem je izkoristil veliko brezposelnost, ki je v Nemčiji ob njegovem prihodu na oblast dosegla že šest milijonov. Zdaj jih je v ZRN že prav toliko. Gospodarski kazalci pa kažejo, da se bo njihovo število še povečevalo. V razviti Zahodni Evropi je brez dela že 23 milijonov parov rok. Pričakujejo, da se bo padeo proizvodnje spet popravil prihodnje ali poprihodnje leto, vendar to brezposelnosti ne bo odpravilo. Ugotovljeno je, da gospodarski razvoj, ki sicer ponovno oživlja proizvodnjo in gospodarsko dejavnost, ne povečuje sam po sebi že tudi zaposlenosti. Vzrok je v novih, modernjših tehnologijah in v racionalizaciji, ko si skuša kapitalistična konkurenca pridobivati prednosti pred drugimi.

Ni čudno, da brezposelnost izkoriščajo demagoji in delavce in druge brezposelne prepričujejo, da so brezposelnosti predvsem zato, ker jim konkurirajo tuji, ki živijo med njimi (gospodarski začasni emigranti ali že priseljeni državljani). Tem geslom se pridružujejo še gesla o korupciji in mafijstvu, ki so marsikje tudi povezana z dejanskimi slabostmi v družbi in državi. V Franciji opozarjajo na 6.1 milijona tujcev. V Španiji je opozicija začela gonjo proti vladi zaradi korupcije in privilegijev. Tudi vladajoči sedaj priznavajo take slabosti. Te in take slabosti zahodnih demokracij niso izmišljene. Nujno je, da se demokratične sile tega zavejo in začnejo slabosti in nepravilnosti zatirati z zakonitimi ukrepi. Prav to zahteva ohranitev demokracije in zdrave civilne družbe. Sicer postanejo slabosti predmet demagoških gesel in nevarnosti za civilno družbo samo. Nereševanje težav lahko vodi v kaos, ki ga bo izkoristila desničarska demagogija in legalizirala novo nasilje ter celotni družbi povzročila težke preizkušnje in nepotrebne žrtve.

Meščanska, konservativna desnica je tudi v tridesetih letih menila, da je mogoče ekstremiste imeti na uzdi, četudi sama uporablja desničarska gesla. Tako je ekstremiste le legitimirala tudi pred svojimi množicami. In zgodilo se je, da so končno bolj verjele ekstremistom kot pa njim. Te nevarne zablode ni rešena niti sodobna konservativna desnica. Opozorilne primere imamo v ZRN. Že prej je F. J. Strauss razmišljal, da bi bila koristna stranka desno od demokratske stranke, ki bi odvzemala skrajnejšem glasovno in onemogočila njihov prihod v zvezni in pokrajinske parlamente. Zdaj imamo spet podobne poskuse druge skupine. Ekstremisti se pa prvič pripravljajo na skupen nastop na volitvah v oktobru. Razglašajo celo »ljudsko fronto desnice«. V ta-

kem vzdušju so katoliški krogi nedvomno kratkovidni, če se nevarnosti ne bi zavedeli. Poročali so n.p. da se je katoliški kolektor za mladino in ministrante zavzemal za obnovo meje tretjega rajha in objavljati neonacistične spise, ki jih je oblast prepovedala. Tako je tudi italijanski magnat Berlusconi »legitimiral« neofašista Finija, ki si je sicer nadel nekoliko strpnost in zakonito perje. Nemški ekstremni desničarji – pa tudi drugi konservativci – hočejo doseči pozabo vzrokov in grozot zadnje svetovne vojne. Geslo, da je bila pogravitna krivda Nemcev samo v tem, da so izgubili dve vojni, dobiva vse več pristašev. Tudi v ZRN so desničarska gesla tesno povezana s sovražstvom do tujcev, z antisemitizmom in rasizmom.

Sedanjí razvoj dokazuje, da je prav brezposelnost tista nevarnost, ki lahko evropsko družbo potisne v nove težke preizkušnje. Za ohranitev zdrave civilne družbe je nevarna tudi slabost evropskih levic, ki jih je zlom sovjetskega komunizma prizadel neposredno ali posredno. Sedanje slabosti so tudi posledica tiste omejene »leve« politike, ki je videla cilje levih strank le v boju za večjo participacijo pri delitvi ustvarjenega kapitalističnega proizvoda, pri izboljšanju socialne zakonodaje in drugih pravic delavstva. Ne mislim, da bi se takim zahtevam morala odreči. Tako omejena politika pa je omogočala desničarjem in konservativcem, da so vzeli »nacijo« in »državo« v svoj zakup in se prikazovali za edine, ki lahko rešujejo težave v širšem nacionalnem merilu. Levica je zanemarjala kompleksno rešitev iz kriz in težav. To je mogoče le s pomočjo države in v njenem okviru. Torej gre za iskanje izhoda za nacijo in državo. To pa zahteva širši nacionalni konsenz, zahteva tudi spremembo različnih dosedanjih ekonomskih instrumentov. Tudi liberalna sredina je bila preveč zaverovana v podedovana ekonomska gesla in upala, da bo rešitev v hitreje zagnani gospodarski proizvodnji. Prave rešitve pa bodo v prihodnje zadevale obširno skrajšanje delavnika, zahtevale bodo tudi spremembo navad (n.p. razpored delovnih ur itd.), zahtevale bodo spremembe v socialni in pokojninski zakonodaji.

Za rešitev evropske civilne družbe, za resnične demokratične alternative so potrebni složni napori levice in vseh liberalnih in demokratičnih sil. Če se bodo gospodarske težave reševale le z bremenit delovnih množic, če se jim bo stalno jemalo in samo demagoško trdilo, da dobivajo več, kot bi smeli, bodo zmagovala demagoška gesla desnih skrajnejšev, bomo doživeli ustoličenje desničarske prisile. Končno bodo prizadeti vsi, z izjemo peščice, ki bo tako zlezla na oblastne stolčke. Fronto desnice lahko zajezi le solidarnostna fronta demokracije. To je danes resnična nacionalna naloga in rešitev za državo civilne družbe.

Rudi Čačinovič

Ivan Cevzar

Maruša Breznik-Ivkovič

Boris Zeilhofer

Olga Drabik

Nataša Demšar

Janez Peternel

Renata Bratož

Leon Kermavnar

Slike: Sašo Bernardi

KDO JE NEVAREN ZA STARO POLITOKRACIJO IN KDO LAHKO OMEJI MOČ STRANK

Pred desetimi leti smo na pobudo največjega in najmočnejšega japonskega sindikata Elektro in elektronske industrije izvajali mednarodno raziskavo o kvaliteti delovnega življenja. Podatki iz osmih slovenskih podjetij, ki so bili večinoma zbrani v takratnih Iskrinih podjetjih, so pokazali, da realne razmere v slovenskih podjetjih elektro in elektronske industrije bolj spominjajo na nekakšen demokratski korporativizem (neokorporativizem) kot pa na samoupravni socializem. Iz podatkov je bilo namreč razvidno, da samoupravni organi in sindikati niso učinkoviti zaščitniki interesov delavcev, čeprav bi to po svoji zakonski vlogi morali biti. Namesto teh dveh so zaščitniško vlogo opravljali predvsem menedžerji, še posebej neposredno nadrejeni.

Iz tabele št. 1 je razvidno, da se v Sloveniji na nobenem od področij, ki pomembno opredeljujejo kvaliteto delovnega življenja, niso pojavljali samoupravni organi kot glavni zastopnik interesov zaposlenih. Tudi sindikati so se pojavljali le na enem od 11 področij. Na vseh drugih so se pojavljali kot glavni zagovorniki interesov zaposlenih neposredno nadrejeni ali pa menedžerji na ravni celotnega podjetja. Res je, da so se menedžerji tudi v drugih deželah pogostejše pojavljali kot najbolj izraziti zastopniki interesov zaposlenih, vendar pa so bili sindikati ali sveti delav-

Morda bi kdo pričakoval, da je bilo zaradi tega zadovoljstvo zaposlenih z razmerami v podjetju v Sloveniji manjše kot v drugih deželah. Pa ni bilo tako: zadovoljstvo z različnimi vidiki delovnega okolja je bilo v nekaterih primerih celo večje kot v drugih deželah, v celoti vzeto pa ni bilo manjše kot drugod.

Na tem mestu se ne morem spuščati v širši prikaz omenjene raziskave. Kljub temu pa že na osnovi zgornjih informacij lahko sklepamo na to, da smo imeli namesto delavskega samoupravljanja v omenjenih podjetjih elektro in elektronske industrije nekakšen menedžerski sindikalizem, ki zelo spominja na podobne trende v drugih zahodnoevropskih in azijskih deželah. Zdi se, da klasične zaščitniške funkcije sindikata v vse večji meri prevzema nase menedžment in na ta način spremeni razredni boj med delavstvom in kapitalom v poslovno partnersko dogovarjanje, v katerem ima sam odločilno posredniško vlogo. Ker delničarjev pred desetimi leti v Sloveniji pač še ni bilo, se je takratni slovenski menedžment pojavljal predvsem kot zaščitnik delavstva pred državno-partijsko politokracijo. Imel je pač več moči kot sindikat, poleg tega pa je bil tudi bolj neodvisen od tedanje politokracije, zato je razumljivo, da je bil bliže delavcem kot sindikati in druge politične organizacije. O tem nam pričajo tudi podatki iz omenjene

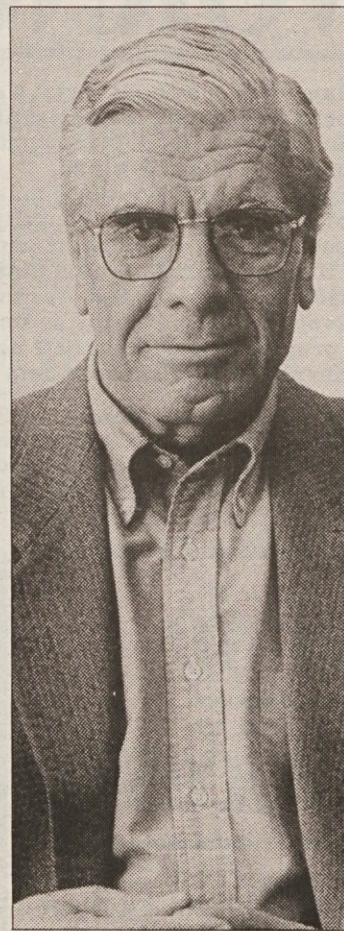
dica neinformiranosti, saj sem osebno o zgoraj omenjeni raziskavi na dolgo in na široko informiral še pred prvimi večstrankarskimi volitvami takratnega predsednika Demosa. Vendar Pučniku ne tedaj ne kasneje omenjena dejstva niso šla v račun, in to prav iz istega razloga, kot niso šla v račun prejšnji politokraciji. Menedžment je bil namreč kot ekonomska elita edina resnična nevarnost za staro politokracijo in je edina sila, ki lahko vsaj do neke mere omeji nekontrolirane apetite

Zaradi prodelavske orientacije menedžmenta je Demos povsem upravičeno označil slovenske menedžerje za rdeče. Vendar bi morala ta oznaka veljati kot kompliment slovenskim menedžerjem, ne pa kot politična diskvalifikacija. Seveda je Demos z oznako »rdeči management« skušal uveljaviti tezo, da je slovenski menedžment v rokah »boljševikov« in zaradi tega sovražen do novih Demosovih strank.

novih strank po družbeni moči. Kako se bodo v prihodnje spreminjala razmerja moči med menedžmentom in politokracijo, je seveda v znatni meri odvisno od sindikatov. Če bodo podprli menedžment, lahko računamo, da bo ekonomija v bližnji prihodnosti vendarle pretrgala popkovino s politiko in s tem ustvarila pogoje za normalno posttotalitarno družbo. Če pa bodo postali sindikati transmisija političnih strank, bomo v Sloveniji pač namesto enega totalitarizma dobili več totalitarnih tvorb, torej nekaj podobnega, kar je še v začetku tega stoletja prevladovalo v Holandiji. V Holandiji so to čudno ideološko politično razdvojenost družbo označevali kot »pilarizirano strukturo«, ki temelji na treh pilarjih (stebrih); ti segajo od baze (otroškega vrta) do vrha družbene zgradbe (parlament) in se med seboj ločujejo glede na to, ali gre za protestante, katolike ali pa laike.

Zdajšnji trendi v Sloveniji na žalost ne gredo v smeri

depolitizacije sindikatov in v smeri vse večje neodvisnosti sindikatov od političnih strank. Prav nasprotno. Spomnimo se, da so vsi slovenski sindikati po prvih večstrankarskih volitvah zavzeli enotno stališče glede privatizacije in ga tudi objavili v obliki deklaracije, ki je vsebovala štiri točke. Potem ko se je razvnel medstrankarski boj za en ali drug model privatizacije, so se razšli tudi sindikati, namesto da bi z enotnim stališčem do privatizacije zaščitili interese zaposlenih in kot enovit lobi

saj je konsenz odločilen za stabilnost družbe prav zaradi tega, ker se oblikuje med dvema velikima korporacijama delodajalcev in delojemalcev. Ker je bazični konsenz dosežen na podlagi demokratskega usklajevanja, ga označujemo kot neokorporativizem in s tem ločujemo od fašističnega, frankističnega ali nacističnega korporativizma, ki je ta »konsenz« vzpostavljal s prisilo od zgoraj navzdol.

Konec koncev je v tem, da so sindikati na Slovenskem vse bolj odvisni od strank, politični paradoks, saj imajo sindikati na desettisoče članov, stranke pa komaj po nekaj tisoč. Že to nam pove, kdo ima v rokah večjo potencialno družbeno moč. Če je sindikat ne znajo izkoristiti, je to pač posledica političnih zavor iz prejšnjih desetletij, ko je dominacija stranke nad sindikatom trajala tako dolgo, da smo takšno razmerje sprejeli kot naravno stanje ali celo kot neizogibno nujnost.

Kljub tem kulturno-zgodovinskim težavam pa odgovornost sindikatov do zaposlenih ni nič manjša. Zato je njihov politični in moralni imperativ, da se otresejo nepotrebne odvisnosti od političnih strank in vodijo svojo igro; ta bi morala temeljiti na enotnem programu vseh sindikatov glede:

1. zaposlovanja
2. strokovnega izobraževanja
3. osebnih dohodkov
4. delovnih pogojev
5. privatizacije
6. deindustrializacije

Najpomembnejša niso enotna stališča glede lastničenja in privatizacije, ampak enotno stališče do deindustrializacije, kjer bi morali sindikati strankam vsiliti regulativna načela, po katerih bi Slovenija prešla iz industrijsko nerazvite v postindustrijsko družbo.

Res je seveda, da bi koncept smotrne deindustrializacije morale oblikovati, operacionalizirati in zakonsko instrumentalizirati »delavske stranke«. Res je, da je prav s tega vidika prejšnji režim zapustil največ slabega, saj je povzročil hudo preindustrializirano deželo, ker je pač sledil svoji ideološki paradigmi, po kateri je pomenilo več industrije tudi več socializma. Toda obtožbe na račun prejšnjega režima pač niso zadosten razlog za to, da se otresemo odgovornosti za sedanje razmere za sedanjih 130.000 nezaposlenih in še za nadaljnjih 400.000 upokojenec, ki bi se v veliki večini radi ponovno zaposlili (po podatkih še neobjavljenih empirične raziskave o materialni in socialni ogroženosti upokojenecv)!

Koncept deindustrializacije je zahteven koncept in ne bo ga mogoče oblikovati brez podpore strokovnih združenj, na katera se ne obračajo niti stranke niti sindikati. Če bodo sindikati zgolj orodje v rokah strank, takšne vloge niti ne bodo mogli opraviti. V tem primeru pač ne bodo krepili neokorporativistične narave slovenske družbe, ampak bodo pospeševali strankarsko dezorganizacijo ekonomije, ki se ne more končati drugače kot z nekontroliranim vdorom tujega kapitala v Slovenijo, se pravi z neokolonializmom.

Med izbiro za neokorporativizem ali za neokolonializem se bo odločala usoda slovenskega naroda. Za kaj se bodo opredelili sindikati, bomo videli v zelo kratkem času. In če se bodo opredelili za neokorporativizem, bodo morali uveljaviti vsaj tri načela družbene regulacije:

1. depolitizacije sindikatov in njihovo emancipacijo od političnih strank,
2. »delitev dela«, ki bo zagotavljala monopol posameznih sindikatov na določene poklice ali na določene panoge,
3. profesionalizacijo, ki pa ne pomeni, da morajo biti vodstva sindikatov sestavljena iz samih doktorjev znanosti, ampak pomeni tesnejše povezovanje sindikatov s strokovnimi združenji.

Vsa tri načela so uresničljiva, saj ne zahtevajo ne dodatnih sredstev ne dodatnega znanja. Zahtevajo le prosindikalno orientacijo samih sindikalnih vodstev!

Veljko Rus

Če bodo sindikati podprli menedžment, lahko računamo, da bo ekonomija v bližnji prihodnosti vendarle pretrgala popkovino s politiko in s tem ustvarila pogoje za normalno posttotalitarno družbo. Če pa bodo postali sindikati transmisija političnih strank, bomo v Sloveniji pač namesto enega totalitarizma dobili več totalitarnih tvorb.

cev vsaj na nekaterih področjih bolj pogosto odločni zastopniki interesov delavcev. Delovni pogoji, osebni dohodki, zaposlovanje in družbeni standard so bili v večini dežel še vedno skrb sindikatov ali delavskih organov. Le v Sloveniji se je zaščitniška vloga sindikatov zožila na področje družbenega standarda. Razumljivo je potemtakem, da so zaposleni v slovenskih podjetjih bolj ugodno ocenjevali prodelavsko orientacijo vodilnih kot pa sindikalnih organov; to je bil tudi enkraten podatek glede na druge dežele, v katerih je seveda večina anketiranih menila, da odločitve sindikata bolje izražajo njihove interese kot pa odločitve vodilnih.

raziskave, iz katerih je razvidno, da so zaposleni menili, da imajo z neposredno nadrejenimi več skupnih interesov kot s sindikalnimi funkcionarji.

Zaradi prodelavske orientacije menedžmenta je Demos povsem upravičeno označil slovenske menedžerje za rdeče. Vendar bi morala ta oznaka veljati kot kompliment slovenskim menedžerjem, ne pa kot politična diskvalifikacija. Seveda je Demos z oznako »rdeči menedžment« skušal uveljaviti tezo, da je slovenski menedžment v rokah »boljševikov« in zaradi tega sovražen do novih Demosovih strank. Paranoičen strah pred slovenskim menedžmentom pa ni bil posle-

Subjekti, ki najbolj zastopajo interese zaposlenih na posameznih področjih

Dežela	Delovni pogoji	Zanesljivost zaposlitve	Priljubljenost in izobraževanje	Osebnih dohodki	Družbeni standard	Oblikovanje in organizacija dela	Priprava kadrovskih planov	Razporejanje nadur	Spreminjanje obsega proizvodnje	Uvajanje nove opreme za proizvodnjo	Premišljanje in razmeščanje delavcev
Italija	WC	LU	NO	LU	NO	NM	MG/LU	MN	MG	MG	MG
Japonska	LU	MG	NN	LU	LU	NN	NM	MN	MG	MG/LU	MG/MM
Švedska	NN	LU	NN	LU	NO	NM	NN	NN	MG	NN	NN
Slovenija	NN	NN	NN	NN	LU	NN	MG	NN	MG	MG	MG

OPOMBA: V tabeli napisano telo, ki najbolj zastopa na določenem področju interese respondentov.
LEGENDA: MG = management; LU = sindikat; WC = delavski svet; NN = neposredno nadrejeni; NO = nihče.

OBLAST DIREKTORJEV VEČJA OD NJIHOVE ODGOVORNOSTI

O začetnih korakih svetov delavcev sem se pogovarjal s skupino predsednikov teh delavskih organov Iskre Hipot in Rezistorja iz Šentjerneja. Obe firmi delujeta na istem dvorišču. Predsedniki in člani svetov delavcev prihajajo večinoma iz neposredne proizvodnje oziroma nje bližnjih služb.

Iz tega, kar so povedali, je razvidno, da jim najbolj manjkajo pravila o pristojnostih svetov in obveznostih direktorjev. Šentjernejčani mislijo, da sveti potrebujejo takojšnjo strokovno pomoč posebej plačanih neodvisnih strokovnjakov oziroma sindikalne strokovne službe. Naš sogovornik Metod Mežan iz Novolesove tovarne dodaja, da njihov svet ni obveščen o ničemer. Novoles torej neposredno krši zakon o soupravljanju. Predsednik Svobodnih sindikatov za Dolenjsko Igor Vizjak pa ugotavlja, da je delavce težko prepričati o potrebnosti ustanavljanja svetov delavcev, ki potrebujejo veliko strokovno podporo za začetek dela in uveljavitev.

Po stečaju nekdanjih Uporov iz Šentjerneja je 17 družbenikov ustanovilo novo firmo Rezistor, d.o.o. Predsednik 5-članskega sveta delavcev Stane Bučar, je

član Svobodnih sindikatov. Ustanovitev Rezistorja je država podprla s kolektivno kapitalizacijo za 150 delavcev. Že omenjeni družbeniki pa so kapitalizacijo

vložili sami in si s tem poleg delovnih mest pridobili tudi lastninsko pravico. Bučar pravi, da je 5 od nekdanjih 17 družbenikov že odšlo iz Rezistorja.

Zaradi vsega tega je lastninjenje te firme končano. Rezistor je vpisan tudi v zemljiško knjigo. Ničče od šefov ne govori o možnosti vlaganja lastniških certifikatov.

Bučar pravi, da delavci niso obveščeni o ničemer. Delavci, ki dobivajo 70-odstotne plače, niso dobili listin za manj izplačane OD. Delavci niso videli niti zaključnega računa za lansko leto, povedali so jim le, da firma nima izgube. Bučar iz tega sklepa, da gre za hudo izkoriščanje delavcev. Delodajalci na račun nizkih plač (uradno gre za zajamčene plače) odplačujejo kredite, s katerimi so pred leti kupili tovarno v stečaju.

Stane Bučar pravi, da direktorji ne spoštujejo nobenega zakona in nobene pogodbe in naredijo le tisto, kar njim ustreza. Odnos do delavcev pa se je izboljšal po lanskoletni stavki, ki je družbenikom dala »malo vetra«, in od takrat bolj spoštujejo plačilni dan.

Bučar pravi, da so imeli tri seje sveta. Brez problemov so sprejeli poslovnik o delu in direktorju ponudili dogovor o medsebojnih obveznostih. Z njim so hoteli razčistiti tudi pravilnost kolektivne pogodbe in veljavnost obračunavanja akontacije dohodnine. Bučar ugotavlja, da se o vsem tem lahko z direktorjem le pogovarja, vendar pogovor ne zaleže.

Predsednik konference Svobodnih sindikatov v Hipotu Marjan Roisa in predsedniki svetov delavcev štirih hčerskih podjetij Stane Duh, Brane Čuk, Jože Gorišek in Silvo Kušljan se ukvarjajo s skoraj enakimi problemi. Večinski lastnik Hipota je Korzetov Sklad, ki je svoj 51-odstotni delež pred kratkim prodal skupini ljudi iz vodstva. Kupnina naj bi znašala 300 oziroma 500 tisoč DEM. Denar zanj so si šefi izposodili v banki, ki je zainteresirana za takšno lastniško ureditev. Po pogodbi pripada delavcem 20-odstotni lastniški delež. Hipot je bil ves čas povezan tudi v sistem Iskre in zaradi tega ima IEZE 18-odstotni lastniški delež. V Hipot pa je vlagala tudi država in zato pridobila 32-odstotni delež. Vodstvo Hipota se pogovarja o neodplačanem prenosu lastništva z IEZE nazaj na firmo v Šentjerneju.

Sogovorniki pravijo, da so sveti delavcev imeli že več sej, nekatere so bile izredne. Prav vsi sveti so sprejeli poslovnik in direktorjem ponudili dogovor, ki naj bi uredil možnosti za njihovo delo. Predsedniki svetov so naleteli na enako nerazumevanje in zavračanje najbolj konkretnih rešitev. Le ustno so ko obveščeni, da je največji problem denar za delo svetov. Nesprejemljiva je tudi sejnina v višini pet tisočakov. Direktorji zavračajo tudi možnost profesionalizacije predsednikov svetov. Direktorji zavračajo tudi možnost postavitve delavskih direktorjev.

Predsednik Svobodnega sindikata Marjan Roisa in predsedniki svetov delavcev pravijo, da od zahtev po polovinski profesionalizaciji ne bodo odstopili, saj je ta skladna z zakonom o soupravljanju. Vedo, da delavskega direktorja ne morejo imeti v vsakem podjetju, zato ga hočejo vsaj na ravni krovnega podjetja.

Vsi sogovorniki enotno ugotavljajo, da direktorji upoštevajo le tisto, kar je določeno zapisano v zakonu o soupravljanju. Vabljeni so tudi na seje upravnih odborov družb in zanje dobivajo tudi gradiva. Ker je Hipot v revizijskem postopku, se prave priprave na lastninjenje še niso začele. Anketa med zaposlenimi pa je pokazala zelo veliko nezazupanje v poslovodstvo.

Sogovorniki pravijo, da so velik problem tudi konkretne plače. Lete znašajo 70 do 80 odstotkov izhodišč iz kolektivne pogodbe. Najslabše plačani delavci dobijo le nekaj več kot 20 tisočakov. Sogovorniki pravijo, da tisti, ki izračunavajo plače, ne upoštevajo niti kolektivne pogodbe niti kakšnega pravilnika. Zaposleni si plač sami ne znajo zračunati. Naši sogovorniki so prepričani, da plačilne liste lahko razložijo le šefi računovodstev.

Marjan Roisa in predsedniki svetov delavcev Hipotovih podjetij menijo, da bi morali čimprej ustanoviti skupni organ svetov delavcev na ravni krovnega podjetja. Zakon omogoča takšno rešitev in direktorji je ne morejo onemogočiti.

Predstavniki svetov delavcev pogrešajo strokovno pomoč. To potrebujejo tudi zato, ker direktorji ne priznavajo kolektivnih pogodb. Večina sogovornikov misli, da bi najboljšo pomoč lahko dajali neodvisni strokovnjaki, za katere bi podjetje moralo nameniti potrebna sredstva.

Tako so povedali Marjan Roisa in njegovi kolegi. Prepričani so, da bi soupravljanje steklo hitreje, če bi zakon ne predpisoval le oblike, ampak tudi vsebino soddločanja, za katerega so pristojni sveti delavcev. S tem bi moglo preseči oblast direktorjev, ki zaenkrat zavlačujejo sklenitev dogovora o možnostih za delo svetov in ki imajo tudi sicer absolutno oblast nad delavci. K temu dodajajo, da odgovornost direktorjev ni primerljiva z obsegom oblasti.

BREZ ODGOVOROV, BREZ POJASNIL

Delavci Novolesovih ploskovnih elementov iz Račjega sela so izvolili petčlanski svet. Prav vsi člani sveta so bili člani Svobodnih sindikatov. Njegov predsednik Metod Mežan pa je zaradi hudega izkoriščanja delavcev nedavno protestno izstopil iz sindikatov.

Položaj delavcev in delo sveta, kateremu predseduje, pa je orisal takole: »Delavci zaslužijo 20 ali nekaj več tisočakov, čeprav po potrebi delajo tudi ob sobotah in nedeljah. Kljub tako nizkim plačam so nam izračunali še izgubo. Po uradnih podatkih so se izgubi izognila le podjetja iz Straže, kjer je sedež Novolesa. Mogoče gre za scenarij, po katerem bomo drugi obratni plačali ceno za ohranitev firme, ki poslujejo na Straži.

Generalnega direktorja Zvoneta Novina sem javno vprašal, kdo bo odgovarjal za nastalo izgubo. Na odgovor še čakam in ne verjamem, da bo drugače kot ob dosedanjih zahtevah. Novoles sveta naše družbe ne obvešča o ničemer in s tem krši več zakonov.

Brez odgovorov, brez pojasnil

Seje svetov imamo enkrat na mesec. Zaenkrat se lahko pogo-

Marjan Roisa, predsednik Svobodnih sindikatov Hipot Šentjernej

Stane Bučar, predsednik sveta delavcev Resistor Šentjernej

Stane Duh, predsednik sveta delavcev Hipot POT Šentjernej

Brane Čuk, predsednik sveta delavcev Hipot Prona Šentjernej

Jože Gorišek, predsednik sveta delavcev Hipot Hip Šentjernej

Silvo Kušljan, član sveta delavcev Hipot LCD-FT Šentjernej

Metod Mežan, predsednik sveta delavcev Novoles Ploskovni elementi Račje selo

Igor Vizjak, predsednik Svobodnih sindikatov za Dolenjsko

Zametek delavske zbornice

Svobodni sindikati Dolenjske so med tistimi, ki so se ob volitvah svetov delavcev najbolj potrudili. Njen predsednik Igor Vizjak in sekretarka Bojana Kordiš pa kljub temu ne moreta naštetih več kot 20 svetov na njunem območju. Glavni problemi pri ustanavljanju in delovanju svetov delavcev pa so po mnenju Igorja Vizjaka takšni:

»Prvi in glavni problem je, kako delavce prepričati o potrebnosti ustanovitve svetov. Ugotavljam, da delavci danes v nič več ne verjamejo. Drugi problem je, kako pridobiti za delo usposobljene in pripravljene soupravljalce. Nekateri so razočarani nad preteklostjo in sedanjostjo, drugim primanjkuje zlasti znanje. Delavcem – možnim kandidatom za predsednike in člane svetov, sindikat ne more jamčiti možnosti za uspešno delo.

Naša območna organizacija bo zato poizkusila konstituirati zametek delavske zbornice, ki naj bi vsaj predsednikom svetov nudila najnujnejšo strokovno pomoč. Ta oblika sindikalnega dela nam je skoraj vsiljena, saj se sveti delavcev ne morejo opreti na nikogar. Kot veste, pa je delavska zbornica v nekaterih razvitih deželah uveljavljena in je ta institucija mogoče pravna tudi za naše razmere.

Država ni še naredila ničesar

Samoupravljanje smo uvažali in razvijali več desetletij in ga opustili skupaj s socializmom. Poučili so nas, da je kapitalizem uspešnejši, če temelji na soupravljanju delavcev.

Najuspešnejše soupravljalne modele, ki so se razvili v Nemčiji in na Švedskem, smo si temeljito ogledali in skušali prenesti v model slovenskega zakona.

Slovensko gospodarstvo že četrto leto prehaja iz socialistično planske v tržno kapitalistično ureditev. Velika večina podjetij posluje po tržnih načelih. Del podjetij pa je še naprej organiziran po zakonu o združenem delu in ima zakonite delavske svete. Več podjetij je organiziranih po »Markovičevi« zakonodaji. Z njimi upravljajo skupščine in upravni odbori. Manjši del podjetij pa je že prešel v zasebno last in lastniki jih upravljajo skladno z novo slovensko zakonodajo.

Zakon o soupravljanju daje delavcem pravice in možnosti za soddločanje oziroma sodelovanje njihovih predstavnikov v svetih delavcev. O večini vprašanj, ki so bila v socializmu predmet samoupravljanja, so delavci po zakonu lahko le obveščeni oziroma lahko dajo svoje mnenje.

To, kar smo slišali na Dolenjskem, kaže, da zakonske možnosti ne obvezujejo niti tistih direktorjev, ki so že privolili v oblikovanje svetov delavcev.

Več deset členov zakona se nanaša na oblikovanje, sestavo in volitve. Niti en člen pa ne našteva pristojnosti svetov, ki bi jih direktorji morali spoštovati.

O vsebini soddločanja govori zlasti 4. člen Zakona o soupravljanju. Po njem imajo delavci pravico individualno oziroma kolektivno sodelovati pri upravljanju, ko gre za: organizacijo dela, delovne razmere, humanizacijo delovnega okolja in dosaganje uspešnosti poslovanja. Konkretno pravice soddločanja se po 5. členu Zakona ureddijo s pisnim dogovorom med svetom delavcev in delodajalci. Zakon pravi, da ta dogovor ne more urejati pravic iz delovnega razmerja in plač, ker se vse to ureja s kolektivnimi pogodbami. Slednji dogovor se po zakonu uporablja neposredno in delodajalci so ga dolžni izvrševati.

Zakon na žalost ne določa sankcij za nesprejetje dogovora med svetom delavcev in delodajalci. Kazni so predvidene le za neizvrševanje sprejetih dogovorov. O razrešitvi primerov iz Šentjerneja in Trebnjega zakon ne pove ničesar.

Za neobveščanje delavcev o gospodarskem položaju, letnem poročilu, zmanjševanje gospodarske dejavnosti in spremembah organizacije proizvodnje in tehnologije so predvidene denarne kazni do 250.000 tolarjev. Naš sogovornik Metod Mežan, ki trdi, da v Novolesu krši zakon, ima torej popolnoma prav. Položaj v Hipotu in Rezistorju ni dosti boljši. Plačilo omenjene zagrožene kazni pa je verjetno odvisno od odločitve sodišča. Zakon ne govori o tem, kdo je pristojen za pregledanje ogledeh in sprenevedajočih se direktorjev.

Spre med sveti delavcev in delodajalci naj bi razreševale arbitraže. Če podjetje ne oblikuje notranje arbitraže, lahko razsojajo zunanji arbitri. Gre za posebno listo arbitrov, ki bi jo po zakonu moralo določiti ministrstvo za delo na predlog reprezentativnih sindikatov in delodajalskih združenj. Kolikor vemo, so sindikati te predloge poslali ministrstvu, ki pa ni ukrenilo še ničesar.

Ob teh za delavce in sindikate klavnih ugotovitvah pa direktorji in lastniki opozarjajo na prevleke pravice delavcev. Sporen je zlasti denar za delo delavskih zaupnikov in članov svetov delavcev.

Nezmožnost soupravljanja v naših primerih je lahko posledica strahu nesposobnih direktorjev pred delavci v obdobju nedokončanega lastninjenja. Zdi se, da gre za namerno odrinjanje delavcev od podatkov, brez katerih so na milost in nemilost prepuščeni sedanjim šefom.

Sveti delavcev imajo v tem obdobju za seboj le sindikate, ki na žalost večino energije potrebujejo za druge naloge. Država ni razvila niti ene institucije za njihovo podporo. Igor Vizjak in še nekateri razmišljajo o delavski zbornici kot obliki podpore. Sindikati lahko s svojo skromno članarino to institucijo le spočeno kot eno od svojih specializiranih služb. Delavska zbornica kot institucija pa je seveda mogoča le, če se bodo zanj odločile parlamentarne stranke. Če se to ne bo zgodilo, pa so sveti delavcev in soupravljanje obsojeni vsaj začasno le na životarjenje in odvisnost od dobre volje in poštenosti direktorjev.

Franček Kavčič

lastninjenje. Konkreten program objublja za mesec maj.

Dragi službeni avtomobili

Ob naši revščini pa se direktorji vozijo z dragimi službenimi avti. Tudi naša pravica ima pravico do službenega avta. V treh letih pa smo v naši tovarni dobili le en nov stroj. Zaradi vsega tega in slabih plač. Zaradi vsega tega izredno slabo vzdružje. Prizadeti so toliko, da jim je za vse drugo že skoraj vseeno.

Naš direktor je pred časom podpisal hipoteko na vrednost Račjega selu v višini 2,7 milijona DEM. Prepričan sem, da je za to delo izredno dobro plačan. Tudi predsednik našega upravnega odbora je ob odhodu dobil odpravnino v višini skoraj 20.000 DEM. Prav zanima me, kje so dobili denar za to izplačilo.

Kot sem že povedal, imamo v naši tovarni res veliko dela in zato ne morem razumeti, da za delavce ni denarja in da so tudi delovne razmere vsak dan slabše.

Tako je povedal Metod Mežan in zaključil z upanjem, da mu objava teh misli ne bo škodovala.

Frančišek Kavčič

ZAČETEK RASTI V ND UTVARA

Minister za gospodarske dejavnosti dr. Maks Tajnikar opozarja, da vrsta kazalcev vendarle potrjuje, da Slovenija prehaja v obdobje gospodarske rasti. Prav tako gibanje inflacije v prvih mesecih letošnjega leta potrjuje, da so dokaj realne letošnje napovedi o 13-odstotni inflaciji. Prof. dr. Trošt, ki ima sicer nekaj kritičnih pripomb na vodenje antiinflacijske politike v prvih dveh letih slovenske samostojnosti, meni, da bi bilo treba zdaj storiti vse, da predvidene stopnje inflacije ne bi presegle. Ministrica za delo, socialno politiko in družino Jožica Puhar poudarja, da so že zaznavni učinki kvalitnih sprememb v gospodarstvu, novih proizvodnih programov. To se kaže tudi v povečanem številu prijavljenih prostih delovnih mest, ki se je s 6000 lani, letos povzpelo že na 10.000 mest. Član predsedstva sveta Zveze svobodnih sindikatov Slovenije Brane Mišič pravi, da nekateri statistični podatki resda kažejo pozitivne premike, vendar pa je ob tem treba upoštevati, da Sloveniji še vedno manjka načrtnejša, dolgoročnejša razvojna in socialna strategija. Mišič opozarja, da v Svobodnih sindikatih mislijo, da socialni vidik v ekonomski politiki ni dovolj upoštevan in da to lahko zelo negativno vpliva na gospodarski razvoj in (spet) povzroči njegov padec. Dilema visoke plače ali nova delovna mesta doživlja pri različnih sogovornikih različne interpretacije, ki pa (v glavnem) ne gredo v skrajnosti, kakršne je včasih zaslediti v javnosti, da sindikati z zavzemanjem za visoke plače povzročajo še večjo nezaposlenost.

Povečano domače povpraševanje – manjša vrednost kapitala

Pravzaprav je nad nekaterimi lanskimi rezultati in letošnjimi gospodarskimi gibanji presenečena celo vlada, ki je bolj previdno napovedovala nekatere kvalitne premike v slovenskem gospodarstvu. Minister za gospodarske dejavnosti dr. Maks Tajnikar na izrecno vprašanje, kakšna bo letošnja gospodarska rast, odgovarja, da bo manjša, kot lani, ko je bilo doseženo enoodstotno povečanje domačega bruto proizvoda. To pa naj bi med drugim začelo blažilno delovati tudi na področje nezaposlenosti in novega zaposlovanja. Slovenija sicer še dolgo ne bo dosegla polne zaposlenosti, vendar pa se na posameznih sektorjih že kaže pomanjkanje delovne sile in zelo verjetno je, da bo Slovenija kar kmalu spet prisiljena razmišljati o uvozu novih delavcev. Ob tem je seveda zelo pomembno, kakšno politiko zaposlovanja bo vodila Slovenija kot celota in posamezna območja. Bolj bo treba upoštevati, da nova delovna mesta, ki jih bodo odpirali zaradi nove gospodarske rasti, marsikdaj ne bodo več

delovna mesta, kakršna so zapustili zdaj nezaposleni. Zato je zelo pomembno tisto, kar je po besedah ministrice Jožice Puhar že zastavilo in kar že izvaja ministrstvo za delo, socialno politiko in družino kot program permanentnega izobraževanja in usposabljanja nezaposlenih za nove delovne dolžnosti in prekvalifikacije. Dobro je tudi to, da je ministrstvu za delo v mnogih dejavnostih, npr. v turizmu, s finančnimi injekcijami uspelo zadržati strokovne kadre v podjetjih, ki so se v zadnjih letih brez svoje krivde znašla v (prehodnih) težavah; čeprav je bila svoj čas takšna usmeritev ministrstva precej kritizirana.

Minister za gospodarske dejavnosti dr. Maks Tajnikar pripisuje lansko gospodarsko rast predvsem dvema dejavnikoma – zelo povečanemu domačemu povpraševanju, do katerega je prišlo tudi zaradi velikega porasta plač, saj znašajo povprečne neto plače v Sloveniji preko 700 mark. Tako je osebna poraba lani porasla kar za 10%, to pa seveda že ni več nepomembno za gibanja v proizvodnji. Vendar minister dr. Tajnikar opozarja na treznost in budnost pri ocenjevanju učinkov povečanega domačega povpraševanja na trenutno gospodarsko rast. Upoštevati je namreč treba, da je do tega prišlo v veliki meri tudi zaradi previsoke izplačanih plač, ki nimajo realnega pokritja v doseženih gospodarskih rezultatih. V takšnih razmerah se je slovenska proizvodnja zelo usmerila na domači trg, zaradi česar je nekaj zamudila v zunanjetrgovinski menjavi. Če bi se tako gibanje nekontrolirano nadaljevalo ali še dodatno spodbujalo, bi v nekoliko daljšem obdobju kaj lahko pripeljalo do pregrevanja gospodarstva, povzročati bi začelo deficite v zunanjetrgovinski menjavi, proračunske deficite in tako naprej. Zavedati se je treba, da je zaradi previsokih plač, ki nimajo podlage v rezultatih poslovanja, del sedanje gospodarske rasti dosežen ob skrb zbujajočem procesu zmanjševanja vrednosti kapitala v podjetjih in zmanjševanju konkurenčne sposobnosti našega gospodarstva na svetovnem trgu. Zato minister za gospodarske dejavnosti meni, da je končno treba začeti učinkoviteje usmerjati gibanje plač, pri čemer ne misli, da bi bilo treba plače kar v globalu nižati ali podcenjevati pozitiven vpliv plač kot motivacijskega dejavnika za boljše delo. Dr. Tajnikar smatra, da je lahko glede tega najučinkovitejši socialni pakt med vlado, sindikati in delodajalci, ki bi sicer pomenil zoževanje svobode delovanja za vse partnerje, vendar pa je to edini način, če naj bo tak pakt resnični družbeni konsenz glede nekaterih najpomembnejših gospodarskih ciljev.

Član predsedstva Zveze svobodnih sindikatov Slovenije Brane Mišič prav tako opozarja, da so Svobodni sindikati že pred dvema letoma predlagali sklenitev takšnega pakta, vendar zaradi različnih interesov do njega pri-

haja šele zdaj. Če bi imeli socialni pakt, bi bilo že veliko več reda na področju plač (pa tudi drugje) in zaradi tega bi verjetno imeli nekaj deset tisoč manj nezaposlenih, hkrati pa bi se vsi partnerji bolj odgovorno vedli tako do gospodarskih kot socialnih vprašanj.

Žrtve delavcev za ohranitev delovnih mest

Mišič opozarja na pozitivne izkušnje v podjetjih, kjer jim je uspelo skleniti podjetniške socialne pakte. Tam delavci kažejo veliko razumevanje za trenutne težave in veliko zagnanost pri odpravljanju problemov, seveda če so prepričani, da so programi podjetij zares perspektivni. Delavci so se v takšnih primerih sporazumno odrekli delu plač ali plače dobivajo z nekajmesečnim zamikom, ker so prepričani, da bodo tudi tako ohranili delovna mesta. Nekaj podobnega bi želeli vzpostaviti tudi na državni ravni.

Ob govoricah o previsokih plačah je treba vendarle upoštevati več različnih stvari, meni Mišič. Ne bi smeli spregledati, da je previsoka tudi javna poraba in da so obresti bistveno previsoke. V sindikatih mislimo, da plače niso največji problem, poudarja Mišič. Upoštevati je treba, da je naš sistem bruto plač nekoliko drugačen kot drugod po Evropi. V sindikatih menijo, da bi morali preiti na več indirektnih prispevkov, ker bi se s tem stroški dela v podjetjih zmanjšali. Pri ocenjevanju višine plač je treba upoštevati tudi to, da več kot 60% slovenske delavske populacije dobiva podpovprečne plače, v državi pa se govori zgolj o visokih povprečnih plačah. V sindikatih opozarjajo, da se razlike med plačami neupravičeno povečujejo in zato striktno zahtevajo politiko plač, ki temelji na politiki pajožnih kolektivnih pogodb, ki v tem trenutku lahko vzpostavljajo pravilnejše in za delavce bolj sprejemljive rešitve. Kar zadeva plače, se po besedah Mišiča v sindikatih zavzemajo za maksimum, ki še ne ogroža razvoja. S tem tudi odgovarja na nekatere teze v javnosti, da v bistvu s prizadevanji za višje plače sindikati zožujejo možnosti za odpiranje novih delovnih mest.

Povečana učinkovitost slovenske ekonomije

Dolgoročno gledano minister dr. Tajnikar utemeljuje svoj optimizem v zvezi z gospodarsko rastjo s povečano učinkovitostjo slovenske ekonomije in s pomembnimi spremembami na področju investicij, ki so za vsakega ekonomista odločilni kazalec za ocenjevanje razmer v določenem gospodarstvu, saj je prava rast tista, ki izhaja iz investicij in iz povečane učinkovitosti ekonomije. V najnovejšem slovenskem primeru

pa gre prav za to dvojico. Učinkovitost slovenske industrije se povečuje predvsem zato, ker se je razbremenila odvečne delovne sile, saj je lani produktivnost porasla za okoli 10%. To je dolgoročno zdrava rast. Investicije so lani v gospodarstvu realno porasle za 18%. Po dolgih letih stagnacije v gospodarstvu zdaj nastajajo nove zmogljivosti, ki so usmerjene zlasti v proizvodnjo za tuje trge. Pomembno je tudi, da je na področju investicij po dolgih letih prevladovanja negospodarskih investicij prišlo do premoči investicij v gospodarstvo, medtem ko zaradi splošnih še vedno neugodnih gospodarskih razmer investicij v negospodarstvo skorajda ni. To pomeni, da se denar vlaga predvsem v dejavnosti, ki ga bodo najhitreje povrnile.

Zaposlenost ali visoke plače

Dr. Maks Tajnikar meni, da so plače pomemben vidik produktivnosti dela. Povsod po svetu, kjer so poskušali reševati problem presežne delovne sile, ki je tudi v Sloveniji zelo aktualen problem, so morali pristati na določeno redukcijo plač, seveda ne z njihovim absolutnim zniževanjem. Tudi mi v Sloveniji bi morali ob najbolj kritičnih trenutkih razmisliti, ali ho-

imamo nizko rast cen, cene se ne gibljejo skladno z rastjo plač, ki so eden izmed najpomembnejših stroškovnih elementov, to pa se kaže v dekapitalizaciji gospodarstva, v visokih izgubah, v izgubi delovnih mest in v majhnih investicijah. Dr. Maks Tajnikar meni, da je bilo lani ugodno gibanje deviznega tečaja, kar je pozitivno vplivalo na razmere v gospodarstvu. Povprečna mesečna rast cen je bila 1,8%, povprečno razvrednotenje tolarja pa 2,5%, kar je pozitivno vplivalo na izvoz in takšno orientacijo bi želeli v vladi obdržati tudi letos.

Sicer pa minister za gospodarske dejavnosti opozarja, da plače niso edina stvar, ki vplivajo na visoke stroške slovenskega gospodarstva. Zelo visoki so tudi stroški režije, še vedno ni znotraj gospodarstva prave delitve dela, hkrati pa so zelo visoki stroški financiranja gospodarstva, pri čemer gre za veliko zadolženost podjetij in zelo visoke obrestne mere. Zelo veliko izgub slovenskega gospodarstva izvira iz obdobja neposredno po osamosvojitvi, ko se je gospodarstvo prebilo iz krize zaradi izgube trgov (v nekdanji Jugoslaviji in na Vzhodu) z najemanjem dragih posojil za preživetje pri bankah in pozneje na svem trgu z medpodjetniškim zadolževanjem. Dr. Tajnikar je pričakoval, da bo sanacija bančnega sistema v večji meri omogočila reševanje finančnih problemov teh podjetij, med katerimi so tudi takšna podjetja, ki imajo trge in bi tekoče lahko celo pozitivno poslovala, nimajo pa saniranih razmer za nazaj in se danes ne morejo oskrbeti z obratnimi sredstvi, da bi na

na gospodarski razvoj in povzroči njegov padec. Po sindikalnih ocenah se lahko zgodi, da bo tudi letos prihajalo do oscilacij v proizvodnji. Najpomembnejši spodbujevalec proizvodnje naj bi bil poleg domačega povpraševanja izvoz, prav na področju izvoza pa obstajajo določene omejitve in sindikati kar naprej opozarjajo, da bi morala biti tečajna politika bolj usklajena z izvozno usmeritvijo in njenim spodbujanjem. Mišič misli, da ni povsem utemeljeno govorjenje, da smo se povsem pretolkli iz težav, saj sindikalni podatki in analize kažejo, da se v podjetjih bistveno zaostrejo problemi z nelikvidnostjo in da se izrazito povečuje tudi število blokiranih žiro računov. To bo neizbežno vplivalo na obseg proizvodnje in povzročalo tudi nove stlačaje. Velika neznanka je tudi privatizacija. Privatizacija teoretično lahko da tako pozitivne kot negativne učinke.

V Svobodnih sindikatih že od vsega začetka opozarjajo predvsem na čeri, ki jih prinaša privatizacija. »Mi sicer ne zapiramo oči pred tem, da prehajamo iz družbe enakosti v sistem neenakosti, vendar pa je vprašanje, koliko lahko ta sistem neenakosti vpliva na gospodarsko rast. Privatizacija v tej etapi, ko marsikje poskušajo umetno znižati vrednost družbenih podjetij, pritiska tudi na zniževanje zaposlenih. Povečevanje števila brezposelnih pa bi pomenilo tudi dodatne socialne napetosti in dodatne probleme.

Zato v sindikatih mislijo, da mora biti proces privatizacije koordiniran, čim hitrejši in tak, da bo čim manj boleč za delavce.

čemo imeti zaposlenost ali visoke plače, pravi dr. Tajnikar in dodaja, da pri tem ne misli na njihovo absolutno zniževanje. Predvsem je pomembna ustrezna dinamika plač, ki naj odseva realne razmere v gospodarstvu. Rast plač bi morala biti nekeje blizu gibanja produktivnosti. Z vidika investicij visoke plače izredno vplivajo na izbor učinkovitejših, delovno manj intenzivnih investicij. Seveda pa se problem plač in zaposlovanja kaže na različne načine. Gre tudi za to, ali je nekdo polno zaposlen ali samo delno itd. Zelo pomembno vprašanje je tudi, če z monetarno politiko in politiko odprtega trga zaviramo rast cen, saj se potem lahko zgodi, da to zavre razvoj gospodarstva. Gospodarstvo se ob nespremenjeni ravni cen in ob visokih plačah finančno izžrpa, to pa onemogoča tudi gospodarska rast. Prav ta pojav pa je že zelo čutiti v slovenskem gospodarstvu.

Novo oživila. Vendar banke po svojih kriterijih, ki jih narekuje tudi Banka Slovenije, takšnim podjetjem ne dajejo kreditov, pa tudi sicer je obseg kreditnih potencialov zelo majhen. »Včasih se prelahkotno gleda na takšne težave gospodarstva,« pravi dr. Tajnikar, ki se boji, da bi pozitivni rezultati iz lanskega leta lahko celo koga zapeljali v prepiranje, da je vse v redu in da je pravzaprav dajanje denarja gospodarstvu nepotrebno ali celo stran metanje.

Pozabljeni socialni vidiki v ekonomski politiki

Brane Mišič poudarja, da v Svobodnih sindikatih menijo, da socialni vidik v ekonomski politiki Slovenije ni dovolj upoštevan in da to lahko zelo negativno vpliva

Breme nezaposlenosti na industriji

Zdaj imamo v Sloveniji 135 tisoč nezaposlenih. Res je, da se povečuje število novih delovnih mest, vendar to še vedno ne zadošča za hitrejše reševanje problemov nezaposlenosti. Breme brezposelnosti je vse doslej nosila pretežno industrija, kjer smo v primerjavi z najugodnejšima letoma 1986/87 izgubili kakšnih 220.000 delovnih mest,« opozarja Mišič. V drugih dejavnostih in negospodarstvu se nezaposlenost ni bistveno povečala, zaradi česar so se bistveno spremenila razmerja med delavci v gospodarstvu in negospodarstvu, hkrati pa se je povečala tudi javna poraba. Vse to bi bilo treba upoštevati pri presojanju aktualnih razmer in predlaganju posameznih ukrepov.

J. Kopriva

RAZBLIJAJO SINDIKATE, DELAVCI BREZ MOČI

»Ko v Kanadi potekajo kolektivna pogajanja, med njimi sindikati ne smejo stavkati in delodajalci ne smejo odpustiti. Pogajanja regulira zakon, in če se partnerji ne uspejo dogovoriti, nastopi arbitražna komisija. Njeno sestavo določajo partnerji od primera do primera in le, če se nikakor ne morejo strinjati, ima do posega pravico tudi država,« je poudaril Paul Phillips, profesor na Univerzi Manitoba v Kanadi, svetovno znan socioekonomist, strokovnjak za ekonomiko dela, vodja arbitraže med sindikati in delodajalci, pisec številnih knjig... Zdaj pripravlja skupno knjigo z dr. Bogomilom Ferfilo, ki ga je tudi pripeljal na pogovor v naše uredništvo.

Vaše oče področje je problem brezposelnosti. Je s tem tudi v Kanadi hudo?

»Je, zadnjih deset let, v letih recesije. Nezaposlenost je dosegla 12 odstotkov in še narašča.«

Nov plaz nezaposlenosti

Pri nas kaže, da je merjenje brezposelnosti sporno, nepriemerljivo s razvitimi evropskimi državami. Pa v Kanadi?

»Verjetno precej svojevrstno. Zaposlen je vsak, če dela le eno uro na teden, in ocenjujem, da je stvarna nezaposlenost za 50 odstotkov večja kot uradno priznana.

Tretjina na tistih uradnih 12 odstotkov zaposlitve sploh ne išče več, gre za brezupne primere. Drugi se potikajo po uradih za nezaposlene, z večjim ali manjšim upanjem.

Položaj bo poslabšalo povezovanje severnoameriškega prostora in zdaj še mehiškega. Kot vsi levo usmerjeni, tudi sam sodim, da gre za škodljive posledice povezovanja, za nov plaz nezaposlenosti, saj bo v industriji propadla kar tretjina delovnih mest.

Gre za srednje dobro plačana delovna mesta, za kategorijo zaposlenih, ki je pri nas najbolj ogrožena, ki že kar izginja.«

Mislite, da bo sprostitve pripeljala v Kanado cenejšo delovno silo ali...

»Tudi to, a ne na prvem mestu. Spoznam, ki se mu je zdaj priključila še Mehika, že deluje med ZDA in Kanado. Ni šlo toliko za pretok delovne sile kot za beg kapitala iz Kanade v ZDA, kjer je bila delovna sila cenejša. Delo so izgubljali predvsem moški, industrijski poklici, ki nevarno hitro izginjajo. Zdaj bo kapital industrijo začel seliti v Mehiko. Podoba je približno takšna:

- Kanada ima približno 20 milijonov prebivalcev,
- 13 milijonov delovnih mest,
- poldrugi milijon nezaposlenih,
- izginilo je 450.000 industrijskih delovnih mest, kar je tretjina vseh delovnih mest v industriji.»

Selitev kapitala za ceneno delovno silo

Povezovanje ameriških držav menda ni edini vzrok?

»Težko je točno ločiti vzroke nezaposlenosti, denimo gospodarsko recesijo, konkurenco Vzhoda, trgovinske povezave in podobno. Selitev kapitala za ceneno delovno silo je pač dejstvo!

Med vzroki je kajpak tudi sprememba tehnologij, kompjuterizacija poslovanja, ki »mesari« predvsem med žensko delovno silo, uvajanje računalnikov in robotizacija industrije...«

Kako se obnaša država?

»Zdaj slabo! Na oblasti je neokonzervativna usmeritev, ki je zmanjšala davčne prejemke države, poslabšala zdravstvene in socialne storitve, povečala brezposelnost – predvsem so problem mladi, ki iščejo prvo službo. Prvič je skoraj ne morejo najti in drugič so se prejemki za tiste, ki jim to le uspe, zmanjšali kar za 30 odstotkov.«

Pa sindikati?

»Seveda vsi ti procesi vplivajo tudi na sindikalno organiziranost. Naj omenim izkušnjo v ZDA, ko so v navezavi z japonskim menedžmentom skoraj razbili sindikate. Članstvo je tam upadlo s 40 na 15 odstotkov zaposlenih.

V Kanadi je padec za enkrat manjši, s 40 na 36 odstotkov. Pri nas je namreč večina članstva v državnih službah, tam pa je bila večina v zasebnem sektorju.«

Po svoje gre za sprevrženo logiko. Zakaj ogroženost delavcev bolj ne združui?

»Gre za psihološki strahu, saj nezaposlenost povzroča pravo grozo. Kjer se delavci skušajo organizirati, podjetje enostavno zaprejo. Tako sproti razbijajo organizacijska sindikalna jedra.«

Popolna nemoč delovne zakonodaje ali izigravanje le-te?

»Kapital je neusmiljeno učinkovit. Sto metod je, da sindikata ne spusti v firmo, in kot sem že rekel, če v tem le ne uspe, firma raje zapre oziroma preseli. Ko si sindikat začne pridobivati člane, najprej odpuste sindikalne aktiviste in ljudi prestrašijo.

V Kanadi velja zakon, da v firmi, kjer polovica zaposlenih podpiše pristop v sindikat, to avtomatično velja tudi za drugo polovico. Potem so člani vsi in tudi članarino so dolžni plačevati vsi. Taka zakonodaja v ZDA velja le v nekaterih severnih državah.

Menedžment zato stalno preži, da sindikat do te polovice ne pride. Ko se ji bliža, odpuste določeno število članov in po potrebi na novo zaposle druge delavce. In tako v krog.

Tako pri nas kot v ZDA res velja zakon, da zaradi včlanjevanja

Paul Phillips

v sindikat nihče ne sme izgubiti službe. Toda ta zakon izigravajo, kolikor le morejo. Izmislijo si drug vzrok, delavca člana odpuste ali ga dajo na čakanje, da dobi državno podporo, hkrati pa na njegovo mesto zaposle drugega. Tudi ukinitve delovnih mest je možna, skratka, metod je cela vrsta.«

Kako reagirajo sindikati, čisto mirni menda kljub vsemu niso?

»Veliko je odvisno od tega, kakšno pogodbo imajo z delodajalci in posameznem podjetju. Če pogodbe teh odnosov točno ne določajo, so delavci resnično le divjačina, na katero je lov odprt. Na sodišču delavec lahko zmaga le v primeru, če delodajalcu uspe dokazati, da je delo izgubil zaradi rasne, verske ali spolne diskriminacije.

K meni prihajajo prave množice odpuščenih po pomoč, navet. Če ni podjetniške pogodbe z varovalkami, ostanem nemočen. Celo v Kanadi, kjer je vendarle še precej bolje kot v ZDA.«

Vse več delovnih mest s skrajšanim delovnim časom

Ključna perspektiva?

»Res! Vse več je odpiranja delovnih mest s skrajšanim delovnim časom, vse več zaposluje ženske in študente po pogodbi le za nekaj let in takšnih ljudi sindikalna organiziranost niti dosti ne zanima.

Veleblagovnice, kjer dela ogromno ljudi, imajo že 80 odstotkov zaposlenih s skrajšanim delovnim časom in po pogodbi za določen čas, čeprav so bili ti delavci dobro sindikalno organizirani. Težnja menedžmenta je, da bi bili razen njega prav vsi zaposleni za omejen čas. Zdaj je od vseh delovnih mest v Kanadi že 30 odstotkov »nerednih«. Nova pa odpirajo predvsem za ženske, in to v storitvenih dejavnostih...«

Sindikati umetelno razbiti, delavci ustrahovani, vlada nemočna ali nevoljna?

»Ogromna razlika je med liberalno in neokonzervativno vlado! Slednja se izogiba posegov in vlaganj v gospodarstvo, delavstvo in sociala sta ji deveta skrb. Kakšna razlika med kanadskim premierom, nazadnjaškim Chretienom in liberalnim Clintonom v ZDA! Ta skrbi za nova delovna mesta, storitvene dejavnosti, javna dela, zdravstvo, šolstvo, socialo, kulturo... Vse to dviga življenjsko raven in hkrati odpira delovna mesta. Spodbuja tudi samozaposlovanje, spoštuje upokojitve, uvaža davčne olajšave pri zaposlovanju novih delavcev. Država prvo leto delavcem celo plačuje plačo, davki pa so minimalni ali jih sploh ni.

Kanadska vlada nasprotno zagovarja stališče, naj delovna mesta odpira le zasebni sektor, da država ne potrebuje industrijske strategije in da v industrijo tudi nima kaj posegati.

Ne za delavce ne za sindikate torej nobene rožnate perspektive. Vsaj pod konservativno vlado ne! **Sogovorniku smo se zahvalili za pogovor ob imenjavni misli, kako so pojmi »neokonzervativno« in »liberalno« pri nas postavljeni povsem na glavo. Wo, vsaj popolnoma drugačni.**

Ciril Brajer

Vezana trgovina Janša, ZL in...

Slabo mnenje, ki ga imamo Slovenci o politiki, kar potrjujejo javnomnenjske raziskave, ni seveda prav nič presenetljivo. Ne samo zaradi dogajanj v dnevnih politikah, marveč tudi zaradi zgodovinskih pogojev.

Slovenska politika med politikami seveda ni nobena izjema, je pa gotovo – zaradi pomankljive tradicije – bolj neobčudljiva, nespretna, manj rokodelska in podobno. Primerov, da tudi v njej vlada trgovina, je dovolj za trditve v naslovu. Spomnimo se samo trgovanja pri sestavljanju sedanje vladne koalicije, ko je vendar šlo za to, kdo bo dobil v vladi in njenih organih kakšen stolček, stolčkanje pa se seveda širi v koncentričnih krogih v nedogled. Tudi koalicijska pogodba je bila kupčija, po merilih odprtega tržnega gospodarjenja pa celo kupčija »zaprtih ekonomij« ali ministrstev, ko je dovolila ministrom strankarsko kadrovanje. Spomnimo se lahko tudi kupčije v času nastajanja Demosove vladavine, ki se je ponesrečeno končala za tedanje mladince in prenovitelje pri delitvi skupščinskih funkcij.

V politiki se lahko najde vsak nesposobnež, le zadostno število volivcev mora prepričati, naj glasujejo zanj

V teh dneh smo bili priče veliki kupčiji s kožo obrambnega ministra, ki pa še ni končana. Ekaministru Janši seveda ne gre odrekati odlične obveščenosti, in če je sam javno zatrdil, da njegove odstavitve ni bilo brez pristanka prvega moža krščanske demokracije in podpredsednika v Drnovškovi vladi, mu je pač treba verjeti. To pomeni, da se je med dvema največjima strankama zgodila kupčija, ki jo krščanska demokracija sedaj sicer skuša zanikati ali prikriti, toda prav lahko verjamemo, da Drnovšek brez Peterletovega žegnja ne bi šel v Janševu zamenjavo. Če ne bi bilo tako, bi krščanski demokrati morali demonstrativno iz vlade, saj so prihod Janše v vlado prav oni pogojevali in socialdemokrate celo vzeli za svoje satelite.

Ker pa je politika pač trgovina, se seveda ni treba čuditi zahtevi krščanskih demokratov, da iz koalicije mora Zdržena lista. Vsaka branjevka si torej lahko izračuna, da je bila Janševa koža prodana za strojenje Zdržene liste. Posebno razvidno je to postalo tudi po Peterletovem nastopu na televiziji, ko je sedanjo vlado neizmerno hvalil, ko je zatrdil, da so v njej krščanski demokrati uspeli takorekoč z vsemi predlogi in da so bili ti predlogi soglasno sprejeti, kar pomeni, da je zanje bila tudi Zdržena lista, na osnovi takega soglasja pa da so krščanski demokrati dosegli lepe uspehe v korist državljanov. Skratka, uspešna vlada z uspešnimi krščanskimi demokrati, vendar pa iz vlade mora Zdržena lista. Peterle se je pač zaradi nespretnosti ujel v lastno zanko, saj je s tem priznal, da gre krščanskim demokratom za sodelovanje v vladi na ideološki osnovi in ne na podlagi doseženih uspehov in delovanja v korist države.

Skratka v politiki ne gre samo za trgovanje med politikami, politikami in strankami, ampak tudi za trgovanje znotraj strank, za ideološka trgovanja in za trgovanja z vestjo. Ali to trgovanje spremlja tudi koruptivnost, se seveda da odgovoriti le v domnevi, ta pa temelji na svetovni politični praksi, ki so jo še vedno pretresale koruptijske afeze, najbolj svežo pa v zadnjih letih odkrivajo nam pred nosom, v Italiji. Obtožbe o korupciji morajo namreč biti dokazane, zato lahko zgolj domnevamo, kaj se je dogajalo, denimo, v ozadju sprejemanja tobačnega zakona, kaj v ozadju vzponov in padcev zakona o igralništvu, ko so se kot zastopniki tobačnega lobija kazali liberalni demokrati, kot zastopniki igralniškega pa tedanji demokrati.

Trgovanja ali koruptivnosti v politiki seveda ne bo nihče neposredno priznal. Tudi zato ne, ker mu tega ni treba, saj politiki, ko se gredo politiko, dobro vedo, da gre v bistvu za trgovino, včasih za »pošteno« in včasih za tako v slogu, kdo bo koga. V vseh primerih pa si mirno gledajo v oči, zavedajoč se, da vsaka usluga terja protuslugo in da je treba vse prej ko slej poravnati. Saj politika lahko obstaja samo tako, da nenehno lovi tisto ravnovesje, ki jo oddaljuje od ekstremov, ki lahko pripeljejo v znikanje politike. Zato pokvarjeni logiki, da politike ni brez trgovine, sledi še bolj pokvarjena trditev, da ni trgovine brez politike.

B. G.

Po uradnih podatkih je imela Slovenija lani 12 milijard dolarjev družbenega produkta ali 6012 na prebivalca. Tako po dohodku na prebivalca kot po strukturi dejavnosti smo industrializirana država. Leta 1993 je kmetijstvo prispevalo 5 %, industrija 37 % (predelovalna 28 %) in storitve 58 % dodane vrednosti. Osebná poraba je lani zajemala slabih 57 %, javna 23 %, investicijska 19 % in neto izvoz (izvoz manj uvoz) dober odstotek družbenega produkta. Prihranki (po definiciji so enaki vsoti investicij in neto izvoza) so torej predstavljali dobrih 20 % družbenega produkta, kar je blizu deležem prihrankov, značilnih za gospodarsko uspešne daljnoazijske države. Slovenija precej, čeprav manj kot gospodarsko razvite države, investira v človeški kapital. Naša država porabi približno 4 % družbenega proizvoda za financiranje šolstva in odstotek za financiranje znanstvenoraziskovalne dejavnosti.

Slovensko gospodarstvo je zelo odprto. Leta 1993 je izvoz predstavljal 63 %, uvoz pa 62 % družbenega proizvoda. Izvoz ni strnjen v kakšni posebni vrsti blaga ali storitve. Lani je zajemal 46 % proizvodov za reprodukcijo, 43 % potrošnega blaga in 11 % opreme. Pri uvozu je bil leta 1993 največji delež reprodukcijskega materiala 61 %, delež potrošnega blaga je predstavljajl 25 %, opreme pa 14 %. Slovenija v glavnem trguje z državami Zahodne Evrope (lani 64 % izvoza in 68 % uvoza). Decembra 1993 so slovenske devizne rezerve znašale 1566 milijonov dolarjev in omogočale kritje povprečnega trimesečnega uvoza. Zunanji dolg je bil 1873 milijonov dolarjev.

Leta 1993 je bil slovenski družbeni proizvod za odstotek večji kot leta 1992 od decembra predlani do decembra lani so cene porasle za 23 %, število brezposlenih pa za 16 %. Stopnja brezposelnosti je dosegla 15,5 %, kar je imelo poleg neugodnih gospodarskih (manjši družbeni produkt in življenjski standard) tudi pričakovane politične posledice, t.j. povečano medsebojno nestrpnost.

Po monetarni osamosvojitvi Slovenije se je napaka s pasivno zunanjetrgovinsko politiko ponovila in preprečila hitro zaustavitve upadanja produkcije ter zaposlenosti, kar bi bilo ob umiritvi inflacije in temu sledečem manjšem tveganju ter povečanju realnih dohodkov in porabe vsekakor pričakovati. Zaradi nekoliko aktivnejše zunanjetrgovinske, antidepresijske socialne (veliki zneski za državno pomoč brezposelnim), dosledne stabilizacijske in vsaj za metkov sobodne razvojne oziroma industrijske politike – slednja temelji na spodbujanju podjetništva oziroma pospeševanju usta-

Konec panonskega socializma

navljanja novih in spreminjanje programov starih podjetij – so se leta 1993 razmere do te mere izboljšale, da se je povrnila gospodarska rast, z njo pa tudi povečevanje zaposlenosti (najprej zlasti povečanje števila prostih delovnih mest in razmah pogodbenega dela).

Nadaljnji razvoj oziroma morebitni gospodarski preobrat v nov val dolgoročne rasti dejavnosti, zaposlenosti in blaginje je na Slovenskem odvisen od hitre odprave usudi, ki jih je pustila kriza fordizma. To sta zlasti:

– indeksacija plač, obresti in drugih pogodbenih zneskov za inflacijo v prejšnjem obdobju ter

– dolžniška kriza oziroma veliki dolgovi, nastali zaradi manjšega donosa investicij od tistega, ki bi omogočal poplačilo obresti. Tako se neizplačane obresti pripisujejo dolgu, ta pa se po obrestno obrestnem računu povečuje eksponentno.

Prvo bo verjetno izvedeno s socialnim paktom (o njem sem in bom na straneh DE preli precej črnila), drugo pa se poizkuša rešiti s sanacijo bank in drugimi oblikami državnega prevzemanja dolgov, ki jih upniki ne morejo izterjati. Za slednje bi bila enostavnejša in učinkovitejša rešitev obvezen prenos teh terjatev v solastniške deleže in državi odkup nekaterih delnic, da bi upnikom (zlasti bankam) omogočili zadostno likvidnost za poravnavo lastnih obveznosti. Država bi se s tem rešila obresti na javni dolg, upniki pa bi ostali povezani in odvisni od svojih preteklih investicij. To je najboljša zagotovilo, da bodo v prihodnje gospodarnje posojali denar. V skrajnem primeru (bojim se, da nismo več daleč) bo namreč odpravljanje dolžniške krize z državnim prevzemanjem dolgov privedlo do tega, da bo negospodarno posojanje in izposojanje denarja postalo redna oblika pridobivanja dobrin (upnik bo brez tveganja poplačan s solidno obrestno mero, dolžniku pa ne bo treba vrniti sredstev, ki si jih je izposodil). Škodo bodo na nasprotni strani trpeli davkoplačevalci oziroma večina državljanov, ki bo

imela zaradi višjih davkov nižji življenjski standard in manj dela, kot če bi dolžniško krizo reševali na gospodarnjši način.

Poleg odprave usudiin fordizma bo za nadaljevanje gospodarskih obetov v Sloveniji zelo pomembna tudi sprememba obnašanja naših podjetij. To naj bi dosegli s privatizacijo, ki je v polnem toku in bo t.i. »panonski« oziroma direktorski socializem, uveden z Markovičovo reformo, ki je odpravila pooblastila delavskih svetov, nadomestila z gospodarstvom, v katerem bodo prevladovala privatna podjetja. Pričakovati je, da bo delovno intenzivna produkcija prišla pod kontrolo zaposlenih, donosna kapitalsko intenzivna produkcija pod kontrolo razpršenih delničarjev, med katerimi bodo tudi zaposleni, in manj donosna kapitalsko intenzivna produkcija ter gospodarski bolniki pod kontrolo države ali investicijskih družb (kar je, glede na ekonomsko kompetentnost, približno enako ne-účinkovito lastništvo). Če Bog da in sreča junaška, bomo v pretežnem delu našega gospodarstva ustvarili takšne odnose v podjetjih, da bodo zaposleni motivirani za sodelovanje in čimvečji dobiček v času razmaha, obenem pa sposobni »preživeti« tudi ob znižanju plač v času morebitnih težav (povečanju stroškov ali/ih upadu povpraševanja). Slovenska podjetja bodo postala odpornejša, prilagodljivejša zunanjim razmeram (stroškom in povpraševanju), več bodo reinvestirala, zanimivejša bodo za soinvestitorje in manj odvisna od kreditov. Opisan razplet ni sicer nujen, je pa možen in ni utopičen.

Končno bo nadaljevanje okrevanja slovenskega gospodarstva odvisno tudi od ustreznega gospodarske politike. Glede na razmere bo potrebna:

- stabilizacijska monetarna politika
- vsaj nevtralna, če že ne aktivna fiskalna politika
- aktivna zunanjetrgovinska politika
- ustrezna dohodkovna politika
- učinkovita industrijska politika

Franco Križanič

KO JE KOMUNIZEM PRISPEL NA KONEC...

Konec osemdesetih in začetek devetdesetih let sta v svetovno ureditev vnesla toliko sprememb, da smo brez pretiravanja lahko govorili o zgodovini, ki nastaja pred našimi očmi. Z razpadom sovjetskega imperija, vzhodnoevropskih socialističnih diktatur in padcem berlinskega zidu smo začrtali nov zemljevid Evrope in pričeli preizkušati druge politične sisteme. Vse spremembe so neposredno vplivale tudi na povsem individualno oblikovanje novih vrednot, stališč in ideologij. V prvi petletki izganjanja socialistično-komunističnih duhov se je večina levičarskih strank pomaknila proti politični sredini. Medtem ko je Vzhod stari sistem odpravljal z enako ognjevitostjo, kot ga je pred leti vzpostavljaj, si je zahodna levica tišje in bolj negotovo zastavila vprašanje: Kam zdaj?

Martin Jacyues, urednik britanskega glasila »Marsicom Today«¹ je na zadnjem kongresu CPGB (Komunistične partije Velike Britanije) takoj po padcu berlinskega zidu dejal: »Komunizem je prispel na konec svoje poti. Stalinizem je mrtev in tudi dnevi leninizma so že zdavnaj za nami. Priče smo padcu socializma.«

Vendar pa so si v Britaniji socializem, kot toliko drugih stvari, vedno predstavljali drugače kot na kontinentu. Leta 1920, ko je Evropo po zgledu ruskih boljševikov preplaval val revolucionarnih komunističnih strank, je sicer tudi v samem jedru zgodnjega kapitalizma nastala omenjena Komunistična partija Velike Britanije, ki pa je vedno ostajala na robu parlamentarnega življenja. Nasprotno pa se laburisti, takrat že uveljavljena politična stranka, niso opajali nad pridobitvami ruske revolucije, ampak so črpali iz domačih tal, kjer so že davno rasle ideje diggerjev, levelerjev, utopičnega socializma in febianizma; gibanj torej, ki so temeljila na zmernem in postopnem napredku proti pravičnejši, socialistini družbi.

Podpora laburistom ali kritika konservativcev?

Laburistična stranka, ki je s svojim voditeljem Johnom Smithom najmočnejša opozicija konservativni vladi Johna Ma-

jorja, je v lanskem decembru, sodeč po raziskavah javnega mnjenja, podprla večina Britancev. V času, ko so se socialisti dobro odrezali na brandenburških volitvah v Nemčiji, prenovljeni komunisti na poljskih volitvah in ko so socialisti prevzeli upravljanje 120-milijonske indijske države Utar Pradeš, bi si ta uspeh britanskih laburistov lahko razlagali kot še eno dobro znamenje za svetovno levico. Vendar pa v Britaniji ni bilo popolnoma jasno, ali so volivci res podprli politiko laburistične stranke ali pa so na ta način izrekli kritiko konservativcem in njihovi kampanji Back to Basics (vrnitev k tradicionalnim vrednotam). S to kampanjo so konservativci usmerili pozornost predvsem na skorumpiranost in nemoralo v vrhu njihove stranke, s čimer so britanskim medijem kot na pladnju ponudili mastne naslove. Volivci so po vseh škandalih zaradi izvenzakonskih razmerij konservativnih poslancev lahko samo še ugotovili, da jim torjij pravzaprav ponujajo drugačno verzijo moralnega kodeksa, kot ga upoštevajo sami, in so sporno geslo Back to Basics pričeli uporabljati popolnoma drugače, kot je bilo prvotno mišljeno. Shall we go back to basics, se baje zadnje čase sliši na zadnjih sedežih očetovih avtomobilov.

Voditelj laburistov John Smith, ki nikoli ne zamudi priložnosti za napad, je Britancem seveda takoj ponudil: "jasno izbiro med visoko

kvalificiranostjo, visoko tehnološko, visokimi plačami in do konca izmučeno Britanijo Johna Majorja". Vendar pa med tistimi, ki kritizirajo obe, poziciji in opoziciji, prevladuje mnenje, da laburisti s svojimi načrti o skrajševanju delovnega časa broajo ravno tako samo v temo kot konservativci s svojim programom vrnitve k tradicionalnim vrednotam. Britanski publicist David Selbourne v svoji študiji Duh časa piše, da je laburistična stranka, ne glede na raziskave javnih mnenj, predvsem stranka brez jasne politične vizije o britanski prihodnosti. "Vedno se je zavzemala za najboljše in hkrati za najslabše; za duh vzajemnosti in izboljšanje socialnega položaja na eni strani ter za nazadnjaške sindikate, sovraštvo med razredi in lažno neenakopravnost na drugi. Če oboje postavimo na tehtnico, laburistična stranka ne more veljati za napredno silo."

Spreminjanje socialistične doktrine

David Selbourne tudi meni, da se britanska levica sicer zaveda, da je z ideali socializma konec, vendar se je etično in intelektualno obsodila na položaj, ko si tega noče odkrito priznati. Kaj to pomeni v praksi, lahko razberemo tudi iz besed bivšega voditelja laburistov Neila Kinnocka, ki je januarja na drugem programu BBC-jeve televizije razložil svojo predstavo o tem, kako se mora socialistična doktrina spreminjati, če hoče preživeti do naslednjega stoletja. Laburistična stranka je pozval, naj iz svojega programa črta četrti člen, ki zagovarja družbeno lastnino na ravneh produkcije, distribucije in menjava. "Določila stranke, ki se ne spreminjajo v skladu z okoliščinami, postanejo neka vrsta političnega verskega tiska. Socializem lahko preživi le, če se odzove ideologiji, ne le marksistični, temveč vsaki, kajti glavna značilnost ideologij je, da so časovno zamrznjene in postavljajo toge doktrine pred realnost vsakdanjega življenja." Kinnock je labu-

ristom ponudil dve možnosti: ideološki socializem, ki temelji na javni lastnini in nadzoru, ter etični socializem, ki razglašuje vrednote, kot so svoboda, vzajemna podpora in socialne pravice. Na svoje provokativne predloge Kinnock ni dobil jasnega odgovora niti se ni razplamtela širša polemika, kar pa seveda ne pomeni, da se laburisti že dolgo ne zavedajo kontraverznosti četrtega člena, ki je povrh vsega zapisan na zadnji strani vsake članske izkaznice. Kot zgodovinski relikv ga bodo verjetno brez prevlekega vznemirjanja črtali na kakem od svojih letnih zasedanj.

Ali je torej val prevrednotenja starih socialističnih idej odplaknil vso tradicijo? Ne, kajti levičarskih strank je v Britaniji veliko, vendar vse ostajajo na robu resnejše politične razprave. ALIANZA JAVNEGA SEKTORJA se zavzema predvsem za pravice britanskih rudarjev, železniških delavcev in delavcev v mestnem prometu. REVOLUCIONARNA DELAVSKA STRANKA z voditelja Vanessa Radgrave (sicer filmsko in gledališko igralko) ter njenim bratom Corinom se je v osemdesetih letih razcepila na številne frakcije. Nekatere so tako majhne, da bi se, kot pravijo zlobni jeziki, lahko sestajale v zadnjem koncu avtobusa, medtem ko druge zasedajo v zakajenih sobah londonskih pubov in menda zanje še vedno velja študentovska filozofija šestdesetih let: »Takoj ko se bo zaprla gostilna, bomo pričeli revolucijo.« FEMINISTIČNI CENTER na King's Crossu povezuje lezbiške aktivistke, nasprotnice pornografije, mirovnice, vključuje pa tudi posebno sekcijo z imenom Kolektiv angleških prostitutk. Pripadniki MILITANTNIH TENDENC sledijo idejam ruskega revolucionarja Leva Trockega. KAMPANJA ZA SOLIDARNOST S KUBO povezuje pristaše Fidela Kastro, zbirajo pa se predvsem v predmestnih predelih Londona. pripadniki SOCIALISTIČNE DELAVSKE STRANKE so nesporni kralji lepljenja protestnih plakatov in udeleženci prav vsakega demonstrativnega pohoda. Ena izmed njihovih sekcij zagovarja radikalno antropološko tezo, po kateri naj bi se razlike med spoloma konstituirale še pred nastankom razredne družbe. Kolektivna ženska zavest naj bi se namreč oblikovala spriču dejstva, da zaradi nesečnosti ženske niso mogle na lov, zato so svoj obrok hrane morale izsiliti z odklanjanjem spolnih kontaktov. To naj bi se še dandanes izražalo v menstrualnem ciklusu.

Avgusta lani pa so se v kulturnem centru londonske četrti Great Portland Street ponovno pričeli sestajati nekdanji člani pred tremi leti uradno razpuščene Komunistične partije Velike Britanije. Če pokličete številko, ki jo oglašajo v britanskem tedniku Time Out, se bo strogi ženski glas najprej pozanimal, kdo ste in kaj natanko želite. Če se boste želeli udeležiti njihovega sestanka in hkrati ne boste delovali preveč sumljivo, vas bo verjetno eden izmed ožjih članov centralnega komiteja počakal pri izhodu podzemne železnice. Zelo konspirativno skratka. Še večje presenečenje boste verjetno doživeli kasneje v asketski nezakurjeni dvorani, ko se bo izza prednjega konca mize dvignila sodobna Roza Luxemburg in neizprosno naznanila: »Tovarišice in tovariši, čas je.« Kmalu postane jasno, da socializem, rojen v oktobrski revoluciji, vendarle še ni popolnoma izumrl. Člani centralnega komiteja obnovljene komunistične partije so mladi, odločni in vedo, da je njihov glavni cilj britanska država. »Če hočemo prevzeti državo, moramo to izvesti s pomočjo revolucije; to je edino orožje delavskega razreda, ko razmere postanejo tako resne, da država stoji med delavskim razredom in njegovim napredkom,« ugotavlja Steve Fox, eden izmed članov centralnega komiteja. »Zastavili smo si resen cilj, ustanoviti revolucionarno stranko in

uničiti britansko kapitalistično državo. V takšnih okoliščinah bi vsakdo poskrbel za osnovne varnostne ukrepe, zato tudi javno ne razglašamo mesta naših srečanj.« V stranki se zavedajo, kako pomembno je poznavanje preteklih izkušenj. V seminarju z naslovom »Kako uničiti kapitalizem«² seznanjajo svoje članstvo s teorijo Marxa in Engelsa, Leninovimi praktičnimi implikacijami marksistične teorije ter spoznanji drugih revolucionarnih gibanj.

Marksistično-leninistična retorika

Ne le, da aktivistični komunizem še ni popolnoma pozabljen, negujejo tudi marksistično-leninistično retoriko in simboliko. Strankino glasilo, ki je sicer tiskano črno-belo, prinaša tudi srp in klavdno na rdeči podlagi. V zadnji številki Weekly Workerja lahko preberemo naslednje stališče: »Delavski razred je žrtev vsak dan. Dejanja buržoazije proti delavskemu razredu nas ubijajo iz dneva v dan. Delovni pogoji se slabšajo, povojnega gospodarskega buma je konec, obdobje nazadovanja je postalo svetovno dejstvo. Samo čakamo lahko, koliko se naš položaj še lahko poslabša. Odgovor lahko najdemo samo v svetovni delavski revoluciji. Kajti odgovor, ki ga ponuja buržoazija, je fašizem in vojna. Zato ni važno, koliko naših ljudi bo žrtev delavske revolucije, ki bo branila njih same. Delavski razred se bo branil z vsemi svojimi močmi.« Tak tekst, objavljen leta 1994, lahko seveda izzove zelo različne reakcije, zlasti pri ljudeh, ki so Kapital, Nemško ideologijo ali Komunistični manifest prebirali kot obvezno študijsko literaturo. Najmanj, kar mu lahko očitamo, je pomanjkanje notranje logike ali celo nekega prav posebnega šarma, čeprav to seveda še ne pomeni, da nas bo (ponovno) pritegnil k revolucionarni aktivnosti, kot jo propagira nova Komunistična partija Velike Britanije. Britancev, kot kaže, ni, saj se je ob razpadu prejšnje Komunistične partije večina članov povezala v demokratično organizacijo »Democratic Left«. Na pogorišču nekdanjega glasila »Marxism Today«³ (nekaj izvodov je pred leti krožilo tudi po Ljubljani) pa so začeli izdajati nov časnik s simboličnim naslovom »New Times«⁴ (Novi časi). Democratic left ni politična stranka, pač pa »odprta, pluralistična organizacija na levi glede na britansko konservativno stranko«, piše v njihovem programu. Člani so lahko različno strankarsko opredeljeni, povezuje pa jih enak odnos do vprašanj, ki jih odpirajo npr. ekologija, feminizem in protirasizem, od revolucionarnih idej pa jih ločijo že svetlobna leta. Urednik časnika »New Times«⁵ Mike Power je 32 let aktivno deloval v komunistični partiji. V intervjuju za slovensko sekcijo britanskega radia BBC je dejal, da sicer ne zanika vse komunistične tradicije, vendar danes meni, da je prihod ruskega komunizma v Britanijo domači socialistični misli prej škodoval kot pa koristil. Reformirani komunisti v Britaniji se danes ne sklicujejo več na Marxa in Lenina, pač pa na Mihaila Gorbacova, ker »je ponudil možnost, ko se je dalo pretrgati s preteklostjo«.

Nebeški »debatni krožek«⁶ z Marxom, Leninom itd.

Nebeški »debatni krožek« z Marxom, Leninom itd.

Ideologije pridejo in grejo in največkrat za sabo puščajo grenak priokus, ki se ga da razbrati tudi iz spominov bivših komunistov. Nekateri pa ideje tudi zbirajo, in to na zelo duhovit način. V londonskih knjigarnah zdaj prodajajo najnovejšo delo zgodovinarke in feministke Shere Hite z naslovom Božanska komedija Ariadne in Jupitra. V knjigi se pojavlja preko trideset zgodovinskih osebnosti, filozofov, aristokratov in politikov. V enem izmed poglavij zalotimo pri pogovoru člane »Nebeškega debatnega krožka«⁷ Marxa, Lenina in Alexisa de Tocquevillea, avtorja »Demokracije v Ameriki«, ki je po obisku na ameriškem kontinentu oznanjal, da demokracija nikoli ne more delovati. Svojo tezo v omenjenem klepetu razloži tudi Marxu in Leninu. Ko Marx to sliši, zavije z očmi in de Tocquevillea ošteje: »Alexis, ne bodi cemer! Demokracija je še vedno najboljša ideja, ki, nered priznam, prihaja iz krščanstva. Jaz sem si komunizem vedno predstavljaj kot končno stopnjo demokracije, kot končno

obliko krščanstva.« Na tem mestu se Marx za trenutke ustavi in se zakrohota nad svojo pripombo. »Toda v Rusiji ga niso nikoli zares preizkusili, ne glede na to, kolikokrat se je Sovjetska zveza razglasila za komunistično državo.« »Kaj???« je užaljeno poskočil Lenin: »Moj dragi Marx, kako lahko rečeš kaj takega? Morda tisti komunizem zate res ni bil dovolj izbrušen, toda povem ti, da sem dal vse od sebe.« Nato se Lenin čemerno zazre nekam v daljavo in grenko pripomni: »Nikoli ne moreš premagati vseh!«

V bližini mrtvega Marxa

Tudi britanski komunisti so se zlasti v obdobju po drugi svetovni vojni oklepali osebnostnega kulta Marxa in Lenina. Prizadevnost svojih članov je komunistična partija nagrajevala s kupovanjem prostora na londonskem pokopališču Highgate v neposredni bližini mesta, kjer ležijo posmrtni ostanki karla Marxa. »Tudi arhetipski levičarski intelektualc Harold Laski ni prikrival svojega občudovanja, zlasti do Lenina,« je v Laskijevi politični biografiji, ki je izšla lani pri založbi Macmillian, zapisal Michael Newman. Laski je bil najvplivnejši levičarski akademik pred drugo svetovno vojno in še po njej, v sedemdesetih letih pa je ta vloga pripadla socialističnemu zgodovinarju E. E. Thompsonu, avtorju slovitve študije »The making of the English working Class«⁸ (1963). Thompson je umrl avgusta lani, kar so britanski časniki nemudoma ocenili: »Leve sile so izgubile svojega heroja.«

Levo opredeljeni časniki kot New Statesman, Society magazine ter New Left Review pa so poleg nekrologov objavljali razmišljanja o tem, ali Britanija sploh premore intelektualca, ki bi lahko na prestolu zamenjal nesporno Thompsonovo avtoriteto. V tem kontekstu so največkrat omenjali Terryja Eagletona, profesorja angleške književnosti na Oxfordu, Gerryja Cohena, profesorja družbene in politične teorije na »All Souls«, ali tudi publiciste, kot sta Paul Foot ali Tariq Ali, ter marksista in sociologa Stuarta Halla. Mike Power, bivši komunist, zdaj demokrat in urednik New Timesa, ocenjuje, da se je v zadnjih letih spremenila tudi intelektualnopolitična atmosfera. »Več levičarskih intelektualnih središč obstaja in menim, da je to dobro. Treba se je zavedati, da ne more več prevladovati ena sama velika ideja, kajti ideje danes prihajajo iz različnih virov, kar je nedvomno pozitivno.«

Vendar pa se razpršenost britanske levice kaže tudi v dejstvu, da niti med ideologi niti med političnimi strankami ni pravega konsenza. Delno lahko vzroke iščemo v večinskem volilnem sistemu, kar po domače pomeni, da vsaka stranka najprej poskrbi zase. Na britanski levici tako obstaja širok spekter političnih strank, ki se med sabo ne povezujejo in tako ne morejo nastopiti niti kot resna opozicija laburistom, kaj šele vladnim konservativcem. V »Democratic Left«⁹ se zavedajo te pomanjkljivosti in se trudijo, da bi njihovi člani nastopali skupaj z liberalnimi demokrati in laburisti. V nekaterih volilnih okrožjih je do tovrstnega sodelovanja že prišlo in neredko se zgodi, da laburistični in liberalnodemokratski predstavniki »na terenu«¹⁰ delujeta skupaj. Kakšno je dejansko razmerje moči, se bo verjetno pokazalo šele na lokalnih volitvah, ki bodo v Britaniji potekale maja. Sedmega aprila je potekel končni rok za vložitve kandidatur, vendar pa pozornost britanskega tiska ni bila usmerjena na položaj levice, temveč na skrajno desnico. Britanci so bili lani septembra nadvse presenečeni, ko je v dopolnilnih volitvah kandidatu Britanske narodne stranke uspelo osvojiti sedež v lokalnem svetu. Tokrat se je izkazalo, da je omenjena stranka število svojih kandidatov podvojila, saj jih bo na volilnih lističih tokrat kar petdeset. V drugi skrajnodesničarski stranki »Narodni fronti«¹¹ so se, nasprotno, odločili, da bodo svoje moči hranili za volitve v evropski parlament, ker pričakujejo, da bodo s pošiljanjem brezplačnega propagandnega materiala uspeli osvojiti več volivcev. »Pričtenja se naše obdobje,« se šopiri ruski nacionalist Žirinovskij. Učinkovitih odgovorov na njegova ali podobna stališča pa zaenkrat tudi v Britaniji ne morejo zbrati niti desne niti nedoločno opredeljene leve politične moči.

Ksenija Horvat

Vsi so pozabili na delavce

Da le delo ustvarja nove vrednosti, nas je učil Marx. Da je delo v kapitalizmu, kakršnega smo pri nas že imeli, izkoriščano, pa smo videli pri naših očetih. Ti so garali vse življenje od jutra do večera, vendar si pogojev za pravo človeško dostojanstvo z delom niso prislužili. Pogosto dela sploh niso imeli, kadar pa so ga, so bili slabo plačani. Oni in njihove družine so to občutile kot krivico. Dandanašnji so te krivice pozabljene, popravljajo pa se krivice nekdanjim kapitalistom, ki so si svoje bogastvo pridobili tako, da so (tudi) izkoriščali druge.

Zaradi svojega ponižujočega položaja so bili delavci v polpretekli zgodovini dovezni za revolucionarne obljube, zato so v revolucionarnih gibanjih tudi aktivno sodelovali. Delavci na Zahodu so uspešno uresničevali socialdemokratski program treh osmic: osem ur dela, osem ur počitka, osem ur rekreacije in izobraževanja.

Samoupravni sistem je delavcem obetal edinstveno priložnost, ki pa je niso mogli izkoristiti. Zamisel je bila ponujena od zgoraj, kot del partijske politike in državne regulative. Možnosti za resnično upravljanje dela in njegovih rezultatov niso bile zagotovljene.

Medtem se je doba industrializacije (za nas skoraj neopazno) iztekla. Prvorazredni proizvodni dejavnik je postalo znanje, mi pa smo se znašli v tehnološko in

marketiško zaostalem svetu. Zamajale so se tudi socialne komponente sistema, ki je z rabo tuje akumulacije spodkopaval samega sebe.

Ob prehodu v parlamentarni sistem so bili problemi dela in interesi delavcev povsem zapostavljeni. Nove politične stranke so bile usmerjene izključno v prevzem politične oblasti, a tudi levica, ki se je v vsej svoji zgodovini sklicevala na delavce, je nanje pozabila. Pridružila se je evforičnim zahtevam po vnovični uvedbi kapitalnega sistema. Z vračanjem premoženja nekdanjim lastnikom si je politična desnica hitela zagotavljati materialno podlago za svoj politični vpliv. Za preobrazbo proizvodnje in za sodobni marketing pa ji manjkala zgodovinska izkušnja in sodobna usposobljenost. Zato se socialna stiska delavcev še vedno zastruje in oživljanje gospodarstva bo še dolgotrajen proces. Številni delavci so se bili prisiljeni predčasno upokojiti, njihove penzije (tudi redne), pa se s politiko liberalne demokracije že spreminjajo v socialne prejemke. Za ustvarjalno delo so že prikrajšani številni pripadniki mlajših generacij. Za naš nadaljnji razvoj je zlasti zaskrbljujoče, da ne dobijo dela najvišje usposobljenosti. V tujino spet odteka naše najdragocenejše in najbolj ustvarjalne moči.

Demokratični parlamentarni sistem, kakršnega imamo, očitno ni sposoben razreševati temeljnih razvojnih vprašanj. V njem se dobro počutijo le strankarske elite, ki v skrbi za svoje koristi ne poznajo nobenih moralnih zadržkov.

Vladimir Kavčič

PANORAMA

NE BI RAD SLIŠAL OČITKA: »ZA TO STE PA VI KRIVI!«

Če Marjana Ramšaka, 43-letnega »oberštajgerja« iz trboveljskega premogovnika, na predvečer 1. maja slučajno ne bo na kakem tradicionalnem kresovanju kje v zasavskih revirjih ali če bo na samega praznika dela dan »manjkal« na osrednji proslavi na strelišču Kipe nad Trbovljami, se vem, kje je. V jami! »Za jama je treba skrbeti ob petkih in svetkih, četudi v njej ni nikogar,« vam bo pojasnil v »opravičilo«, zraven pa morda še dodal: »Letošnje novo leto je bilo že štirinajsto zapored, ki sem ga dočakal v jami. Zato mi je nekako prišlo že v kri, da delam, ko drugi praznujejo. Pa še nekaj vidim v tem: namreč, da mi zaupajo...«

Delovnih navad se je Marjan Ramšak »nalezal« od očeta rudarja in matere gospodinje že v ranem otroštvu, ki ga je družno s starejšima bratoma Ludvikom in Miranom, kasnejšima velenjskima rudarjema, preživel v Zabukovici. »Moja zadolžitev je bila, da si moram čez dan zaslužiti za malico,« se rad spominja tistih let. »Ko sem začel hoditi v šolo v Griže, sem nazaj grede nosil mleko trem strankam iz Zabukovice. Kako sem se razveselil tistega denarja, ki sem ga dobil ob koncu meseca! Saj ni bilo veliko, to ne; za kakšen priboljšek ali za kino je pa le bilo!«

Z leti so se potrebe večale, vzporedno z njimi pa je rasel tudi delokrog njegovih zadolžitev. »Čez počitnice je bilo treba zaslužiti za obleko in za šolske potrebščine, najidealnejša priložnost za to pa je bilo obiranje hmelja,« nadaljuje. »Koma smo čakali na likof, da smo baletne zamenjali v denar in hajd! k Strmeckemu v Celje po nakupih.« Pravi, da je tako počasi spoznaval, da brez dela ni denarja, brez denarja pa »nekega normalnega« življenja ne. »Pa še nekaj sem opazil,« doda. »Namreč, da se vsem mojim vrstnikom ni bilo treba tako truditi kot meni in še nekaterim, ker so imeli vsega dovolj. Skratka, da med ljudmi obstajajo razlike...«

Knap ne more biti vsak!

V osmih osnovnošolskih letih je končal sedem razredov.

»Saj sem se učil, kolikor sem se pač učil, toda...« zamahne z roko, češ, kaj bi pa bilo, če bi bili vsi odličnjaki. »Za knapa je tudi sedem razredov osnovne šole dovolj visoka izobrazba; da si le zadosti velik in da te je dovolj v hlačah...«

Leta 1966, ko se je prijavil v rudarsko šolo v Velenju, je bil že dovolj velik, tehtal pa je še premalo. »Le najej se, da boš težji,« mu je med večerjo govoril brat, pri katerem je prespal pred svojim dnevom D. »Si bom pa kaj naskrivaj stlačil v žepe,« mu je odvrnil Marjan. »Ne bo pomagalo, ker se boš moral sleči,« mu je odkimal brat. »Ko sem potem naslednjega dne nag stopil na vago, je pokazala za pet kil premalo,« se danes nasmeji nad tistim nesrečnim dnem, ko se mu je podrl svet. »Seveda sem bil razočaran, kaj ne bi bil. Sem pa tedaj k sreči zvedel, da je rudarska šola tudi v Zagorju in da tam nimajo tako strogih telesnih kriterijev. Vrnil sem se domov po mamo in hajd! v Zagorje. Tam sem lepo po pravici potožil, kaj se mi je zgodilo v Velenju, pa so me potožili: Nič hudega, poba, za nas si kar pravšnji! Mami pa so prišepnili, da so lažji fantje praviloma marljivejši kot silaki.«

Leto in pol je nato gulil šolske klopi, v drugem polletju drugega letnika pa je končno napočil dan, ko se je njegova generacija prvič spustila v jama. »To je bilo v Kisovcu,« se dobro spomni. »Rudarji so šlemali' odkopno metodo, mi vajenci pa smo zasipali zadnji

odstavek in čistili špure,« pove v knapovskem žargonu. In s kakšnim občutkom se je spustil v jama? »Malce tesnobno mi je resda bilo pri srcu, ko smo se v tisti kletki spuščali dol v črno temo,« prizna, »potem je bilo pa vsakič lažje...«

Ker je bil dober v šoli, pridni pri delu in discipliniran v internatu, je med šolanjem dobival »kar lepo« premijo – od 15 do 30 takratnih jurjev. Dovolj, da se je lahko vozil domov v rojstno Zabukovico, si kupil kakšen priboljšek ali pa hodil v Ljubljano na ogleda nogometnih tekem Olimpije, ki se je prav tedaj uvrstila v I. ZNL. Šolo je končal junija 1969. »Takrat so še v šoli odločali, v kateri rudnik bo kdo šel,« se mu zdi pomembno dodati. »Mene so dali v Trbovlje.«

Pozabil na srebrni znak

Počasi se je vključil v novo okolje, se navajal na nove ljudi in spoznaval drugačno metodo rudarjenja, kot se jo je učil v šoli – nadkopno pridobivanje premoga. »Ja, tedaj smo še krampali,« mimogrede omeni, »sčasoma pa je tudi v naš rudnik prodrla tehnika.« Stanoval je v samskem domu, ob prostem času pa jo je s »kameradi« prav rad mahnil na ogleda za ženskami. Nekega lepega dne se je zagledal v Danico; vzela sta se 30. decembra 1973. »Ja, kar srečno je bilo tisto leto,« prežene zadrego, ki se ga rada poloti, kadar pogovor krene

Marjan Ramšak

v intimnejše sfere. »Tri mesece pred poroko sem na tomboli športnega društva Rudar zadel fiata 1300. To je bila tiste čase nadvse nobel limuzina!« Pa tudi naslednje leto se je začelo nadvse srečno. »Dobil sem sina!« ponosno pove. »Marjana, seveda. Naslednik mora biti!«

Ob prihodu v Trbovlje se je seveda takoj vključil v sindikalno delo, včlanil pa se je tudi v nekatere druge organizacije. Povsod se je izkazal

Sliki: Sato Bernardi

s svojo aktivnostjo, pa tudi predanostjo za vsako stvar, ki se je lotil. »Moram kar priznati, da mi je to pomagalo pri postopnem napredovanju. Najprej so me »povzdignili« v strelca (minerja v jami, op.a.), potem pa so me dali še v nadzorniško šolo v Velenje, ki sem jo končal leta 1980. Tako sem postal nadzornik v jami, trenutno pa sem »oberštajger« ali vodja izmene po slovensko,« zaokroži delovni del svoje kariere.

»A je povedal, da je pred šestimi leti dobil srebrni znak Zveze sindikatov Slovenije za prizadevno in dolgoletno delo pri razvoju in krepitvi delavske stanovske organizacije?« nas je nekaj ur po pogovoru z Marjanom Ramšakom pobral Ciril Urek, sekretar Območne organizacije ZSSS Zasavja. »Ne, najbrž je pozabil...« mu odvrnemo. Pa ni bilo čisto tako. Čez dan ali dva nas je poklical v redakcijo in »priznal,« rekoč: »Pa kako sem mogel pozabiti! Saj sem priznanje dobil vendar v času, ko nisem opravljal nobene sindikalne funkcije in sem ga bil zaradi tega še toliko bolj vesel!«

Pred dobrim mesecem dni – 18. aprila – so trboveljski rudarji na tajnih volitvah Marjana Ramšaka spet izvolili za predsednika svojega

sindikata. Zakaj, ga vprašamo. »Najbrž zato, ker me zaposleni dobro poznajo, ker vedo, da sem pošten, in ker čutijo, da nisem kakšen koristolovec,« meni. »Vsak dan sem med njimi, jih poslušam in tudi kakšno dobro besedo zastavim zanje, če je potrebno. Navsezadnje pa sem tudi že med starejšimi in najbolj izkušenimi, pa se mi lahko zaupajo brez vsakršne zadrege.«

In kaj, po njegovem, ta čas rudarje najbolj žuli? »Najbolj gotovo to, da rudarski poklic ni več tako cenjen, kot je bil. Včasih so bili množični mediji polni poročil o rekordnih izkopih, danes nas novinarji obiščejo le še, ko jim zmanjka tem ali pa se zgodi kaj res izrednega, denimo štrajk,« potoži. »Pa bi jim imeli vedno kaj povedati. Denimo, da so nam v zadnjem obdobju tako oskubili nekatere postavke pri osebnih dohodkih, da dobi rudarji z jamskim dodatkom vred le dobrih 60.000 tolarjev mesečne plače! Saj, za tistega, ki dela v fabriki, je to veliko, ne rečem; za tistega, ki dela v jami, je pa to premalo. Naš poklic je razvrednoten! Da bi bila pa slaba volja še večja, prihaja v zadnjem času tudi do nerednih izplačil! Rudarji sicer razumejo, da po našem premožu ni več takega povpraševanja, kot je bilo nekoč, in da pač ni denarja, vendar se z njihovo potrpežljivostjo ne gre igrati. V srcu so namreč ostali taki, kot so bili...«

Skupaj s kovači, električarji in drugimi »profili« jih je ostalo le še 664, pa še mnogi izmed teh so prvič v svojem življenju veliko noč »praznovali« doma, kjer so deponije pač polne. »In ker še vedno ni trdne strategije razvoja slovenske energetike, še ne vemo nič določnega, kakšna usoda je namenjena našemu poklicu,« zaokroži naš pogovor Marjan Ramšak. »Jaz bom najbrž še dočakal penzion tu v jami, ker so mi do polne delovne dobe ostala le še štiri leta. Kaj pa drugi? In kaj bo z našimi otroki? Rudnike zapiramo, tovarni ali podjetji pa ne gradimo! Povem vam, da ne bi rad slišal očitka mojega sina: Za to ste pa vi krivi!«

Srečno!

Damjan Križnik

NAČRTNO IZČRPAVANJE SINDIKATA

Urednik DE me je prosil, naj opišem svoj delovni teden, torej napišem nekakšen dnevniški, no, tedenski zapis kot predsednik SKEI v svojem podjetju.

Nehvaležna naloga, ne le v našem podjetju! Srečujemo se namreč z vrsto na prvi pogled drobnih težav, ki pa so za vsakega delavca življenjskega pomena.

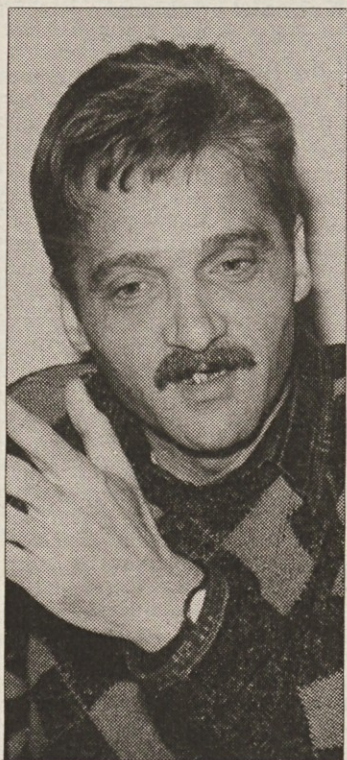
Koncern Litostroj sestavlja Holding kot mati in enajst podjetij hčera. Skupaj nas je 1.900 zaposlenih.

Če se ozrem na težave le v zadnjih nekaj dnevih: – Delavec ni dobil plačila za vse opravljene delovne ure. Tovarna mu tega ne pojasni in potrka na sindikat.

– Delavec se je upokojil in ni dobil ne odpravnine ne jubilejne nagrade. Spet na sindikat.

– Disciplinski postopek proti domnevno vinje-

nemu delavcu, problem delavca, ki je prisiljen delati v popoldanski izmeni, a

Piše: Marjan Pirc, Litostroj

nima nobene možnosti prevoza, kar spet nikogar ne briga...

– Naslednji naš član, ki so ga poslali na čakanje po povsem nepravilno speljanem postopku, tako da niti tega ni vedel, kdo ga je ocenjeval, in še in še podobnih primerov. V vsakem mora sindikat posredovati pri pristojnih v tovarni in poskušati reševati, kar se rešiti da.

Žal so informacije v Litostroju skope in v lasti direktorjev, tako da je delo še težje.

Poleg posamičnih se spopadamo tudi s težavami, ki tarejo tovarne ali kar cel koncern. Zdaj recimo sprememba delovnega časa, plačevanje dohodnine za regres in dodatne bone, ukinitve avtobusov za zaposlene, neredno izplačevanje plač...

Ob spremembi delovnega časa bi vodstvo moralo dobiti soglasje sindikata, pa bi se mu najraje ognilo.

Praviloma sindikat obveščajo v zadnjem trenutku, tako da nimamo časa za temeljito razčlenbo. Potem se zvrste sestanki in obe strani reagirata nestrpno že zaradi nepotrebne časovne stiske. Ob neso-glasju je kajpak kriv prav sindikat?!

Že res, takšni ukrepi teže k povečanju storilnosti kot povsod v Evropi, ki je imamo polna usta – razen ko gre za položaj delavca. Tu je primerjava lahko le Balkan.

Škoda je le, ker na koncu vsako težavo vendarle razrešimo in so vsi zapletljaji čista izguba energije.

Recimo dohodnina na regres, ko so v eni od tovarnih šefi v dohodek vsteli še dodatne bone. Dohodnine nanje niso plačevali. Kar nekaj sestankov je izsilil sindikat, vodstvo pa gluho. Direktor je le pleteničnil, da je pač on edini pravilno ravnal. Šele s pomočjo vodstva koncerna

smo mu vtepli v glavo, da je vsem prizadetim treba plačati razliko. Tudi to smo uspeli šele po 100 zbranih podpisih zaposlenih, da bomo sicer v tovarno poklicali SDK, ki naj preveri pravilnost poslovanja.

Začasni presežki so spet posebno vprašanje. Čeprav je postopek res zapleten, ga skušajo v Litostroju preveč po domače poenostaviti. Nekje dajo sindikatu spisek le v vednost, drugod izpolnijo ocenjevalne liste po tem, ko so delavci že doma na čakalnju. Ko sindikat opozarja, nas zavrnejo, naj pripombe kar dajemo, upravniki odbori pa medtem ravnajo na svojo roko. Seveda sledi pritožbe, delo komisij za ugovore in vse zgolj zato, ker bi to delo moral opraviti že nekdo drug in to pravočasno! Na koncu je treba pogosto na sodišče, tam so postopki še daljši.

Ko vse to premisliš, se zgodiš nad nepotrebno izgubo časa, energije, volje, kupom pisarij v obe smeri – ker nekdo pač ni prebral kolektivne pogodbe!

Ali pa morda komu celo ustreza, da se delavci in sindikati ubadamo s tem, namesto da bi razmišljali o plačah. V koncernu so tako nizke, da marsikomu ne zagotavljajo preživetja.

Nisem pisal o svojem delavniku, ki se začne ob sedmih zjutraj in pogosto konča v poznih večernih urah. Niti ne o sodelovanju v nešteti komisijah, ki se ubadajo s pravicami zaposlenih, pa o sejah upravnih odborov tovarni. Kot vsak sindikalni delavec se včasih vprašam, ali je vredno. Tudi zaradi stalnih kritik z vseh strani. Vztrajaj pač zaradi krnjenih pravic vse bolj brezpravnih delavcev, zaradi tistega zadnjega kančka upanja na lepši jutri.

ATRIS

Borza sindikalnega turizma

BORZNO SPOROČILO ŠTEVILKA 17

ATRIS – BORZA SINDIKALNEGA TURIZMA, Ljubljana, Dalmatinova 4, sprejema ponudbe prostih počitniških možnosti, posreduje proste zmožljivosti, organizira zamenjavo, nakup ali prodajo počitniških objektov, stanovanj, bungalovov, prikolic in drugih možnosti.

Pišite nam ali telefonirajte na 061/326-982 ali 322-975; naš telefaks je 061/326-982 ali 317-298, žiro račun 50101-601-92077 – Atris. Poslovni čas za stranke vsak delovnik od 9. do 15. ure.

SINDIKALNE ORGANIZACIJE, PODJETJA, TURISTIČNE AGENCIJE IN POSAMEZNIKE VABIMO, DA BORZI POSREDUJEJO V PRODAJO PROSTE TERMINE V SVOJIH POČITNIŠKIH OBJEKTIH. SPREJEMAMO PONUDBE ZA POLETNO SEZONO.

A. POČITNIŠKE ZMOGLJIVOSTI, KI VAM JIH NUDIMO

Hribi

1. **Apartmaji Kaninska vas** – za 4 osebe, v celoti opremljeni. Cena 41 DEM v tolarški protivrednosti, za 6 oseb 47 DEM v tolarški protivrednosti. Termini v maju.

2. **Rogla** – apartmaji z opremljeno kuhinjo, bivalni prostor, kopalnica, skupno za 4 osebe. Cena 52 DEM v tolarški protivrednosti in 5-odstotni davek. Termini v drugi polovici maja.

3. **Pokljuka** – apartmaji za 4 osebe 54 DEM, za 2 osebi 35 DEM, prijavna taksa 1,5 DEM, turistična taksa 1,10 DEM v tolarški protivrednosti. Najkrajši termin tri dni. Prosti termini po 2. maju.

4. **POČITNIŠKI DOM V BOHINJSKI BISTRICI** – 9 dvoposteljnih sob z možnostjo dodatnega ležišča. Cene: penzion 31 DEM, polpenzion 25 DEM. Prosti termini v maju.

5. **Počitniške hišice v Bohinju – UKANC** v idiličnem okolju pod Komarčo, tri spalnice, kmečka dnevna soba, kuhinja z jedilnim kotom, kopalnica, WC. Možnost bivanja za 7 oseb. Cena: po 2. maju 70 DEM v tolarški protivrednosti. TERMINI 2. do 12. maj, 16. do 21. maj in 16. do 20. maj. V mesecu juniju 12. junij do 16. junij in 7. do 10. junij.

6. **KOPE – garsonjera za 4 osebe**, cena 42 DEM v tolarški protivrednosti. Termini v aprilu in mesecu maju. Možne rezervacije za čas dopustov.

POČITNIŠKA STANOVANJA V KRANJSKI GORI – za štiri osebe v naselju Čičare. Termini po dogovoru. Cena 41 DEM v tolarški protivrednosti.

Zdravilišča

1. **POČITNIŠKE HIŠICE V ČATEŽU** – hišice za štiri ali šest oseb, cena 59 oz. 79 DEM v tolarški protivrednosti. Termini do 13. maja.

2. **Atomska vas** – garsonjera za štiri osebe, prosti posamezni termini. Cena 49 DEM v tolarški protivrednosti, turistična taksa ni vključena.

Morje

1. **Enosobno stanovanje v Barbarigi pri Puli** – opremljeno za 4 osebe: dnevni prostor s kuhinjsko nišo, spalnica, kopalnica. Cena 2.300 tolarjev.

2. **Trisobno stanovanje v Novigradu** – opremljeno za 6 oseb: dve spalnici, otroška soba, kuhinja, kopalnica. Cena 3.400 tolarjev.

4. **Apartma v Barbarigi** – za 6 oseb prost do 20. junija. Cena 2.000 tolarjev dnevno. Takse niso vključene.

5. **Apartma na Pagu GAJAC** – za 4 osebe, prosto do 20. junija. Cena 1.400 tolarjev. Takse niso vključene.

INFORMATIVNA PONUDBA MOŽNOSTI ZA LETNI DOPUST

Borza sprejema informativne prijave. Ob potrjeni rezervaciji vplačate 40 odstotkov, znesek pa mora biti v celoti poravnani 10 dni pred odhodom na dopust. Možnost plačila v dveh obrokih ali s turističnim kreditom. Zakupi posameznih enot za vso poletno sezono od 25. 6. do 30. 8. so možni po posebnem dogovoru.

1. **MALI PENZIONI V FIESI** – sobe za 3 do 4 osebe s kopalnico, predprostorom in teraso, penzion ali polpenzion od 26. junija do 26. avgusta. Cena penziona za odrasle 49 DEM, za otroke do 12 let 37 DEM v tolarški protivrednosti. Cena polpenziona za 4 DEM nižja. **MOŽNA OBROČNA VPLAČILA**. Termini po sedem dni: zamenjave vsako soboto.

2. **POČITNICE NA POKLJUKI V DVO- ali ŠTIRIPOSTELJNIH APARTMAJIH** od 2. julija do 1. oktobra. Cena: veliki ap. 56 DEM, mali ap. 37 DEM v tolarški protivrednosti. Termini vsako soboto. Turistična taksa ni vključena.

3. **POČITNIŠKI DOM PIRAN** – sobe s kopalnico za 4 osebe, polpenzion, desetdnevni paketi od 3. maja do 6. junija po 35 DEM za odrasle in 30% popusta za otroke do 14. leta starosti. Prosti so tudi še termini po sedem dni od 18. 6. do 25. 6. in od 25. 6. do 2. 7. Cene: odrasli 39 DEM, otroci do 14. leta 33, do 7. pa 29 DEM. Turistična taksa ni vključena.

4. **POČITNIŠKI DOM V BOHINJU** – šest apartmajev za štiri in dva apartmaja za osem oseb, cena 60 oz. 120 DEM za večjo enoto. Termini 7 ali 10 dni po dogovoru.

5. **MALI LOŠINJ, počitniško naselje Nerezine:**

SAMOSTOJNA HIŠA	4 OSEBE	5 OSEB	6 OSEB
termin od 15. 7.	62 DEM	76 DEM	87 DEM
do 26. 8.	74 DEM	91 DEM	105 DEM
SAMOSTOJNA GARSONJERA	2 osebi	3 osebe	4 osebe
od 15. 7.	34 DEM	48 DEM	55 DEM
do 26. 8.	39 DEM	60 DEM	73 DEM
APARTMA V BLOKU	2 osebi	3 osebe	4 osebe
od 15. 7.	30 DEM	44 DEM	53 DEM
do 26. 8.	39 DEM	53 DEM	67 DEM

PLAČILO V TOLARJIH, SEDEMDENEVNI TERMINI BODO OBJAVLJENI.

6. **APARTMAJI V LANTERNI, NASELJU PICAL, APARTMAJI LUNA:**

OD 9. 7. DO 19. 8.	za 3 osebe	za 4 osebe	za 6 oseb
LANTERNA	60 DEM	75 DEM	98 DEM
PICAL	72 DEM	79 DEM	
LUNA	72 DEM	79 DEM	

POLPENZION

Hotel Kristal	Hotel Diamant	Hotel Neptun	Hotelsko naselje SPLENDID
2. 7. do 15. 7.	2. 7. do 15. 7.	2. 7. do 15. 7.	2. 7. do 15. 7.
16. 7. do 18. 8.	2. 7. do 15. 7.	16. 7. do 18. 8.	18. 7. do 18. 8.
42 DEM	44 DEM	49 DEM	36 DEM
48 DEM	44 DEM	36 DEM	39 DEM
v 1/2 sobah	v 1/2 sobah	v 1/2 sobah	v 1/2 sobah
25 DEM	25 DEM	29 DEM	

7. **POČITNIŠKA STANOVANJA V MAREDI** – dvosobna stanovanja, opremljena kuhinja, predsoba, kopalnica in dva balkona. TERMINI po 10 ali

7 dni. Cena dnevnega najema 53 DEM. Turistična in bivalna taksa ni vključena.

8. **HIŠICE NA ROGLI** – za štiri osebe, termini 7 ali 10 dni, cena dnevnega najema 58 DEM. Prosto še v avgustu.

9. **POČITNIŠKE HIŠICE V DAJLI pri Novigradu** – prijazne vikend hišice s spalnico, dnevno sobo, kuhinjo, kopalnico in prostrano verando. Primerne za dvomesečni zakup po 45 DEM dnevno. Možni tudi termini po 10 dni, cena 50 DEM.

10. **Počitniške sobe v SAVUDRIJI** – po štiri sobe v objektu s skupnimi sanitarijami. Desetdnevni termini 1., 11., 21., 31. julij in 1., 11., 21., 31. avgust. CENE: penzion za odrasle 33 DEM, otroci do 3. leta 5 DEM, do 7. leta 23 DEM. Prijave bomo sprejemali po 10. maju.

Mlada borza, mlada borza

POTOVANJE V BUDIMPEŠTO OBISKI ROCK KONCERTOV

21. MAJA BLACK SABBATH

25. MAJA AEROSMITH

AVGUST PINK FLOYD

B. SEJEMSKA PONUDBA

1. **DELOVANJE ZAŠČITE IN GASILSKIH ENOT V PRIMERU NARAVNIH NESREČ ALI POŽAROV, HANNOVER**, 3. do 8. junij.

Tridnevni program, potovanje avtobus-avion ali avion-avtobus. Odhodi 2. ali 4. junija. CENA 565 DEM. Industrijske gasilske enote še posebej vabljene. Cena programa, v katero je vključen prevoz z avtobusom v obe smeri, je 380 DEM.

2. **INTERBIMALL**, mednarodni sejem lesnooddelovalnih strojev in polizdelkov za izdelavo pohištva, Milano, 18. do 23. maj. Tridnevni program stane 385 DEM.

3. **WORLD DIDAC BASEL**, mednarodni sejem učil, knjig, šolskih potrebščin, avdiovizualnih pripomočkov, didaktičnih pripomočkov, igra za vrtnice. Sejem je od 31. maja do 5. junija. Možni so še posamezni programi v času od 2. do 4. junija od 350 DEM dalje. Za skupine nad 40 oseb oblikujemo program obiska po vaših željah.

POČITNIŠKE ZMOGLJIVOSTI, KI JIH POTREBUJEMO

1. **Počitniške hišice v ČATEŽU, ATOMSKIH TOPLICAH ali MORAVSKIH TOPLICAH**

PRODAJA NEPREMIČNIN

1. **Prodamo trisobno stanovanje** v predmestju Ljubljane. Stanovanje je v bloku, v drugem nadstropju, velikost 72m², cena 105.000 DEM.

KUPIMO NEPREMIČNINO

1. **V Vrsarju kupimo** manjšo počitniško garsonjero v velikosti do 35m². PONUDBE POSREDUJTE NA ATRIS.

2. **V Barbarigi kupimo** dvosobni apartma z atrijem. Pričakujemo ugodno ponudbo.

Informacija gostom Atrisa

PLAČILNI POGOJI: Ob potrditvi rezervacije zahtevamo plačilo 40% celotnega zneska. Pri odpovedi nad 15 dni pred odhodom za že rezervirani termin zaračunamo stroške poslovanja in nastale stroške; pri krajši odpovedi zaračunamo stroške in 30% celotnega zneska. Cene veljajo le za že v celoti plačane aranžmaje, če se te ne spremenijo za več kot 7%. Po vplačilu gostje prejmejo našo napotnico.

Prosimo za pravočasno odpoved: najmanj 20 dni pred začetkom potovanja. Reklamacije v skladu s turističnimi uzancami rešujemo sporazumno.

ATRIS je povsod, kjerkoli ste
Metod Zalar, direktor borze

NA MNOŽIČNI TURIZEM KAŽE (ČIMPREJ) POZABITI

Minister za gospodarske dejavnosti dr. Maks Tajnikar se je pred dnevi na Bledu pogovarjal s slovenskimi turističnimi delavci o strategiji razvoja turizma, ki jo je pred tedni sprejela slovenska vlada. Zanimivo srečanje na Bledu z naslovom Imamo strategijo razvoja turizma – kako jo uresničiti? je pripravilo letos ustanovljeno Nacionalno turistično združenje.

Strategija razvoja turizma, ki je bila zasnovana za časa ministra za turizem Janeza Siršeta, temelji na hitrejšem prilagajanju ponudbe in na bolj izostrenem posluhu za želje in potrebe gostov. Izkoristili naj bi tudi prednosti oziroma stvari, ki jih naša država premore, konkurenti pa ne. Te prednosti so predvsem gore, morje s Krasom, pa zdravilišča in mesta, pri čemer ima, piše v strategiji razvoja turizma, največ potencialnih tržnih možnosti prav ustrezen razvoj zdraviliške ponudbe.

Na omenjenem blejskem pogovoru je minister dr. Maks Tajnikar poudaril, da je glavna značilnost našega turizma slaba ponudba. Zmožljivosti, ki jih pre-

moremo, niso prilagojene drugačnemu povpraševanju in širšemu razmahu turizma. Imamo marsikaj, vendar le po malem. To pomeni, da moramo pozabiti na množični turizem in posvetiti vso pozornost majhnim skupinam obiskovalcev in posameznim gostom. Kajpak je tak turizem zahtevnejši od množičnega, zato pa precej bolj vabljiv za goste, ki niso ravno praznih žepov.

Turizmu vrniti ministra

Po mnenju gospodarskega ministra moramo v slovenskem turizmu sprejeti zakon o turistični dejavnosti, s katerim bi si-

stematizirali turistične organizacije oziroma vse, ki se ukvarjajo s to dejavnostjo. Nadvse pomembna je tudi ustanovitev zavoda za predstavitev, to je zavoda za promocijo.

Zanimivo je, da o tej nesrečni promociji Slovenije in naše turistične ponudbe na veliko razpravljamo že desetletja, pa, vsaj doslej, brez pravega uspeha. V svetu nas v glavnem še ne poznajo, to velja celo za bližnje sosedes, saj je bila dosedanja predstavljena dejavnost neusklajena in zato tudi neučinkovita.

S tem v zvezi je minister Tajnikar na blejskem pogovoru poudaril, da bo potrebno poiskati pravno osebo, kjer bo turistično gospodarstvo zbiralo sredstva, namenjena promociji. Kdor se bo v tem primeru obrnil k državi in jo prosil za pomoč, bo ostal brez denarja – je dejal dr. Maks Tajnikar. Ob tem še to: turizem potrebuje svojo promocijo. Splošna državna promocija je premalo in turizmu ne bo pomagala na zeleno vejo, so menili na Bledu.

Jernej Repovž, direktor Studia marketing, sodi, da je neorganiziranost med oblikovalci turistične ponudbe osnovna težava našega turizma. Sedanja razglabljanja o promociji Slovenije ga spominjajo na leto 1983. Želeli smo vplesti ljudi v turizem in nastala je akcija Turizem smo ljudje. Turizem nas bogati, želeli smo poskrbeti za objekte, in tu je bila akcija Iščemo dobrega gospodarja... Po njegovem, torej po mnenju direktorja Jerneja Repovža, je turizmu treba vrniti ministra. Ukinitvev turističnega ministrstva pomeni degradacijo dejavnosti. Temu kajpak ne gre oporekati. Prav od turističnega gospodarstva namreč pričakujemo več kot od drugih gospodarskih dejavnosti. In ne navsezadnje: že leta in leta govorimo, da bi kazalo turizmu posvetiti posebno pozornost in ga uvrstiti med naše prednostne dejavnosti.

A. U.

DRŽAVA (ŠE VEDNO) OB DOHODNINO OBRTNIKOV

To, da so se slovenski obrtniki z vsemi štirimi upli drugačnemu vodenju svojih poslovnih knjig, sploh ni naključje. Resnica namreč je, da ti lisjaki plačujejo državi prav smešno nizke davke. In ker država potrebuje, kolikor pač potrebuje – to pa je veliko – mora tisto, česar ji ne dajo obrtniki, iztisniti pač od drugih. To je tistih, ki nimajo možnosti goljufanja.

V primeru slovenskih obrtnikov gre za dve težavi pri ugotavljanju njihovega dobička. Prvo predstavlja ugotavljanje dejanskega dohodka oziroma prihodka, drugo pa ugotavljanje odhodkov, saj mnogi prikazujejo pri odhodkih izdatke za lastne potrebe, ki z obrtjo nimajo nič

skupnega. Zato želi država ločiti zasebno lastnino od tiste lastnine, ki je v poslovnem procesu. O tem pa nočejo obrtniki ničesar slišati. Že vedo zakaj.

Zaradi novega pravilnika o vodenju poslovnih knjig obrtnikov so le-ti pred časom grozili vladi z bojkotom, blokadami cest in mejnih prehodov. Kot glavni razlog uproha so navedli pomanjkanje časa. V resnici pa se obrtniki upirajo finančnemu nadzoru države. Za to gre, namreč za denar oziroma pošteno plačevanje davkov.

In kolikšne dohodnine je plačalo nekaj več kot 53.000 obrtnikov za leto 1992? Ne boste verjeli: v povprečju le 40.000 tolarjev (za leto dni), s tem da so bile

mesečne akontacije dohodnine 3.333 tolarjev. Ja, sodeč po teh podatkih so naši obrtniki precejšen socialni problem. Še posebej zato, ker jih večina v svojih davčnih napovedih prikazuje izgubo. V eni od slovenskih občin, ki ima nekaj manj kot 1.500 obrtnikov, je bil povprečni letni dohodninski davek državi le dobrih 11.000 tolarjev.

No, prav kmalu bomo videli, če bo država uresničila svoje napovedi in vsem, ki jo goljufajo, končno stopila na prste. Če ji to ne bo uspelo in se bodo obrtniki še vnaprej tako uspešno upirali plačevanju svojih obveznosti, bomo morali pač drugi toliko bolj polniti državno blagajno. Imamo namreč zelo zelo drago državo.

A. U.

V Arboretumu Volčji potok te dni cveti milijon tulipanov. Drugo leto jih bo dva milijona – po eden za vsakega Slovenca. Slika: Sašo Bernardi.

Knjiga,
ki razkriva ozadje
ob sprejemanju
lokalne samouprave

Naročite jo pri ČZP Enotnost,
Ljubljana, Dalmatinova 4,
po telefonu (061) 321-255
ali telefaksu (061) 311-956

MIRAN GOSLAR, predsednik Združenja delodajalcev, o združenju, dogovoru o plačah, plačni politiki

ZAOSTAJANJE PLAČ BO MAJHNO, BI PA BILO BOLJE, ČE BI BILO VEČJE

Sindikati so dobili novega močnega sogovornika pri pogajanjih o kolektivnih pogodbah, nedavno tega ustanovljeno Združenje delodajalcev Slovenije. Načeluje mu, ne profesionalno in ne za celoten mandat, kot je dejal ob izvolitvi sam, Milan Goslar, dolgoletni predsednik poslovnega sistema Mercator, zdaj pa predsednik upravnega odbora Poslovnega sistema Mercator d.d. Sindikati so se z novim partnerjem v pogajanjih že doobra seznanili, širši javnosti pa je združenje manj znano. Zato ga predstavljamo s krajšim pogovorom s predsednikom Goslarjem. Pri tem se seveda nismo mogli in niti hoteli izogniti do nedavna potekajočim pogajanjem o novi tarifni prilogi h kolektivni pogodbi in o politiki osebnih dohodkov v letošnjem letu.

DE: Ob ustanovitvi združenja ste imeli 1600 članov od 28000 podjetij. Koliko jih imate danes?

GOSLAR: »Trenutno imamo okoli 1630 članov. Ti člani imajo 60% zaposlenih v slovenskem gospodarstvu, kar pomeni, da je reprezentativnost dosežena. Dosti več tudi v drugih državah ta združenja nimajo, ker gre za prostovoljno združenje.«

DE: Ali se reprezentativnost meri po tem, koliko je zaposlenih pri delodajalcih?

GOSLAR: »Reprezentativnost se meri po obsegu kapitala in številu zaposlenih. Ta dva kriterija izražata na neki način moč podjetij, ki so v nekem združenju.«

DE: Nekateri mali podjetniki so skeptični gledali na to združenje, češ da so v njem premočni predstavniki iz infrastrukture, da je ogromno število malih podjetij izven tega združenja in da bi lahko dopustili takim združenjem, ki tudi že nastajajo, čeprav so še majhna, enakovredno vlogo pri pogajanjih ob kolektivnih pogodbah.

GOSLAR: »Organiziranje je svobodno, se pravi, da se lahko organizirajo tudi druga združenja po drugih kriterijih, ki bodo imela ustrezno vlogo lahko tudi pri pogajanjih, vendar osebno mislim, da bi bilo cepljenje sil na tem področju slabo. V našem združenju je prostor za velika in mala podjetja, njegova organizacija je taka, da omogoča, da tudi mala podjetja pridejo do veljave. Imamo posebno sekcijo za mala podjetja do pet zaposlenih in za mala podjetja nad pet zaposlenih. Sicer pa je zaščita interesov kapitala identična, naj bo podjetje veliko ali pa majhno. Gre za borbo z državo, in če že hočete, tudi s sindikati, da bi bili stroški v podjetjih čim manjši. Tisti stroški, ki so pomembni v celotni strukturi stroškov vsakega podjetja: na prvem mestu plače, davki in prispevki na plače in obresti. Te je treba na neki način obvladati, če hočemo prosperitetno gospodarstvo.«

DE: Združenju verjetno ne gre samo za to borbo, ampak verjetno še za kakšne druge interese, kjer pa so interesi v manjših podjetjih malo drugačni. Morda gre tudi za to?

GOSLAR: »Ne vem, v čem bi bili interesi drugačni. Tudi druge interese naj bi združenje pokrivalo, vendar mislim,

da bo glavna dejavnost združenja omejena, vsaj v začetnem obdobju, na partnerstvo v dogovarjanju o socialnem sporazumu in kolektivnih pogodbah.«

DE: Če sem prav razumel zakon o kolektivnih pogodbah, naj bi KP veljala samo za tisti krog, ki jo bo podpisal, torej ne bo splošne KP. Ravno zato mislim, da so morda ta manjša delodajalska združenja ravno tako pomembna.

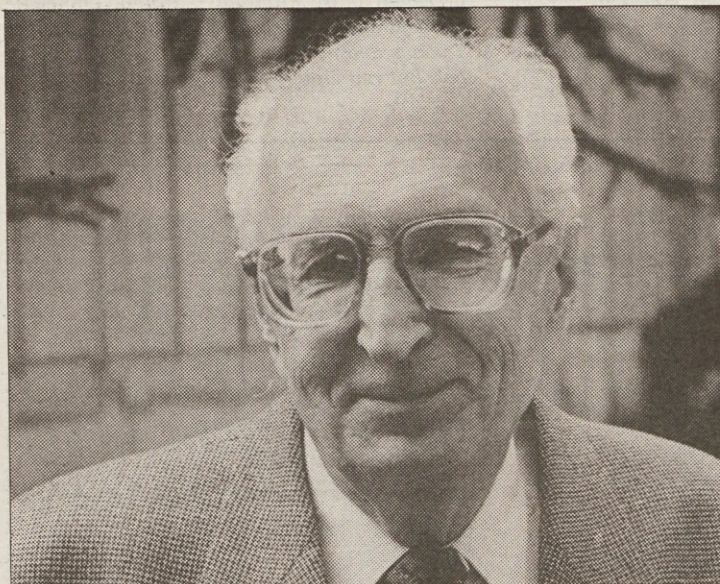
GOSLAR: »Že, samo reprezentativnost je s tem zakonom zagotovljena, ker neki člen omogoča, da minister za delo lahko proglasi neko pogodbo za splošno veljavno, če je dosežena reprezentativnost. Smisel je v tem, da pogodbe veljajo tudi za tiste, ki se zanje niso opredelili, če se doseže večinski podpis. Smisel kolektivnih pogodb je neki red. Tudi sindikati morajo biti zainteresirani, da se kolektivne pogodbe realizirajo v celoti. Konec koncev je pomemben element kolektivnih pogodb ravno najnižja možna plača. Torej je interes sindikatov, da se taka kolektivna pogodba uporablja za vse, če hoče zaščititi delavce.«

DE: Ali je najnižja možna plača tudi interes združenja?

GOSLAR: »To je tudi naš interes, vendar tudi to, da reguliramo gibanje dejanskih plač. Izhodiščna plača, ki je bila predmet največjih sporov, je mnogo manj pomembna kot pa gibanje plač kot agregata. Marsikje KP, naj bo to splošna ali pa branžna, ne spoštujejo. Se pravi, da bi morali v Sloveniji ustvariti mehanizem, ki bo omogočil, da bodo te pogodbe spoštovane. Tako glede najnižje plače kot tudi glede gibanja plač, ki presegajo dogovorjeno v socialnem sporazumu oz. dogovoru o plačah.«

DE: Zakon predvideva kar precej težke sankcije za tiste, ki ne bi spoštovali določil kolektivnih pogodb.

GOSLAR: »Osebnostno mislim, da so sankcije preozke. Naperjene so proti menedžerjem, ki ne spoštujejo minimalnih pravic delavcev. Mislim, da je sankcije proti menedžerjem treba razširiti tudi na preseganje plač preko okvirov, ki bodo dovoljeni s socialnim sporazumom. Se pravi: vsako kršenje naj podleže sankcijam. Ta problem je v Sloveniji izrazitejši kot drugje, druge se pogodb držijo. Mislim, da do kršitev prihaja tudi zaradi tega, ker so menedžerji v sendviču. V slovenskih podjetjih bomo žal imeli nekakšno podaljšanje samoupravljanja. V večini podjetij gredo pri privatizacijskih programih na notranji odkup, kar pomeni, da bomo imeli po interni razdelitvi in notranjem odkupu 60 odstotkov lastništva delavcev. Ne bomo imeli strateških lastnikov, ali pa jih bomo imeli v manj podjetjih, kot je to običajno v svetu. Zato bo pritisk na plače zelo velik, ker bodo menedžerji morali upoštevati realno stanje. Torej je treba nasproti temu realnemu pritisku (delavci bodo nastopali hkrati kot delojemalci, soupravljalci in solastniki) ustvariti mehanizem, ki bo silil menedžerje, da tem pritiskom ne popuščajo. Zato mislim, da je treba sankcionirati tudi nespoštovanje kolektivnih pogodb in socialnega sporazuma v tistem delu, ki zadeva večjo svobodo v plačah. Ker je pač

Miran Goslar: Za Združenje in državo je izhodiščna plača mnogo manj pomembna kot dejanska. V dogovoru o politiki plač gre zato za usklajevanje rasti plač z rastjo inflacije v bodoče, ne pa tudi za zniževanje sedanjih plač.

gibanje plač pomembno za obvladovanje inflacije.«

DE: V združenju delodajalcev je veliko direktorjev, ki niso lastniki podjetij, niso lastniki kapitala. Ali ni to združenje petelin, ki prezgodaj poje?

GOSLAR: »Povsod po svetu zastopajo interese kapitala menedžerji, ne pa lastniki. Lastniki sedijo v upravnih odborih, v skupščinah podjetij, vendar so podjetja včlanjena v združenje delodajalcev. Podjetja kot pravni subjekt, ne pa lastniki. Neodvisno od tega, ali je en lastnik ali jih je več, so podjetja člani združenja in interese zastopajo povsod po svetu menedžerji ne glede na obliko lastninjenja.«

DE: Kakšno bo razmerje med združenjem in zbornico?

GOSLAR: »Ta vprašanja se čisto pojavljajo, verjetno zato, ker je bila zbornica kreator tega združenja. Zbornica ima širše interese, zastopa komercialno-poslovne interese podjetij. S tega vidika ima celo vrsto funkcij, ki so delno tudi javnopravne. Zdaj, ko se združenje delodajalcev koncentriira na vprašanja socialnega sporazuma in kot partner v dogovarjanju, se bo za ta del, torej v perspektivi, dejavnost zbornice zožila in prenesla na združenje, čeprav bo zbornica kot partner ostala v socialnem sporazumu, ne pa pri kolektivnih pogodbah.«

DE: Nekateri sindikati se zavzemajo, da bi veljale le panožne KP, brez splošne. Kakšno je vaše mnenje o tem?

GOSLAR: »Takoj bi bil za to, pod pogojem, da bi v socialnem sporazumu oz. dogovoru o plačah dogovorili osnovne elemente. Najnižjo možno plačo z možnim odstopanjem navzdol in navzgor, s tem da bodo predpisani in dogovorjeni pogoji, pod katerimi je mogoče plače znižati ali zvišati. Zmeniti se je treba za enotne postavke tako imenovane sindikalne liste in mi tu podpiramo stališče sindikatov, da so te postavke enake za gospodarstvo in negospodarstvo. Enotno v vseh branžnih pogodbah bi moralo biti urejeno gibanje plač glede na inflacijo in pa seveda morebitne sankcije za prekoračevanje. Če vse te točke spravimo v dogovor o plačah, ne potrebujemo splošne KP, ampak samo panožne.«

DE: Obstaja bojazen, da se bodo morale plače zaradi zdajšnjega dogovora znižati...

GOSLAR: »Dogovor o pla-

previsoke plače direktorjev?

GOSLAR: »Ja, samo ne s takim zakonom, kot je sedaj v parlamentarni proceduri, kot ga je predlagal Tomšičev sindikat. Ne nasprotujem temu, da se menedžerske plače regulirajo, vendar naj se po isti logiki, ne z zakonom, najmanj pa s takim, ki je politično motiviran, ki je sestavni del gonje in nezaupanja proti menedžerjem.«

DE: Vlada je svojčas predlagala, da bi obdavčila nadpovprečno visoke plače v podjetjih in da bi s tem denarjem odpirala nova delovna mesta. Ali je predpostavka, da bi vlada lahko odpirala produktivna delovna mesta, realna?

GOSLAR: »Mi smo neke vrste penalizacijo predvideli v dogovoru o plačah, vendar ne tako kot vlada z zakonom. V sporazumu predlagamo, da se ta denar uporabi kot pre-razporeditev, kar pomeni, da naj bi vlada, če bo iz tega naslova kaj zbrala od nekaterih podjetij, za toliko zmanjšala splošno prispevno stopnjo. To se pravi, da ni večjega stroškovnega udara na gospodarstvo, ampak da je samo pre-razporeditev.«

DE: Sindikati pravijo, da manevrskega prostora pri pogajanjih skorajda niso imeli. Vlada je dala svoje predloge, pri njih je vztrajala. Menedžerji trdijo, da ste pri pogovori veliko popuščali. In nekako je bilo razumeti, da je čas, da sindikati pokažejo dobro voljo. Sindikati, na primer, nekaj časa niso pristali, da bi se plače zniževale za deset odstotkov ob določenih pogojih.

GOSLAR: »Mi mislimo, da je dobro za delavce v podjetjih, ki niso sposobna dati niti

izhodiščne plače, da jim pustimo možnost, da gredo za deset odstotkov dol v izhodiščni plači, ker je to še zmeraj boljše kot pa da plače sploh ni. Ali pa da so ta podjetja prisiljena v izgubo. To je bil naš argument, zakaj je treba ostati pri minus deset odstotkov, čeprav je bilo prej minus dvajset. Popustili smo še pri eskalacijski lestvici. Ta je zelo ugodna, zaostajanje plač po njej bo majhno. Skratka, cela vrsta stvari je, pri katerih smo popustili.«

DE: Pravite, da ste popuščali pri eskalacijski lestvici. Verjetno ste si izračunali, da globalni cilj tudi s takim popuščanjem dosežete: zadrževati globalno maso plač na ravni, ki bi ustrezala ostalim gospodarskim ciljem.

GOSLAR: »Hotel sem reči, da je eskalacijska lestvica blaga v tem smislu, da bo zaostajanje plač relativno majhno, da pa bi bilo narodnogospodarsko gledano bolje, če bi bilo večje.«

DE: Kakšno vlogo bo imel ekonomsko-socialni svet?

GOSLAR: »Predlagan je kot tripartitni organ na republiškem nivoju, v katerem sedijo predstavniki vlade, sindikatov, zbornice in združenja delodajalcev. V takem svetu vidim telo, ki bi bilo stalni organ pogovarjanja. Do zdaj ti pogovori niso tekli, pisali smo si pisma, kontakti z vlado so bili relativno slabi in pomanjkljivi. Ta svet naj bi vse to omogočil. Imeli bi argumente in protiargumente na mizi in bi se sestajali po potrebi, najmanj enkrat na mesec. Tukaj je toliko problemov, da je tako dogovarjanje zelo koristno.«

Boris Rugelj

POLICIJA DEMONSTRACIJE OBLAST

Pavle Čelik

Nova knjiga

Avtor, magister sociologije in miličnik, je policiji bil in je še zapisan z dušo in telesom; bil je komandir policijske postaje, ravnatelj kadetske policijske šole, načelnik slovenske policije. V knjigi *Policija, demonstracije, oblast* opisuje svoja opažanja in ocene, kako je policija ravnala v minulih 30 letih, predvsem v Ljubljani, ob demonstracijah, zborovanjih, ustanavljanju strank, še posebej v prelomnih časih slovenske republike in države.

V tej knjigi riše portrete posameznikov, opisuje dogodke in njihova ozadja. Kot rdeča nit se v 30-letnem loku njegovega angažiranja v policiji nehoti izpisuje zgodba o policistu, ki ne sme zbujati strahu, ampak mora biti tudi in predvsem človek.

Cena knjige je 2.600 SIT, 5-odstotni prometni davek je vključen v ceno.

Knjigo lahko naročite na naslov: ČZP ENOTNOST, Ljubljana, Dalmatinova 4, telefon: 061-321-255, 1310-033, faks 311-956.

NAROČILNICA

Pri ČZP Enotnost, Ljubljana, Dalmatinova 4, nepreklicno naročam(o) _____ izvod(ov) knjige *POLICIJA, DEMONSTRACIJE, OBLAST*.

Naročeno pošijte na naslov: _____

Ulica, poštna št., kraj: _____

Ime in priimek podpisnika: _____

Naročeno dne: _____

1. Račun bomo plačali v zakonitem roku
2. Kot ind. naročniku mi pošijte po povzetju

Žig _____ Podpis naročnika _____

DVOJNA MORALA

Te dni je prirojala na mariborski sindikat mati z dvema otrokoma prositi za socialno pomoč. Mož brezposeln, ona z zajamčeno plačo, s kopico neporavnanih računov, ne ve več, ne kod ne kam. Utrujena je od hoje po socialnih centrih, od skrbi, kaj bo dala tistega dne v loncu.

In kar je najhuje, mož je začel piti. Vsak dan bolj se vrstijo prepiri v družini. Otroka sta živčna. Vse je padlo na njena ramena. Kako dolgo bo zmogla to nezno breme prosjačnja in poniževanja.

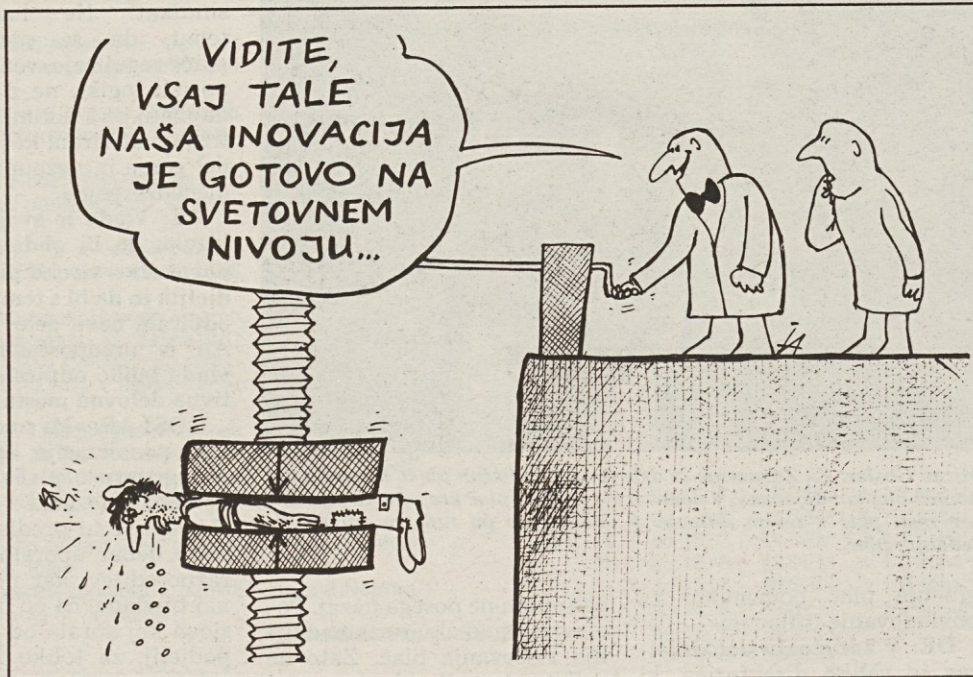
Število brezposelnih se sicer letos iz meseca v mesec zmanjšuje, od 135.000 je padlo na 130.000, a v mariborskih sindikatih so nam povedali, da je pri njih prosilcev za socialno pomoč vedno več. Prejšnji mesec so tako obravnavali 160 prošenj za enkratno socialno pomoč, ugodili pa so lahko le 94 prošnjam, ker je enostavno zmanjkalo denarja. Čeprav so posameznikom razdeljevali le po štiri ali pet tisoč tolarjev. Za tiste z dna družbene lestvice pomeni ta denar odredilno bilko za ta mesec, kaj pa za naprej?

Tisti, ki se ukvarjajo z razdeljevanjem socialnih pomoči, vedo povedati, da se pogloblja prepad med revnimi in bogatimi. O toliko opevani socialni državi ni ne duha ne sluha. Socialno razlikovanje se povečuje zaradi dohodkovnih in latinskih nepravilnosti. Še posebej lastninjenje se je izmuznilo iz rok. Pri dohodkovnem razlikovanju je najtežje tistim, ki sedaj namesto dveh nizkih plač prejema eno, ki pa ni dovolj za preživetje.

V mariborskih sindikatih morajo vsak mesec nekaj prosilcev socialnih pomoči odkloniti. V poštev pridejo le največji reveži, takšni, ko znese dohodek na družinskega člana le 10 tisoč tolarjev ali pa še manj. Ob tem kaže povedati, da so marca dosegli minimalni stroški štiričlanske delavske družine okrog 77.000 tolarjev. Metodologija predvideva, da koša-

rico krijeta dve plači in še približno 15 odstotkov denarja iz drugih virov (otroški dodatki, socialne pomoči).

Zelo prizadeti so starejši brezposelni. Tisti, ki imajo 28, 29 ali prek 30 let delovne dobe, praktično nimajo nobenega upanja več, da bi se ponovno zaposlili. Problematični so invalidi, ki se jih hočejo skoraj povsod znebiti in »očistiti« podjetje. V nemogočem položaju so mladi brez dela, ki še niso bili zaposleni in niso včlanjeni še v noben sindikat. Mnoge mlade družine ne morejo imeti otrok, saj tem otrokom ne bi imeli kaj ponuditi in jih lepe besede o mednarodnem letu družine prav nič ne ganejo.

Položaj je zelo nezdrav, ljudje obupujejo, da jim ni več živeti, nekateri med njimi grozijo s samomorom, je povedala sindikalistka iz Maribora. A vlada se bolj kot z iskanjem izhoda iz krize ukvarja s krčenjem socialnih pravic. Primanjkuje celo denarja za različne oblike zaposlovanja, ki so brezposelnim nujno potrebne. Na republiškem zavodu za zaposlovanje so morali jeseni malone ukiniti razne programe za brezposelne.

Zakoni, ki ožijo socialne pravice, se vrstijo kot po tekočem traku, sprejemajo se po hitrem postopku, češ da dajemo preveč denarja za socialo. A po drugi strani se vladi prav nič ne mudi ko je treba sprejemati zakone, ki bi preprečevali odliv kapitala v tujino, kopičenje javnega dolga, krajo družbenega premoženja. Takšna dvojna morala vlade marsikoga bolj boli kot revščina, v katero je zabredel.

Marija Frančeskin

ŽIVLJENJSKA RAZPOTJA

V MARIBORU JE PROTESTIRALO 2000 UPOKOJENCEV

Vlada, ki se že dalj časa pogovarja z upokojenci s figo v žepu, ima vedno nove in nove ideje, kako bi upokojencem še zmanjšala že tako in tako skromne pokojnine in jim znižala življenjsko raven. To je dejal predsednik mariborske območne organizacije Demokratične stranke upokojencev Emil Tomažič na protestnem zboru upokojencev, ki sta ga na Trgu svobode v Mariboru konec prejšnjega tedna organizirali Demokratična stranka upokojencev in Zveza društev upokojencev Maribora. Na protestnem zboru se je zbralo okoli 2000 upokojencev, brezposelnih in invalidov.

Ker je dan poprej vlada vendarle le umaknila iz procedure v državnem zboru spremembe pokojninske zakonodaje, ki so jo upokojenci ocenjevali kot krivično, je Emil Tomažič na protestnem zboru najprej izrazil zadovoljstvo nad najnovejšo odločitvijo vlade, nato pa se je povprašal, zakaj je vlada to storila: ali zaradi svoje modrosti, ali zaradi aktivnosti in lobiranja upokojenskega poslanca Ivana Sisingerja, ali zaradi množičnih pritiskov upokojencev. Verjetno je vlada umaknila predlog zaradi tega vsega, je dejal Tomažič in izrazil ogorčenje, da se morajo upokojenci vedno znova boriti za svoje že tako in tako okrnjene pravice. Na koncu pa je Emil Tomažič vladi sporočil, da upokojenci ne bodo nikoli pristali na tak pokojninski sistem, v katerem se pokojnine ne bi povečevale skladno z rastjo plač zaposlenih.

Tudi predsednik Zveze društev

upokojencev v Mariboru Ivan Kerbrich je izrazil obžalovanje, da se morajo upokojenci nenehno boriti za svoje pravice. V naših društvih se upokojenci združujemo zato, da skupaj delujemo na kulturnem in družabnem področju ter da skupaj organiziramo humanitarne akcije, izlete in različne druge prireditve – žal pa moramo vedno znova organizirati protestne zборе in pisati peticije ter se na druge načine boriti za svoje elementarne pravice, je dejal Kerbrich in pribil, da upokojenci ne bodo pristali na to, da bi jim vlada naložila na ramena največje breme sedanjih gospodarskih težav v Sloveniji.

Protestni zbor, ki je minil v dostojanstvenem razpoloženju, so upokojenci popestrili tudi z bogatim kulturnim programom; povezoval ga je s prebiranjem odlomkov iz slovenske literarne zakladnice dramski igralec Marjan Bačko.

Tomaž Kšela

»TISOČ NOVIH PRIJATELJEV KNJIGE DE«

Spoštovani prijatelji, lani smo v ČZP Enotnost za Vas založili zbirko romanov in avtobiografskih pričevanj znanih slovenskih in tujih piscev. Njihova umetniška dela in pričevanja Vam želimo še bolj približati z nagradno akcijo »TISOČ NOVIH PRIJATELJEV KNJIGE DE«.

Vabimo Vas, da se dosedanjim prijateljem pridružite tudi Vi z vključitvijo v klub prijateljev knjige DE.

Vanj se vključite tako, da do 30. aprila letos naročite vse knjige ali samo posamezno iz zbirke, ki Vam jih podrobneje predstavljamo.

V maju 1994 bomo izmed »prijateljev knjige DE« izžrebali 27 nagrajencev.

Nagrade: 1. 200.000 SIT; 2. dve nagradi po 100.000 SIT; 3. štiri nagrade po 50.000 SIT; 4. deset letnih naročnin na knjige založbe DE v letu 1994 v vrednosti 18.000 SIT; 6. deset letnih naročnin DE v vrednosti 8.320 SIT

Seznam izžrebanih nagrajencev bomo objavili v tedniku DE 20. maja 1994.

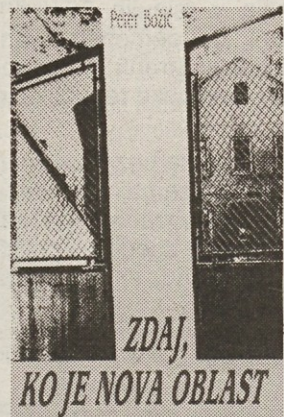
PAKET DOBRIH KNJIG, odličen tudi za darilo!

Paket sestavljajo knjige:

Peter Božič

ZDAJ, KO JE NOVA OBLAST

On, Radenko Radenković, ga je povabil na hrano. Na pijačo in na hrano te Slovenci ne povabijo nikoli. On to zelo dobro ve, ker ga še noben Slovenec razen na pijačo ni nikoli kam povabil.

Cena knjige je 1.720 SIT

Da bi ga pa kdaj kak Slovenec povabil na pičko, ne, tega pa pri Slovencih ne boš doživel nikoli. In zato ga Radenko tudi ne vabi na Cico Oriental. Radenko Radenković je bil toliko in toliko časa pri vojaških arestiranih in tam seveda sploh ni pičkl in zato Radenko nujno potrebuje Cico Oriental samo zase, za danes.

Drugič mogoče, je pribil Radenko. In pri tem je ostalo in Niko je moral sam nazaj v kasarno. In ko je prišel tja, je bila ura ravno šest zjutraj in »smotra« in trubač je pravkar zaigral »mirno«, ker se je na »krugu« prikazal general, komandant brigade, in šel naprej proti svoji pisarni.

In ko je vsa brigada stala na »krugu« mirno kot pribita, je komandant brigade opazil Nika, ki se je prestopal z noge na nogo in lovil ravnotežje, pijan in izmučen od celonočne hoje.

Rudi Čačinovič

MED DVEMA CERKVAMA

Moja generacija je živela ob žerjavi in plamenih dveh svetovnih morij. Srce in možgane so nam pretresale revolucije: oktobrska iz l. 1917, različne »povojne« po 1945., zmagovite »od spodaj« ali »od zgoraj«. Dvajseto stoletje se bliža koncu. Bilo je polno svetlih upanj človeštva, bilo pa je tudi v znamenju krvavih diktatur. Bilo je stoletje Hitlerja in Stalina. Po tolikih izkušnjah bi se stoletje moralo končati brez lažnih iluzij in utopij, dokončno zavrniti vse lažne preroke, ki obljubljajo splošno srečo in zveličanje, pri tem pa hočejo osrečevati človeštvo s svojimi ideološkimi prisilnimi jopici.

Cena knjige je 1.920 SIT

Komunizem je razpadel, ker se je izrodil v nehumano, strogo disciplinirano organizacijo izoliranih vojščakov, ki niso zaupali ljudem in so jih hoteli prisilno osrečevati po svoji meri. Kljub težkim izkušnjam iz svoje preteklosti, kljub neposrednim zgovornim zmotam komunizma, skuša »stara cerkev« stopati po poti, ki ga je zrušila. Hotel je iz enega centra gospodariti nad celotno komunistično resnico. Poskusi reform so bili prepočasni in neprozni.

Knjige lahko dobite pri ČZP Enotnost, Ljubljana, Dalmatinova 4, telefon 321-255, 1310-033 faks 311-956

Miroslav Jančič

GLASNIK PEKLA I. in II.

I. Umreti s Sarajevom
II. Umreti brez Sarajeva

Kadar se z njim srečam – Bog oziroma Alah vesta, kolikokrat počnem ti-sto, kar mi je bilo že od nekdaj mrzko – preštevam, koliko je okrog mene Muslimanov, koliko Hrvatov, koliko Srbov in koliko drugih, med katere spadam tudi jaz. Razmerje je približno takšno kot na republiški ravni, nekateri bi celo rekli, da je inscenirano – 40:15:30:15. Ko so Srbi iz tistega dela mesta, ki je v njihovih rokah, začeli izganjati Muslimane, in to brez prtljage, sem prestregel, kako neka muslimanska soseda drugi pravi:

»Nič drugega ne ostane, kot da tudi mi izženemo njihove!«

Matej Bor

JERNOV ROKOPIS ALI MARTINOVA SENCA

Avtor sporoča v čas in prostor ujetu in z njima tudi opredeljeno zgodbo prek (...) Jernovega rokopisa, v katerem pripovedovalec skuša razjasniti eno samo uganko: kdo je v ključnem trenutku povzročil smrt njegovemu prijatelju Martinu.

Jern namreč nosi breme krivde skozi povojno življenje, in da bi se očistil ali vsaj problem razjasnil, napiše zgodbo od otroškega zavedanja do razpleta, ki se konča z Martinovo smrtjo. Bistveno pa je, da je blodni Martin umrl, vrača pa se v Jernov rokopis, kot bi se njegova duša selila vanj.

Vladimir Kavčič

STE BRI DRUŽBE

Psihosocialni portreti sodobnikov

Res smo dobili svojo državo, a zdaj ne ljudstvo ne politiki ne vedo, kaj bi počeli z njo. To je posledica predhodnega neznanja, kajti te države niso izsilili amaterji, temveč diletanti, tisti, ki mislijo, da vedo in znajo, a se v resnici ne zavedajo niti meja svoje nevednosti. Vodijo jih oholost, prestiž, bolesne osebne ambicije. Več kot polovica sedanjih političnih akterjev samo nadaljuje kariero, ki jo je začela pod prejšnjim režimom, za njih je torej osebna promocija na pravem mestu. Druga polovica so razni frustrirani tipi, ki spominjajo na jecjavca, ki je hotel postati televizijski napovedovalec, zdaj pa zatrujejo, da ni uspel, ker ni bil v partiji.

Ugodnosti, ki Vam jih pri vključitvi v klub nudimo, so: **izredni popust, plačilo v treh obrokih** (nakup nad 3.000 SIT) in možnost **sodelovanja v naši nagradni akciji »TISOČ NOVIH PRIJATELJEV KNJIGE DE«**. Pa še to: ČLANI KLUBA BODO IMELI 30% popusta pri vseh novitetah založbe – po lastni izbiri – neobvezno.

Vrednost vseh šestih knjig je 10.740 SIT, vendar vam jih nudimo za 6.950 SIT.

Če naročite pet knjig, jih prejmete za 6.200 SIT, če naročite štiri knjige, jih prejmete za 5.000 SIT, tri knjige pa za 4.000 SIT.

Pri naročilu dveh knjig prejmete knjigo Jožeta Smoleta: **PRED USODNIMI ODLOČITVAMI** brezplačno!

NAROČILNICA – Pri ČZP Enotnost nepreklicno naročamo

_____ izvod(ov) knjige **ZDAJ, KO JE NOVA OBLAST**

_____ izvod(ov) knjige **MED DVEMA CERKVAMA**

_____ izvod(ov) knjige **GLASNIK PEKLA I.**

_____ izvod(ov) knjige **GLASNIK PEKLA II.**

_____ izvod(ov) knjige **JERNOV ROKOPIS ALI MARTINOVA SENCA**

_____ izvod(ov) knjige **STE BRI DRUŽBE**

Naročeno pošljite na naslov: _____

Ulica, poštna št., kraj: _____

Ime in priimek podpisnika: _____

1. Račun bom(o) plačal(i) v enkratnem znesku v zakonitem roku (velja za DO)
2. Račun bom(o) plačal(i) v treh obrokih
3. Knjige mi pošljite po povzetju
4. EMŠO za ind. naročnike in telefon, če ga imate

Stroški dobave in 5-odstotni davek so vključeni v ceno.

Vse naročilnice, ki nam jih boste poslali do tega dne, bodo vključene v žrebanje in uvrščene v klub »TISOČ NOVIH PRIJATELJEV KNJIGE DE«.

ISKANJE NORMALNEGA ŽIVLJENJA

Na dan odprtih vrat »Sončka«, centra za razvoj, varstvo in usposabljanje mladih s cerebralno paralizo, ki je bil ob koncu aprila, smo obiskali bivalno skupnost, v kateri živijo skupaj štirje mlajši invalidi. Bili smo nekoliko razočarani, ker smo našli doma le Petra in Silvo.

Dekleti sta namreč odšli na svoje domove, tako kot pogosto storita ob koncu tedna. Toda razočaranje je kaj hitro splahnelo, saj sta bila naša sogovornika nadvse prijazna in zgovorna. Na kuhinjski mizi nas je pričakalo pecivo in črni kruh iz pekarnice Sonček, starejši Silvo pa si je zavihal rokave in nam skuhal odlično kavo.

Živeti na svojem

Bivalna skupnost obsega prostorno štirisočno stanovanje na Vodnikovi ulici v Ljubljani, v bližini stare cerkve, z dvema kopalnicama, veliko dnevno sobo, shrambo, kuhinjo in kuhinjskim kotom. Sem sodi še zastekleni prostorni balkon, na katerem se suši sveže oprano perilo. V ozadju rastejo v nebo smreke iz parka Tivoli, vabeče diši po pomladi.

Prijetno je tukaj. Sobe so pospravljene, vse je v najlepšem redu in kaže na to, da so stanovanjci za obisk vse lepo pospravili. Fanta imata vsak svojo sobo, dekleti pa stanujeta skupaj. V Petrovi sobi kraljuje na nočni omarici radio, v sobi obeh deklet zavzema vidno mesto nekaj slik igralca Toma Cruisa, ki mu delajo družbo plišaste živalce na okenski polici, medtem ko je v Silvovi sobi po stenah razobešenih nekaj lepotic.

Lastnik stanovanja je zveza društev za cerebralno paralizo. V vsej Sloveniji je le pet takšnih bivalnih skupnosti invalidov. V njih invalidi pomagajo drug drugemu in ob pomoči negovalke poskušajo živeti čimbolj polno življenje. Bivalne skupnosti, kakršni sta dve v Ljubljani, dve v Kranju in ena v Mariboru, so pri nas nekaj novega. To je poskusna oblika bivanja invalidov, ki niso odvisni od zavodskega načina življenja ali od staršev. Pri tem je poglavitno vprašanje nege in prevoza. Za prevoze mora društvo samo zbirati denar, za nego pa vključujejo brezposelne iz javnih del – takšnih zdaj dela 12, poleg enega civilista in občasno tudi študentov.

Naša gostiteljica sta Peter Reček, star 22 let, doma iz Bele krajine, in 37-letni Silvo Pustinek iz Litije, ki se sicer zdi veliko mlajši. Dekleti – Milica Ačko iz Slovenske Bistrice in Natalija Božič iz Izole – študirata na filozofski fakulteti geografijo in pedagogiko, prvi letnik. Silvo Pustinek je zaposlen v podjetju Sonce na Trebinjski 13, kjer fotokopira, Peter Reček pa se računalniško usposablja v centru Sonček.

Silvo Pustinek odhaja sam vsak dan na delo z mestnim avtobusom, medtem ko so

drugi trije vezani na invalidski voziček in jih vsak dan zjutraj odpelje, popoldne pa pripelje, poseben invalidski kombi – dekleti na filozofsko fakulteto, Petra pa na Vojkovo 73. Silvo si že tretje leto zapored služi kruh s fotokopiranjem, pred tem pa se je leto dni usposabljal za ta posel. Ob vikendih odhaja ponavadi domov. Prej je bil kar petnajst let doma.

Ko si ogledujemo dnevno sobo s televizorjem in lončki kaktusov, za katere skrbita dekleti, nam še posebej padeta

v oči gobelina, ki visita na steni. »To pa sem sam napravil,« pove ponosno Silvo. In potem privleče iz predala napol dokončan gobelin, ki ga šiva takole ob večerih, preden gre spat. Doma ima še 50 gobelinov, nekaj jih je že prodal, nastali pa so v vseh tistih letih, ko je doma sedel brez dela. To so gobelini, v katere je vtakano vse njegovo življenje, toliko jih je, da bi lahko priredil razstavo.

Ob vikendih malo dlje pospijo, ko vstanejo, pa začnejo pripravljati kosilo. Že v petek

se dogovorijo, kaj bodo jedli, nato pa z naročilnico kupujejo v trgovini, ki je v neposredni bližini. Ker ne zmorejo vsega sami, jim pomagata negovalki, ki prideta vsako jutro in pozno popoldne. Če je lep dan, se odpeljejo v Tivoli ali pa gredo na pizzo v bližnjo picerijo. Včasih tudi kaj zapojejo.

»Kot invalid na vozičku lahko normalno živim, mislim, da to ni nič takšnega,« pove iskri Peter, ki se rad pošali. »Znamo ceniti stvari, ki nam primanjkujejo, sicer pa smo kot vsi drugi ljudje, ne

Želi si urediti življenje tudi za naprej. To pa je odvisno od denarja. Ne bi rad živel po zavodih, rad bi kdaj pozneje dobil svoje stanovanje, službo pa denar, s katerim bi sam razpolagal. Seveda pa bi moral imeti pri roki tudi negovalko, ki bi mu pomagala postoriti vse tisto, česar sam ne more. Tudi invalidi imajo pravico živeti čimbolj normalno življenje.

Želja ima veliko, kaj jih ne bi imel. Njegova največja želja pa je, da bi odšel v ZDA ali pa v Kanado, na obisk k sorodnikom, da bi videl nekaj sveta. Slišal je, da sta to državi, kjer so zelo dobro poskrbeli za telesno prizadete, zato bi se rad prepričal na lastne oči, kako tam živijo takšni, kot je sam.

Skozi klet v Cankarjev dom

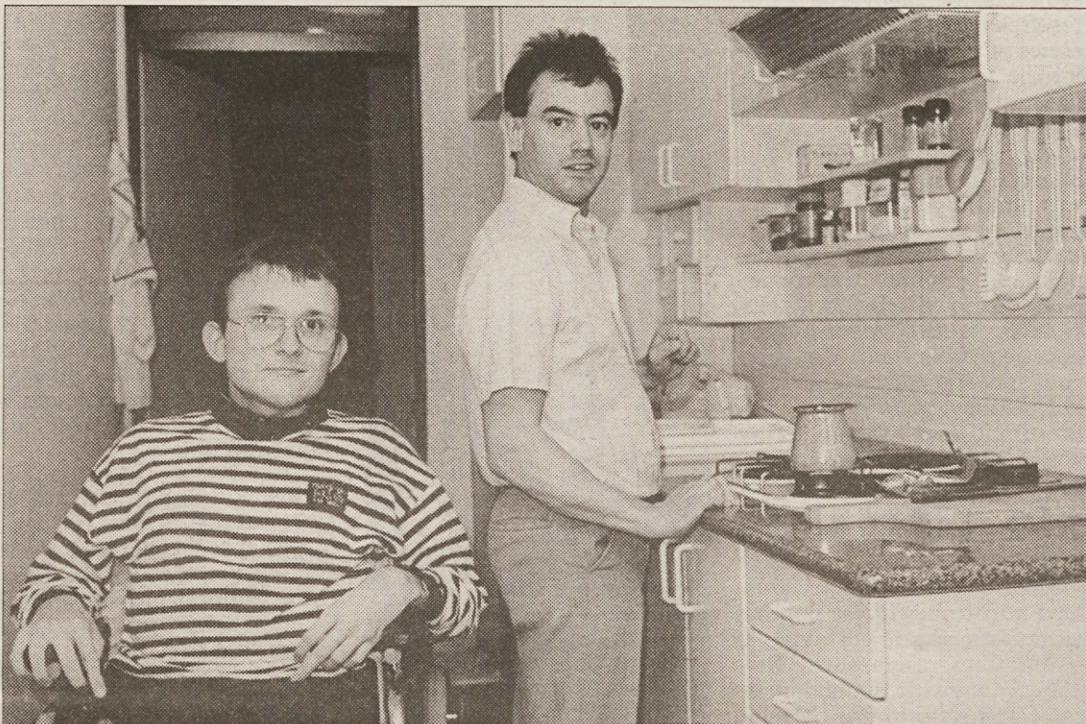
Na kulturne prireditve ne hodijo veliko, saj niti ne morejo, ko pa ni dohodov z vozički. Lahko gredo v opero, kjer so nedavno tega zgradili posebno dvigalo za invalide. V Cankarjev dom, ta hram slovenske kulture, pa gredo lahko samo skozi klet. »Zadnjič sem hotel obiskati v Cankarjevem domu knjižni sejem. Pa je nastal cel cirkus, preden sem prišel tja, kamor sem hotel. Šlo je za kopico banalnosti – najprej so iskali ključ od kleti, pa imeli težave z odpiranjem vrat in tako naprej...«

V Metliki, kjer je doma, so pred kratkim zgradili poslovni center in pri tem pozabili, da invalidi ne morejo po stopnicah. Saj vi ste pa na vozičku in ne morete gor, se potem čudijo. Stvari, ki bi jih lahko sam uredil, mora potem urejati nekdo tretji, to pa najbolj jezi. Sicer pa za invalide danes niso najhujše arhitektonske ovire, najhujše so ovire v miselnosti ljudi, vseh tistih, ki se nočejo zvesti v kožo drugega človeka.

Ta dva čudovita človeka sta tako polna upanja zrla v obiskovalce svojega stanovanja, odprla sta svoje srce, da bi ju laže razumeli. Želela bi, da bi ju bolje razumeli vsi drugi, tisti, ki hitijo vsak dan mimo njiju in se delajo, kot da ju ne vidijo.

A pogosto niso invalidi tisti, ki so na vozičkih, ampak jih je še največ sredi nas. To so invalidi po duši, ki se ne menijo za stiske drugih. Invalidi pa ne potrebujejo romantične vznesenosti ali pomilovanja, ampak preprosto to, da jim pomagamo, ko nas potrebujejo – ko gredo čez cesto, na avtobus ali z avtobusa. Preprosto naj bi stopili k invalidu in ga povprašali: Ali vam lahko kako pomagam? Včasih je dovolj že prijazna beseda.

Marija Frančeskin

Naša gostiteljica sta Peter Reček in Silvo Pustinek, ki kuha kavo.

Na vratih Petrove sobe je razobešen list papirja, na katerem piše:

IMAM PRAVICO DA

- ugotovim svoje potrebe in osebne prednosti
- me upoštevajo tako kot vsa druga bitja
- izražam svoja čustva
- rečem NE ali DA po lastni oceni
- izrazim svoje mnenje in vrednote
- delam napake in zanje odgovarjam
- spremenim svoje mnenje
- rečem »ne razumem« in zahtevam več pojasnil
- vprašam kar sam hočem
- se družim z drugimi, ne da bi bil od njih odvisen
- nisem odgovoren za probleme drugih
- odrečem zahtevo brez občutkov krivde
- sem uspešen
- me pustijo pri miru

BEDA V SLIKI

Razbita vsakdanjost

OBRATNA AMBULANTA

Piše: prim. doc. dr. Anton Prijatelj

Poklicni rak

Tudi pri nas opažamo vse večje zanimanje za vzrok rakavih obolenj. V zadnjem času iščemo povezanost med delom in rakom. Konec lanskega leta so organizirali skupen sestanek Kancerološka sekcija in sekcija za medicino dela Slovenskega zdravniškega društva ter Zveza slovenskih društev za boj proti raku.

Sestali so se kancerologi in medicinci dela in razpravljali o poklicnem raku pri nas. Skupina strokovnjakov iz invalidskih komisij je zapisala takole: »Maligna obolenja so v svetu in pri nas deležna velikega zanimanja in razprav, in to ne le strokovne, ampak tudi laične in medijske javnosti. V Sloveniji je leta 1990 umrlo okoli 18 800 ljudi, od tega 4164 zaradi raka, kar je dobra petina (22,1%) vseh umrlih.

V Nemčiji je istega leta zaradi raka umrlo 170 000 oseb, kar je četrtnina vseh umrlih, med poklicnimi boleznimi pa je bil rak vzrok smrti kar pri 35% umrlih!

Poklicne bolezni so po definiciji v medicinski enciklopediji (1970) tista patološka stanja, ki so nastala neposredno v zvezi z rednim delom delavca. Poklicne bolezni so sicer definirane po svojih etioloških, ne pa tudi nozoloških lastnostih. Poklicni raki se v bistvu ne razlikujejo od drugih rakastih obolenj, zanje je le specifično delovno mesto in stik z znano karcinogeno noksno.

Rakasta poklicna obolenja v praksi najpogosteje klasificiramo po etiologiji in poklicu ter lokalizaciji patoloških sprememb. Zakon o pokojninskem in invalidskem zavarovanju opredeljuje za poklicno bolezen tisto, ki nastane zaradi daljšega in neposrednega vpliva delovnega procesa in delovnih pogojev, ki sodijo v okvir dejavnosti, na podlagi katere je obolel zavarovan (v tem primeru gre za izrazito socialno definicijo poklicne bolezni). Gre za dolgotrajnejše delovanje pogojev in škodljivosti ter obremenitev pri delu, s čimer zakon ločuje poklicne bolezni od poškodb pri delu.

Kot dokaz o poklicnem izvoru rakastega obolenja najpogosteje uveljavljajo njegovo večjo pogostnost pri določeni skupini delavcev (epidemiološke študije in potrdilo o karcinogenem delovanju pri živalih). Pri nas je še vedno v veljavi seznam poklicnih bolezni iz leta 1983. Poklicne rake opredeljujejo točka 36 (rakasta obolenja na koži, sečnem mehurju, dihalnem sistemu in sinusih) ter točka 34 (med obolenja, ki jih povzroča ionizirajoče sevanje, všteta tudi maligne neoplazme).

Mednarodna agencija za raziskavo raka (IARC WHO) je objavila vrsto študij o obolenju za rakom zaradi najrazličnejših rakotvornih agensov. Senatska komisija ZRN (Deutsche Forschungsgemeinschaft) za oceno zdravju škodljivih snovi na osnovi študij IARC in lastnih raziskav redno pripravlja normativne vrednosti – tako imenovano listo MAK (Maximale Arbeitsplatzkonzentrationen, 1992), ki vsebuje okrog 176 rakotvornih in potencialno rakotvornih snovi, razdeljenih v tri skupine: 1. skupina A1 zajema snovi, ki po dosedanjih spoznanjih zanesljivo povzročajo rak pri ljudeh; 2. skupina A2 naštevajo snovi, za katere je dokazana rakotvornost pri poskusih na živalih; 3. skupina B so snovi, o katerih glede na nova spoznanja in raziskave domnevajo, da so rakotvorne. Snovi iz skupin A1, A2 in B je treba zamenjati z drugimi, zdravju manj škodljivimi.

KOLEKTIVNA POGODBA ZA NEGOSPODARSKE DEJAVNOSTI V REPUBLIKI SLOVENIJI

s komentarjem in stališči komisije za razlago kolektivne pogodbe

Poleg kolektivne pogodbe s komentarjem in stališči brošura vsebuje še:

– Tarifni del KP za zdravstvo in socialno skrbstvo – Sklep IS Republike Slovenije o določitvi koeficienta za določanje OD – Zakon o plačah delavcev v javnih vzgojno-izobraževalnih zavodih – Sklep o določitvi kalkulativnih osnov za določitev obsega sredstev za plače v zavodih, ki se financirajo iz proračuna.

Cena 950,00 SIT. Brošuro lahko naročite na naslov: ČZP ENOT-NOST, Ljubljana, Dalmatinova 4, telefoni 321-255, 110-033, faks 311-956.

Kulturniška demokracija!?

Tistikrat je bilo povsem drugače. Mučenik, gospod Janša, je ustvarjal slovensko vojsko, gospod Bavčar pa je kot notranji minister raziskoval okoliščine vojaškega zaprtja gospoda Janše. Demokratska javnost se je tresla, kajti vse komisije, ustanovljene v ta namen, so pošteno ropotale.

Ta ropot pa je segel tudi v vrste kulturnikov. Gospod Rudi Seligo je po tistem, ko so ga kot novonapovedanega predsednika sveta RTV ob novoletni zabavi postavili pred vrata, napravil kariero in uspel uveljaviti televizijo, ki »te trefne« v celem družinskem razmerju. Hvala bogu je moč imeti tudi več TV sprejemnikov in se tako izogniti ponujenemu ekranu TV Slovenije. Ampak ozadja primera Janša še vedno ne poznamo. Vsega sta kriva zeleni flomaster in prirojena zvedavost bivšega obrambnega ministra.

In prav te razmere so posegle v kulturo. Peter Božič se je odločil ne biti več član pisateljskega društva, razlogi pa so prej ko slej politične narave. Prav zanimivo je, kako se razdori med pisčimi ljudmi pogloblja, vse pa v imenu kulta osebnosti človeka, ki je prepričan, da je samostojno Slovenijo napravil sam s svojimi sodelavci, vsi drugi pa smo le statirali pri tem njegovem osamosvojitvenem početju.

Je obletnica znamenite 57. številke Nove revije. Kako je nastajala, bom opisal kdaj drugič, tokrat le, kako je skozi moje možgane prišlo do 57. številke, ki ni bila prepovedana in zaplenjena in je potrdila pot v evropskost slovenske države.

Pred izidom smo sedeli v prostorih Društva slovenskih pisateljev: Dimitrij Rupel, Niko Grafenauer, Tine Hribar, Ivan Urbančič, Matjaž Kmecl in podpisani. Jasno je bilo povedano, da bo 57. številka izšla in ne bo prepovedana, gospode urednike pa je zanimalo predvsem, kakšno je

razmerje med slovensko oblastjo in vojsko (JLA). Pogovor je bil odprt in iskren. Vse kasnejše dogajanje o tej znameniti številki revije pa je pokazalo, da je oblast uspela ohraniti doseženo raven demokracije, kot tudi to, da se v strokovnem smislu s pisci tekstov 57. številke Nove revije praktično nihče ni spustil v dialog. Ni se uresničilo geslo s knjigo na knjigo, ker pravzaprav niti ni bilo potrebno, čeprav je zlasti Niko Grafenauer svoje pisanje zagovarjal z avtorefleksijo (da ne bo pomote, danes je v demokraciji, za katero je takrat menda šlo, suicidnosti več, kot jo je bilo v prejšnjem režimu).

Zapisal sem, kar mi je ležalo na duši, da bi se vedelo, ko že vsi junaki pišejo svoje spomine in po svojih izbranih enotah, vsaj nekateri, pretepajo tudi civilne državljane, pa ne čutijo potrebe opravičiti se in prevzeti odgovornost za početje svojih ljudi. Zato me čudi početje razumnikov in kulturnikov, ki neovirano in brezumno drve v ravnanje rjavosrajčnikov in povzdigovancev boga Janeza, ki noče biti čebelar, ampak vojak od pete do glave. Mi pa mu lahko zgolj služimo!

Tako je prišlo do razkola med kulturniki, in vse bolj bo vidno, kam se kdo postavlja in katerim interesom služi. Danes je domovina svobodna in samostojna, zato ni potrebe v tem imenu ljudem nadevati na oči plašnice, jih vabiti v ulične demokracije in podobno. Vsi mi smo že nekajkrat dokazali, da nam je mar domovine!

Zato apeliram zlasti na kulturnike, naj zapuste poljane brezumja in politikanstva in se vrnejo k svojemu delu in poslanstvu. Ni spodobno biti v tem trenutku politični pragmatist! Gre za novo ero in ne za restavracijo, četudi nekateri pijano posegajo v naš vsakdan, nevedoč, da niti preteklosti, kaj šele predpreteklosti, kaj šele vgnezditi v novo tisočletje.

Milan Bratec

»Bil sem govornik na Štiho-vih večerih v kristalni dvorani hotela Union. Tema najinega pogovora je bila diplomacija, s posebnimi pogledi na slovensko diplomacijo. Takrat nismo bili suverena država in nismo imeli samostojne diplomacije... Štih je hotel ugotoviti sposobnost slovenskih ljudi v diplomaciji, koliko lahko koristijo slovenskim interesom, koliko na primer slovenski veleposlanik sam odloča, kako lahko slovenski ljudje v takratni diplomaciji povezujejo Slovence v svetu z domovino, to pa pomagajo čim širše odpreti v svet.«

Tako je o »intelektualnem krivicu« za svojo novo knjigo o razvoju in praksi diplomacije z naslovom »Slovensko bivanje sveta« v njenem uvodu napisal avtor Rudi Čačinovič, družbenopolitični delavec, publicist in doajen slovenske diplomacije. Na tiskratnem večeru je Bojan Štih

Rudi Čačinovič je napisal knjigo o slovenski diplomaciji

Slovensko bivanje sveta

govoril tudi o velikih slovenskih izseljevanjih v vse predele našega planeta in izrekel misel: »Mislim, da smo Slovenci eden izmed narodov, če bi se filozofsko izrazil, ki biva svet v celoti.« To misel je Čačinovič vzel za naslov svoje knjige, prepričan, da je ne more prezreti ne naša zunanja politika ne naša, zdaj resnično samostojna slovenska diplomacija.

Novo knjigo, ki je izšla pri založbi ČZP Enotnost, so predstavili minulo sredo na tiskovni konferenci na Fakulteti za družbene vede. O njej sta tam spregovorila Bojko Bučar, predstojnik katedre za mednarodne odnose in Čačinovičev poklicni kolega Štefan Cigoj iz ministrstva za zunanje zadeve. Knjiga pomeni prvo slovensko knjigo o diplomaciji, razdeljena pa je na dva dela. Prvi govori o razvoju, teoriji in praksi diplomacije, drugi pa pomeni zgodovinski pregled dela in deleža Slovencev v diplomatski dejavnosti držav, v katerih so živeli, do današnjih dni.

Gospoda Rudija Čačinoviča smo zaprosili, naj za naše bralce spregovori o nekaterih stvareh v zvezi s svojim pisanjem. Najprej nas je zanimal Štihov delež pri nastanku knjige.

– Bojana Štiha je takrat zanimal delež slovenskih diplomatov v jugoslovanski diplomaciji, kako lahko zastopajo interese svoje ožje domovine, so to res, prosto po Robertu Musilu, bitja brez obraza. Takrat sva na to temo razpredala cel večer, pogovor so stenografirali in to je pravzaprav začetek Slovenskega bivanja v svetu. Štih sam in nekateri drugi prisotni so me začeli nagovarjati, naj na tej osnovi napišem knjigo o diplomaciji, posebno o Slovencih v njej in o tem, kakšna naj bo slovenska diplomacija. Po tem sem v krajših in daljših presledkih napisal nekaj člankov v Naših razgledih, Večeru, Dnevniku

in Delu, Štihu pa se v celoti poskušam oddolžiti šele sedaj s tem delom.

Vendar ste takratno razmišljanje še razširili?

– Seveda, delo, ki je sedaj izšlo, pomeni rezultat mojih osebnih izkušenj in osebnega prepričanja, pa seveda prebiranja obilice knjig, ki govorijo o tej temi. Moj namen je tudi nekoliko pedagoški. Prizadevam si, da bi se slovenska javnost v nekoliko večji meri zainteresirala za diplomacijo in mednarodne odnose, da bi spoznala, za kaj je ta potrebna. To je toliko pomembnejše zdaj, ko imamo svojo državo in svojo diplomacijo.

Pa mislite, da je danes poznavanje diplomacije v širšem krogu ljudi na Slovenskem kaj boljše kot takrat, ko ste se pripravljali za pogovor s Štihom? Menda so ljudje takrat v radijski anketi na vprašanje, kdo je diplomat, odgovarjali najbolj številno, da je to človek, ki ima diplomato?

– Ne vem, najbrž je bolje, upam pa, da bo tudi moja knjiga pomagala pojasniti, za kako pomembno dejavnost gre in da tudi diplomatski jezik in izrazoslovje, pa protokoli niso navlača brez potrebe, zakaj je vse to potrebno in kaj omogoča.

Kako pa je z usposobljenostjo novooznovane slovenske diplomacije, imajo kadri dovolj znanja?

– V zakonu o zunanjih zadevah je zelo dobra zahteva o pogojih, ki jih morajo izpolnjevati kandidati za diplomacijo. Predvideno je, da mora pripravniki imeti končano eno od fakultet – pravno, ekonomsko, jezikoslovno, družboslovno, da mora pisno in ustno obvladati dva tuja, diplomatska jezika in poznati zgodovino ter mednarodno pravo. Takšni standardi veljajo tudi v svetu. V Nemčiji se na primer kandidat dve leti pripravlja, obiskuje tečaje iz diplomatskih znanj, dobivajo tudi konkretne naloge, saj ni vse

v znanju, pomembno je tudi, kako ga udejaniš. Tudi v Sloveniji bi bilo koristno, če bi pripravili dodatne tečaje, pri katerih bi sodelovale vse najvišje znanstvene in pedagoške ustanove. Pripravnik bi bilo treba tudi preizkusiti ob konkretnih nalogah. Zdi se mi, da se je v zadnjem času odstopalo od sistema, ki je dobro zastavljen.

Kako pa izrabljamo znanje nekdanjih slovenskih diplomatov? Za vas vemo, da ste v svetu za zunanje zadeve pri ministrstvu.

– Mislim, da sem v tem organu edini od starih diplomatov, vključili pa so me kot predsednika društva za mednarodne odnose. Mislim, da bi znanje starih diplomatov morali bolj izrabiti, če hočete konkretno, v Italiji se pojavljajo težnje po reviziji Osima, v Sloveniji pa živijo diplomati, ki so bili pri nastajanju osimskih sporazumov zraven, so jih soustvarjali.

Ko ste že omenili Italijo, v knjigi navajate misel Harolda Nicolsona o italijanski zunanji politiki, ki da prenapihuje probleme s sosedi, dviga prah, doseže pa le malo.

– Ta označba, čeprav zelo stara, kar primerno označuje politiko naših sosedov. Navadno sami vedo, da ne bodo dosegli tistega, kar zahtevajo in potencirajo, hočejo ustvariti videz, da dajejo koncesije. To počenajo venomer, vznemirjajo domačo in tujo javnost, hujskajo in ustvarjajo nerazpoloženje doma. Vendar je Nicolson že takrat zapisal, da to ni politika velike države, velike sile...

Na tiskovni konferenci smo slišali, da bo po dveh knjigah v dveh letih pri naši založbi drugo leto na vrsti spet nova.

– Upam, da res, sedaj se vracam k spominski literaturi in na vrsti je naslednji del moje zamišljene trilogije.

Igor Žitnik

Cvetko Zagorski: Posestnica I.

Iz daljše knjige zgodb Cvetka Zagorskega z naslovom Podobe časa objavljamo prvo od dveh najznačilnejših. To je zgodba z naslovom Posestnica I. Pisatelj je zgodbe napisal v različnih letih, vse pa imajo korenine v prelomnih časih pred drugo svetovno vojno, med njo in po njej. Mnoge moralne dileme ostajajo ne glede na čas enake, nekatere pa se nam glede na čas in zorni kot relativizirajo. Vsekakor delo zanimivo prikazuje razmere, ki so za nekatere tuje in odmaknjene, vendar tudi danes aktualne.

(5. nadaljevanje)

»Potem pa je res najbolje, da grem,« se je vdal. »Pa je varno? Legimirajo na vlaku? In tam – me bodo zanesljivo sprejeli in mi pomagali naprej?« je bil možak zaskrbljen. Gospa mu je zagotovila, naj bo brez skrbi, pot je varna, že preizkušena. Vendar ga docela ni mogla pomiriti. »Že med vojno sem jim komaj ušel,« je vzdihoval. »Pri bogu, nisem pometil puške na človeka, ne nosil noža. Ustaši so resda počeli vse to, partizani so me imeli za koljača, v resnici sem samo pravoslavne prekrščeval...«

Obril se je in ocedil nesnage, ki se je je nabral na krmi.

»Samo strahu ne smete kazati, pa bo vse dobro. Ljudje zdaj veliko potujejo,« ga je spodbujala. Razložila mu je, kod naj gre na postajo, kupi vozovnico, kam naj se obrne v Ljubljani, on pa ji ni nehal poljubljati roke in se zahvaljevati. Zmeraj bolj zoprn ji je postajal s svojo mešanico strahu in osladnosti.

»Pogum, pogum!« mu je pravila. »In glejte, da se čimprej vrnete, pa ne na skrivaj, ampak z godbo!«

»Daj bog, daj bog!« je odgovarjal, pa je bilo v besedah več bojazni kot volje...

Ko se je vračala med njivami nizdol, ji je prišlo na misel, kakšen neki je bog tega duhovnika. Ne, si je rekla, njegov bog ni moj bog. Spomnila se je parti-zanskega duhovnika, moškega srednjih let v civilni obleki, vedrega obraza, živahnih gibov in iskrih oči, prav na Božič trinštiridesetega je bil prišel z brigado v vas. Priredili so miting in tudi on je govoril, med vsemi še najbolj iz prepričanja, tako se ji je zdelo, iz duše. Ne le o boju in svobodi, tudi o bogu. Kako je torej z bogom, se je vprašala. Ima mar vsakdo svojega boga? Kakor nikoli prej, niti zdaj ni prišla s tem premišljanjem do konca. Pohitela je, bila je že trda tema, čez nebo so se od zahoda proti vzhodu vlekli temni oblaki, rosilo je.

5

Čez mesec dni, ves ta čas se ni zgodilo nič posebnega in gospa se je spet pobrala k delu in odporu, je pripravljal proti večeru po cesti osebno ford. Ustavil se je pod klancem in iz njega sta izstopila plečata mlada moška, ter se preudarnih korakov napotila proti vili.

Gospa se je prav tedaj s srpom v roki vračala z njive. Iz mesta, je pomislila. Kaj le hočeta?

Včasih so se pod njeno vilo pogosto ustavljali avti, znanci iz mesta so cenili njeno kuhinjo in klet. Ampak ta dva zdaj – preveč preudarno stopata, ne ozirata se ne na levo ne na desno, ne pogovarjata se.

»Kaj če...« se je ustrašila. Negotovost in nestrpnost sta jo priganjali, toda koraka ni hotela pospešiti. Onadva sta jo pred vilo pričakala ravnodušnih obrazov.

»Ste vi tovarišica N.N.?« jo je vprašal starejši črnolasec in ji pomolil neki papir. »Z nama boste šli na informativni pogovor.«

»Se tako mudi?« se je poskušala vljudo nasmejniti. »Preoblečem se menda lahko?« je rekla za spoznanje pikro in se trudila, da bi ostala uglajena in mirna. Onadva sta se spogledala, potem pa le stopila za gospo v hišo. Ko je odšla po stopnicah v spalnico, je stopil starejši za njo, mlajši je ostal v veži.

Ko se je za vrati preoblečala v črno, je premišljala, kaj naj pomeni »informativni« pogovor. Možgane ji je v hipu preblisnilo nešteto možnosti in slutenj. Nič dobrega si ni obetala, vendar je bila misel na begunca tako preteča, da je sploh ni hotela jemati resno v poštev. In ko ni našla nobenega pravega odgovora, je sklenila le to, da bo tajila, česar koli bi jo obtoževali.

Še počesala se je, si prevezala črno svilen roto, si odrgnila obraz in čelo s kolonsko vodo ter pogoltnila tableto za pomirjenje.

Ko so odhajali navzdol proti avtu, se je zaman ogledovala po dekli ali hlapčku, da bi jima naročila vsaj to, naj povesta sestri.

Auto je zdrsnil po cesti. Mimo so jadorno letela

drevesa, polja, domovi... Molčali so in gledali skozi okno. Gospejin za spoznanje postarani, v svoji zreli izraznosti lepi obraz s široko možko brado, z rjavimi brčicami nad stisnjeno ustnico je bil navidezno miren. Ni hotela premišljati. Ni dovolila, da bi ji skrb jemala razsodnost in moč. Hotela je ostati dostojanstvena in obdržati vljudo hladni odnos do spremljevalcev in tudi pozneje do zasliševalcev. Upala je, da jo peljeta le v okrajno mesto in jo bodo obtožili prikrivanja pridelkov, lažnega prijavljanja, mogoče tudi obrekovanja ljudske oblasti in podobnih grehov, ki jih potem časniki napihnejo do rovarjenja in sabotaže. Lahko jo nekaj mesecev tudi zadržijo.

Vendar iz vasi niso obrnili na stransko cesto, avto je zdrvel naravnost na veliko cesto. Uvidela je, da se peljejo v glavno mesto in da gre za nekaj več. Zdaj jo je zares zaskrbelo. Kaj bi le moglo biti? So odkrili kakšno njeno zvezo? Vsi njeni prijatelji so zdaj »reakcija« in protiljudski element. Mogoče so pobrali koga izmed njih, lahko je imel kdo zvezo z zahodom. Z marsikom se je odkrito pogovarjala o politiki in gospodarstvu, kaj pravi radio okraj meje in skupaj so ugibali, kako dolgo še lahko traja vse to. Razen... pa saj ni mogoče, Hrvat mora biti že čez mejo, če je le šlo vse po sreči. A če so vendar izvolili?

»Kam me peljete?« je le vprašala zadržano. »Na pogovor, saj ste slišali,« je bil odgovor kratek, odrezav.

»Menda smem vedeti, za kaj gre?«

»Boste že tam zvedeli,« je bil odgovor zdaj že oster in ni več dopuščal vpraševanja.

Ulice v mestu so bile razsvetljene, tramvaji so cingljali, redki meščani so hiteli domov, v središču mesta je vrvela mladina.

Ze prej je čutila, da se dogaja z njo nekaj nenavadnega, neka sprememba, ki ji ne more kljubovati. Ko pa so vstopili skozi velika zidna vrata na dvorišče jetnišnice in je paznik zaklenil za njimi, se je začutila ujeto kakor gozdna žival v kletki; da se je nekaj pretrgalo, jo ločilo od nje same, kakršna je bila še malo prej; kakor da je ostala prejšnja onkraj vrat in je vstopila le njena senca.

Začel se je tisti utečeni, že nešteto krat ponavljani postopek: popisovanje osebnih podatkov, telesne preiskave, oddajanja vsega, kar je bilo v žepih, razen robca; uradniki in pazniki so hodili sem in tja, mimo nje, kakor da ne obstaja. Čutila je, da ji niso vzeli le ure, denarja, trakov iz čevljev, ampak tudi ime, rojstni kraj in dan, poklic in sploh vse, kar pomeni človeka, osebek. Paznik jo je rožljajoč s šopom klju-

čev predal drugemu pazniku, kakor da bi si podajala paket, čutila se je ponižano v popolno nepomembnost, obenem pa pomislila, da je to le videz, v resnici so pazili nanjo kakor na nekaj dragocenega in pomembnega, kar se ne sme izgubiti.

Nazadnje se je znašla sama med štirimi ozkimi stenami, v svetlobi petnajstvečne žarnice visoko zgoraj pod stropom. Ob desni steni sploščena slamnjača na železnem ogrodju, ob levi k steni prikovana spraskana mizica s stolčkom brez naslanjala, nasproti vratom pod stropom majhno kvadrato okence, ki ga ne bi dosegla, tudi če bi stopila na prste; v kotu ob vratih železna pokrita posoda, iz katere je gnusno zaudarjalo.

Komaj je paznik s ključi odročljaj, že je ugasnila žarnica pod stropom in znašla se je v mraku, iz okenca pod stropom je z jetnišnične dvorišča sijalo komaj kaj svetlobe. Nekaj časa je stala sredi celice in ni vedela, kako naj se znajde brez udobja, kakršnega je bila vajena. Legla je vznak na slamnjačo, ne da bi se pokrila s kocem, ki je zaudarjal po plesnivem in gnilem, kakor konjska odeja. Slišala je, kako je komaj slišno v vratih klocnilo kovinsko mačje oko. Opazujejo jo. In tako jo bodo opazovali noč in dan, iz gole skrbi zanjo.

6

Zbudili so jo neznani glasovi, hrup. Ni se takoj znašla. Boleča kosti so jo spomnile, da ne leži v svoji postelji. Obšel jo je čuden preplah – kje sem, kako sem zašla sem, nekaj hudega se je zgodilo z menoj. Počasi se je zavedela in si v spominu obnavljala dogodke včerajšnjega dne. Ozrla se je proti okenski odprtini pod stropom. Prešlela je železne palice prekrizane okna: pet počez, tri navpično. Za njimi oranžna zarja zgodnjepoletnega dne. Neugnano, prehitavajuče se žlobodranje vrabcev od nekd zunan. Obšla jo je dotlej neznana tesnoba človeka, ki se zave, da je ujet in mu srce zakrknje v krču. Hrup s hodnika se je bližal. Bilo je loputanje, odpiranje in zapiranje vrat, rožljanje s ključi. Celice odpirajo, je sklepala. Toliko da si je poravnala krilo, že so zarožljali ključi v njenih vratih. S sunkom so se na stežaj odprla. Pred pragom je stala mlada, vitka paznica v modri uniformi, v tesno opetem krilu in bluzi, v črnih nogavicah in nizkih solnih. Izpod gizdavo, postrani natakknjene modre kape z rdečo zvezdo so ji padali na rame kostanjevorjavi kodri in ji obkrožali porjaveli obraz, ki je bil uradno brezčuten, pogled zelenkasto rjavih oči tuji in strog. Premerila je jetnico in ukazala:

»Kiblo!«

(Dalje prihodnjici)

VELIKA NAGRADNA KRIŽANKA ŠT. 17/18

				DELAVSKA ENOTNOST	ZAGANJAC PRI AVTO-MOBILU	PRISTANIŠČE V SEVERNI FRANCIJI	PRITOK TIBERE PRI RIMU	IGRALKA TAYLOR	POKRAJINA V VIETNAMU	NAGRADNA KRIŽANKA	GOZDNI POLJ BREZ HISICE	PRITOK YUCONA NA ALASKI	IVO ZORMAN	AMERIŠKA TENISKA IGRALKA	ČASOVNA ENOTA	STARI PREDDEL MARIBORA	MENIČNO JAMSTVO	STARA JAPONSKA PRESTOLNICA	SANTIAGO CARRILLO							
				MILANSKA OPERNA HISA						SPOOBUDILO. POŽVILO. DRAZLIJAJ																
				IZVLEČEK IZ ČRESLOVINE. STROJULO						MESTO V SRBIJI OB KOLUBARI RENUJ												DELAVSKA ENOTNOST	MAJHEN POLJ	RAZKAVA JAVNEGA MNEJJA	PORCELANSKA GLINA	ZDRAVILNA GORSKA RASTLINA
				BARVILO IZ BORSCEVE KORENINE												RAKOCELNIK RAZTEGNI-TEV						PRIPRAVIL: SALOMONOV UGANKAR	REKA SKOZI VELENJE DANKSI BOKEMIK (HENRICK)			
				ANGLEŠKI POLARNI RAZISKO-VALEC (JOHN)				SLOVENSKE PESNI (JANEZ)						SPODNJI DEL PROSTORA					NORDUSKI BOG GROMA							
				PEVKA TURNER DRAMATIK RAVNJAK						VERDJEVA OPERA		PISATELJICA NIN AMERISKE PISATELJI (EDGAR)						RUSKI SAHIST (PAUL)	HLAPLJIVO MOČNO DIŠEČE OLJE	IZBOČEN DEL STAVBE Z OGRAJO VANADU						
				IME ČRKE L SLOVENSKE DRAMATIK (DOMINIK)				NEKDANJI RUSKI VLADAR	HERCEGOVEC				SEVERNO-AMERIŠKA LOVORIKA	POLAGALEC TAPET						NRAVOSLO-VEC						
AVTOR: BORUT LEVEC	VISOKA PLANOTA	GRŠKI OTOK V SPORADH	UPODABLIJA-JOČA UMETNICA REKA SKOZI MUNCHEN							PREPROSTA VODNA RASTLINA PESNICA SEIDEL				PISATELJICA JONG SREBRO						ROČNO ORODJE ZA ODO-LOVANJE KOVIN	OTOK V SEVERNEM JADRANU	REJNIŠTVO	SRBSKO MOŠKO IME			
NASPROTJE OSEKE													POLITIK LEVSKI OBLIKA RASTLINSKEGA STEBLA						TROS SMO MATAVULJ							
MAJHEN HRČEC, KI ŽIVI V LESU								OSTRA REKA NA KLASU					TRŽIŠČE SONIK V GRŠKEM PODZEMLJU				MOŠKI, KI CISTI BIVALISČE NORDUSKIH BOGOV									
MESTO OB ARALSKEM JEZERU																										
DAN V TEDNU																										
SREDIŠČE VRTENJA																										
SALOMONOV UGANKAR	NEMŠKI SKLADATELJ ECK	REŽISER SPIELBERG LUKA V JUŽNI ITALIJI								GRŠKA OSVOBODIL. ORGANIZAC. DRŽAVA V ZDA																
TEBANSKI KRALJ. JOKASTIN BRAT																										
GOROVJE V SAHARI (ABSEN)																										
MODRO BARVILO																										
SLOVENSKE REZISER (JANEZ)																										
OGNJEVITO, ZIVAHNO (V GLASBI)																										
DIVJA MAČKA																										
				NEUMNICA NORICA																						
				ATOMSKA SKUPINA V SINTETIČNIH ZDRAVILIH																						
DELAVSKA ENOTNOST	OŽIG, PALEZ	GOZDOVNIK, SKAVT	REKA V JUŽNI FRANCIJI TROPSKA PAPIGA																							
NEKDANJI SOVJETSKI DIKTATOR																										
SLOVENSKE KEGLJACICA																										
OBREZJE																										
NEMŠKA FILMSKA IGRALKA (KARIN)																										
PRAZNIK DELA!	ZORANA ZEMLJA DANKSI OTOK																									
ALFI NIPIC																										
ŠVICARSKI SLIKAR (JEAN ETIENNE)																										
NAPISANA PREDAVANJA ZA ŠTUDENTE																										

Rešeno križanko nam pošljite do 9. maja 1994 na naslov: ČZP Enotnost, Dalmatinova 4, 61000 Ljubljana, p.p. 479 na dopisnici ali v pismu s pripisom Nagradna križanka št. 17

Nagrade so: 7.000, 5.000 in 3.000 tolarjev.

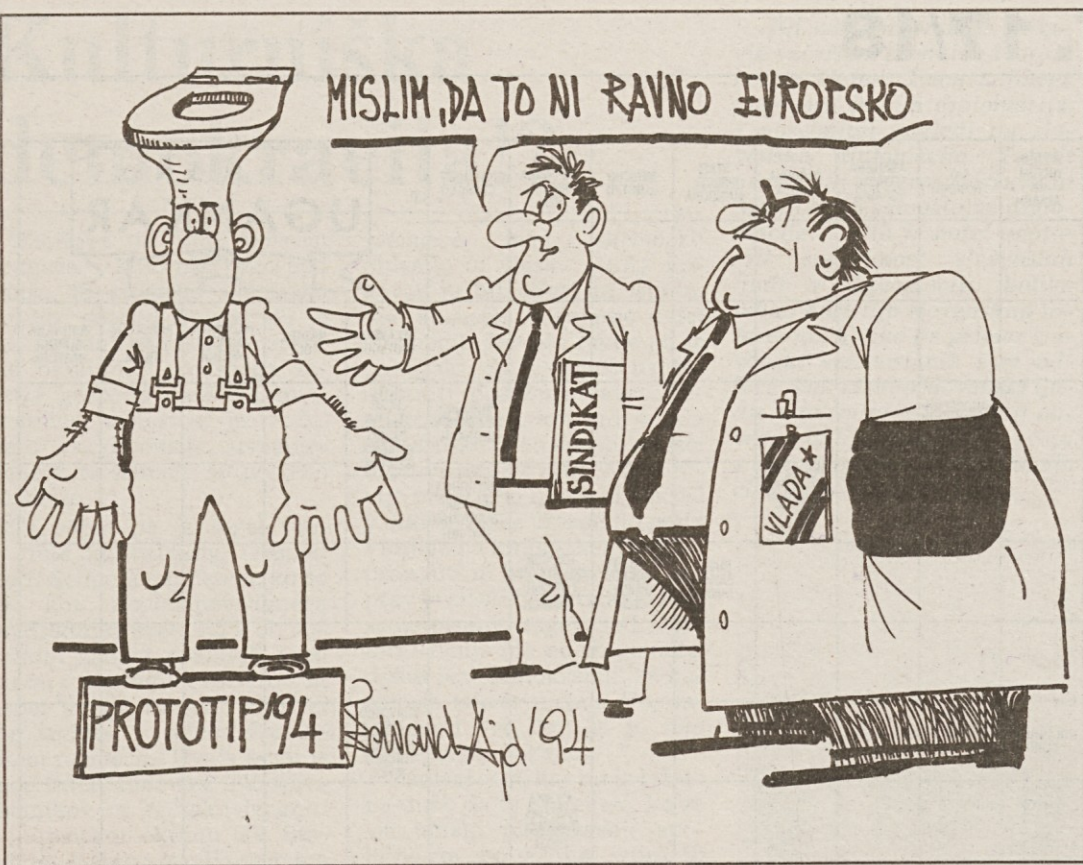
ANT, STRAN, LEER, SCALA, ASEPSA, SABA, TA, LK, DC, TONIK, RT, USTA, SAARINEN, ADE, ATONON, SOČA, DAKAR, RENOME, AMATERSTVO, TRASAT, SARAGAT, SM

Izzrebani reševalci nagradne križanke št. 15

- Brigita Laura, Heroja Vojka 36, 62000 Maribor
 - Metka Podlesek, Kocljeva 6, 69000 Murska Sobota
 - Branka Kovačič, Podgorska 10a, 61330 Kočevje
- Nagrade bomo poslali po pošti

Rešitev nagradne križanke št. 15

STOLPIČ, REMS, TAKTIKA, ATIK, EMI, KARAKALA, RANA, AROMAT, IRANKA, VID, SLAVKO AVSENIK, INKA, BLANC, NR, ALVARO, ARENA, ŠOK, NAAB, SOLKAN, KRAVA,

Kučanova pridiga

Milan Kučan, predsednik Republike Slovenije, mora biti do svoje (politične) smrti ali vsaj do penzije hvaležen krščanskim demokratom, ki so mu v državnem zboru omogočili veliki »guč«. Ta čas nesporno prvi slovenski politik je priložnost dobila izkoristiti. Gospod predsednik jih je v stilu prave pridige, ki ne predvideva razprave ali celo ugovorov, spravi v položaj vernikov ali učencev in jim s tem demonstriral prvi aksiom demokracije, ki se mu reče – poslušati! Mimo tega pa jim je med brati razložil znan izid enoletnega diskvalifikacijskega in likvidacijskega obdobja, hvala bogu ne tudi fizičnega, iz katerega je gospod predsednik izšel kot veliki zmagovalac, obrambni minister Janez Janša izpadel kot čisti politični vajenec, svoj porcijon v obliki prsta globoko v najbolj delikaten točki svojega (političnega) telesa pa prejel še predsednik vlade dr. Janez Drnovšek, ki si je dolgo časa domišljjal, da ima vse niti tega velikega pokra v svojih rokah. Janša in Drnovšek sta spregledala, da je Kučan zanj nju nedotakljiv, dokler ga bodo volile celo najbolj verne ženske.

Kovačičevo poglavje

Mag. Miloš Kovačič, direktor novomeške Krke, je svoj-

čas prejel od svoje takratne demokratske stranke celostransko čestitko v Delu za podeljeni naziv »menedžer leta«. Kovačič, ki naj bi bil po nekaterih strokovnih ocenah eden redkih menedžerjev na Vzhodu, sposobnih voditi vsako ameriško korporacijo, je potem ravno zaradi mešanja štrn liberalnodemokratske stranke pogorel na volitvah za državni svet. Najbrž si Miloš takrat niti v sanjah ni predstavljal, da bo že čez kakšno leto s svojimi uspehi v Krki glavni protagonist »zgodbe o uspehu«, s katero je takrat volilce nagovarjala ravno konkurenčna LDS. Ampak pota Gospodova so res čudna. Še bolj pa je res, da se muhe rade lepijo na med. Novo Krkino naložbo je namreč odprl predsednik vlade in LDS dr. Janez Drnovšek, ki se sicer nerad udeležuje otvoritev, tokrat pa je po lastni izjavi »naredil izjemo, saj je ta Krkina naložba simbol oživiljanja slovenskega gospodarstva«. Prav mogoče. Še bolj mogoče pa je, da sta Krka in Kovačič popolnoma nič po svoji krivdi eno redkih poglavij »zgodbe o uspehu«. Dokaz več, da politika ni samo umetnost možnega, temveč celo – nemogočega.

Švajncarjevo povišanje

Janez J. Švajncar, eksdirektor uprave za vojaške zadeve, je ogorčeno pobil znano izjavo novega obrambnega ministra Jelka Kacina, češ da si je Švajncar privoščil politikanstvo, za kar ga je Janez Janša

nagradil z napredovanjem. Semantično navdihnjeni Švajncar je jezikovno nekega Jelka poučil, da »nova slovenska vojska ne pozna več starega in iz srbsčine prinese nega napredovanja, pač pa samo poviševanje in poviševanja«. Z Janezom se je glede na inflacijo novih slovenskih generalov moč v celoti strinjati. Kljub temu pa velja opozoriti na pomanjkanje njegove veroučne vzgoje, kjer je poviševanje predvideno le za ponižane. Živi dokaz za to ni po lastnem samovšečnem zatrdjevanju in domala mučeništvu v prejšnjih časih nihče drug kot – Janez J. Švajncar sam!

Miklavčičeva opcija

Tomaž Miklavčič, temeljni javni tožilec ljubljanski, se je srečal z brigadirjem Krkovičem na prostem pri Depali vasi, kar ne meče le čudno luč na pozicijo tožilstva v aferi Smolnikar, temveč odkrito kaže na to, da to tožilstvo v tej aferi nastopa kot podaljšek neke (problematične) politične opcije. Tembolj, ker ima to tožilstvo v svojem predalu že vse od leta 1992 sodnopreiskovalni spis o incidentu med teritorialci in lovci na Gorjanjih, iz katerega bi zlahka izluščilo kaznivi dejanji nezakonitega poseganja vojske v civilno sfero in prekoračitve pooblastil. Vprašanje je samo eno: ali bo treba Miklavčiča prisiliti k opravljanju svoje funkcije s civilno tožbo. Absurd, ki po svoje govori o pravnosti (slovenske) države.

Kuli

Humoreska

Japonska čreva

– In o čem bomo spregovorili danes? smo tokrat mi naskočili tovariša Neposrednega proizvajalca raznih strok, ki je kot ponavadi mirno sedel za šankom bifeja Bližnja srečanja posebne sorte in ljubeče pil svoje pivo.

»Jaz imam naše domače politike čez glavo. Ves čas je vse isto. Na oblasti so eni in isti, le imena si menjajo. Skratka »Isti k... drugo pakovanje,« kot bi rekli naši bratje vseh treh veroizpovedi.«

– Se strinjamo, a o čem bomo torej govorili?

»O Bosni, pa mirna Bosna!«

– Ha, zdaj pa ste ustrelili kozla. In to divjega. In to bosanskega. Če je namreč kje ves čas še bolj enako, kot je pri nas v Sloveniji, potem je to v Bosni.

»Počasi, počasi! Morda je res enako, a se ta enakost vselej kaže v drugačni luči. Opozoriti bi vas moral na neko presenetljivo dejstvo, ki ga je veliki mojster OZN Butros na kvadrat Gali izbral v splošno slabo vseh pravoslavcev, kajti na svojo stran je dobil budiste, točneje zen budiste oziroma šintoiste.«

– No, dragi tovariš Neposredni, že res, da je bila ponoči polna luna, ampak do zdaj, se zdi, niste bili kaj prida podvrženi temu muslimanskemu simbolu. Tole vaše vzlanje boste pač morali malce pojasniti.

»Prav rad! Glejte, ko je carska Rusija leta 1905 napovedala vojno Japonski, je hkrati

vojno Deželi vzhajajočega sonca napovedala tudi Črna gora, po principu »Nas i Rusa ima dvesta miliona!«

– Dobro in kakšno zvezo to ima z Bosno? »Pa še kakšno. To je vedel Butros na kvadrat, ki je prav zaradi tega za svojega posebnega mirovnega odposlanca postavil tistega Japonca Akašija. Dobro je namreč vedel, da bo prav Japonec zagotovo nasprotoval vojaškim operacijam proti Srbom, pravzaprav proti Črnogorcem...«

– Ja, kako pa je to mogel vedeti? »Zaradi rusko-japonske vojne. Glejte, ko so Japonci Ruse narezali v bitki pri Cušimi, je carska Rusija podpisala z Japonci mir. Tega pa ni storila Črna gora. Tako je Črna gora oziroma Jugoslavija, ki je naslednica Srbe gore, še vedno v vojni z Japonsko. In Akaši to ve. Če bi namreč zaukazal napad na Srbe ali, še huje, na Črnogorce, bi ga ti en, dva, tri ujeli in strpali v arest kot vojne ujetnika, torej kot Japonca in ne kot emisarja OZN. In tako se je torej, kot smo videli, brunni Japonček uprl Natu in ideji, da bi Nato bombardiral srbske položaje v Bosni. Hkrati pa si je Butros na kvadrat po pilatovsko umil roke. Navdušeni pa so tudi Rusi, da jim ni bilo treba še enkrat zagovarjati Srbov. Celo malce so jih pokarali, saj je bil Akaši dovolj prosrbsko, pardon pročrnogorsko trmast.«

Bogo Sajovic

Horoskop

Naj poizkusijo

Eden največjih ruskih vladarjev je bila carica Katarina II. (rojena 2. maja 1729), zaradi uspehov svoje predvsem zunanje politike imenovana tudi Velika. Katarina je kot princesa Sophie von Anhal-Zerbst prišla v Rusijo leta 1745, kot nevesta carjeviča Petra, ki je kasneje kot Peter III. postal car. Okrutnega in slabomnega carja so že leta 1762, komaj šest mesecev po kronanju ubili. Njegova vdova Katarina (to ime je dobila s prestopom v pravoslavno vero) je s pomočjo gardnih oficirjev prevzela oblast. Imela se je za razsvetljenko, dopisovala si je med drugim z Voltairom, bila je inteligentna in ambiciozna, precej prahu pa so vzdigovale njene ljubzenske avanture. Med njenimi ljubimci so bili zlasti oficirji, ki so tudi bili njena največja opora pri vladanju. V notranji politiki je sprejela več odlokov in zakonov, ki so utrdili položaj plemstva kot vladajočega razreda in še bolj pritislili na kmete. To je pripeljalo do več uporov. Zlasti je bil znan upor Pugačova (1773–74), ki so ga zatrli le z veliko težavo, vendar tudi z veliko krutostjo. Katarina

je vodila zelo agresivno zunanjo politiko. S podporo svojih vojskovodij, zlasti Potemkina in Suvorova, je sodelovala v vseh treh delitvah Poljske (1772, 1793 in 1795), s čimer je dobila velike dele Pribaltika, Ukrajino, Belorusijo in Podolje. V več vojnah s Turki pa je osvojila Azov,

malo kasneje Krim, končno pa celo severno obalo Črnega morja. Za njene vladavine se je začela Rusija aktivneje vmešavati v evropsko politiko in je vsaj začasno opustila večja osvajanja proti vzhodu.

Znana pevka Gabrielli je od carice za tri nastope zahtevala pet tisoč zlatnikov. Carica je bila presenečena:

»Take vsote ne dobi noben moj maršal za celoletno službo.« Pevka ji je odvrnila:

»Potem pa naj vam, veličanstvo, pojejo vaši maršali.«

Deni

VREME

Piše: Andrej Velkavrh

Sončno in toplo

Zadnji dnevi aprila so bili med najtoplejšimi. Povprečna maksimalna temperatura za Ljubljano je 15,4, zato so temperature nad 20 stopinj že nad povprečjem. Niso pa izjemne. Do sedaj je bil v Ljubljani najtoplejši dan 23. april 1968, ko je bilo 29,3 stopinje Celzija.

V večini krajev so bile tako visoke temperature zabeležene ravno v letu 1968. Najtoplejši je bil Črnomelj z 29,9 stopinjami. Zaman tule iščemo Novo Gorico ali pa Portorož. Primorska odstopa jeseni, spomladi pa so celinski kraji praviloma toplejši oz. imajo višje maksimalne temperature, kajti povprečne mesečne so za primorske kraje višje. V povprečne dneve so namreč vštete tudi jutranje, ki so na celini seveda nižje.

Narava ob zadostni količini vode in toplote spet poka od zelenja. Do začetka prihodnjega delovnega tedna bomo deležni sonca in toplote. Na nas je, da izkoristimo, kar nam je ponujeno.

X-25 javlja

Po daljšem premoru, ki ga je naš znani vosovski agent X-25 porabil za analizo misli gospoda poslanca Ivana Omana, sicer se podpredsednika Slovenskih krščanskih demokratov, predsednika Slovenskega kmečkega gibanja pri SKD in iniciatorja Ljudskega krila pri SKD, lahko DE posreduje ugotovitve te analize tudi širši javnosti:

»Gospod Ivan Oman je namreč predlagal najprej v intervjuju Slovincu, nato pa še v Zagorju na konferenci SKD, da naj se vladna koalicija uravnoteži. Po njegovem bi to bilo videti takole: 30 poslancev Drnovškove LDS na levi in proti njim na desni 15 krščanskih demokratov, 10 poslancev Podobnikov SLS + 1 prebeg iz SNS, 4 Janševi

socialdemokrati in še 2 prebega iz SNS/SPS k SDSS, skupaj 32 poslancev na desni torej. Matematika se izide, pod pogojem, da je Drnovšek nor, saj bi tako iz dominantne koalicijske stranke postal podrejeni partner in vladni sluga. X-25 gospodu Omanu čestita za predlog in pričakuje še več podobnih v prihodnje.«

Hokus, pokus, to bo pravi fokus, pravi posebej za DE X-25

To je prva slovenska knjiga o diplomaciji. Njen avtor je znan družbenopolitični delavec, publicist in doajen slovenske diplomacije.

Knjiga v prvem delu govori o razvoju, teoriji in praksi diplomacije, drugi del pa je zgodovinski pregled dela in deleža Slovencev v diplomatski dejavnosti do danes.

Cena knjige 2.000 SIT, s prometnim davkom 2.100 SIT.

Franc Šetinc

SMRT IN UPANJE

povest

Osrednja junaka sta mlad partizan in na smrt obsojena vo-hunka, ki jo mora predati štabu divizije.

Odlika tega dela je poglobljanje v samo tkivo sveta in pisateljeva odpoved slehernemu opredeljevanju, ki bi bilo nad njim.

V dogajanje je močno vpeta Suha krajina s svojo tipično problematiko in znano tragiko. Njej pisatelj tudi posveča to knjigo.

Cena 2.400 SIT, s prometnim davkom 2.520 SIT.